

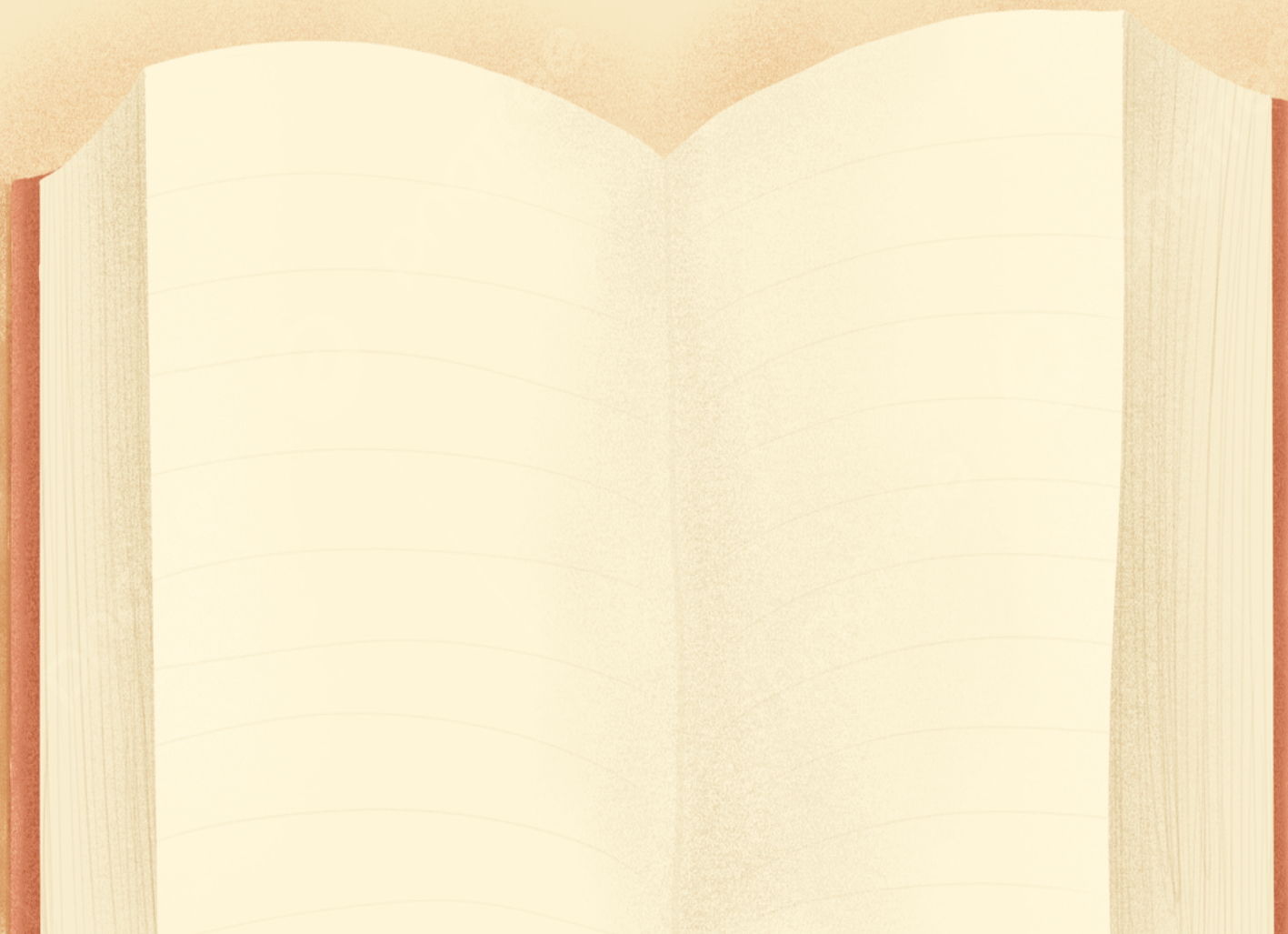
ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Донишқадаи ҷумҳуриявии
такмили ихтисос ва бозомӯзии
кормандони соҳаи маориф

РОҲНАМО БАРОИ ТРЕНЕР

Барои курсҳои такмили ихтисоси омӯзгорони
фанҳои забон ва адабиёти тоҷик

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

**ДОНИШКАДАИ ҶУМҲУРИЯВИИ ТАКМИЛИ ИХТИСОС ВА
БОЗОМЌЗИИ КОРМАНДОНИ СОҲАИ МАОРИФ**

РОҲНАМО БАРОИ ТРЕНЕР

**Ба курсҳои такмили
ихтисоси омӯзгорони фанҳои забон ва адабиёти тоҷик**

Душанбе 2026

Бо қарори ҳайати Шурои олимони Донишкадаи ҷумҳуриявии тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф аз «28» ноябри соли 2025, №11/7-5 тасдиқ карда шудааст.

Мураттибон: Фаросат Олимова, Сафарбек Собирзода, Изатулло Раҳимов

Муҳаррир: Сафарбек Собирзода

МУҚАДДИМА	4
МОДУЛИ 1. МУНОСИБАТИ БОСАЛОҲИЯТ ВА МУҲИТИ ТАЪЛИМ ДАР ОМЎЗИШИ ЗАБОН ВА АДАБИЁТИ ТОЧИК	7
Мавзуи 1. Тазодҳои таҳсилоти дар замони муосир	7
Мавзуи 2. Муносибати босалоҳият дар таълим: дарси забону адабиёт ва нақши омӯзгор чӣ гуна тағйир меёбад	10
Мавзуи 3. Муҳити таълим ва омӯзиш: чаро онҳо муҳимманд ва бо муносибати босалоҳият дар таълим чӣ алоқа доранд	16
Мавзуи 4. Муҳити рақамии таълим ва зехни сунъӣ: воситаҳо барои омӯзгори фанни забон ва адабиёти тоҷик	20
МОДУЛИ 2. МУҲИТИ ФИЗИКИИ ТАЪЛИМ ВА АЛОҚАМАНДИИ ОН БО ТАҶРИБАИ ОМЎЗГОРОН.....	23
Мавзуи 1. Омӯзиш ва муҳити физикии таълим.....	23
Мавзуи 2. Аҳамияти муҳит дар таълим.....	26
Мавзуи 3. Муҳити физикии таълимӣ дар шароити муассисаҳои таҳсилоти умумӣ.....	31
Мавзуи 4. Тарҳрезии муҳити синфхона барои омӯзиши ғаёол	35
Мавзуи 5. Роҳҳои ғаёолсозии муассисаи таҳсилоти умумӣ ҳамчун муҳити таълим.....	39
Мавзуи 6. Аз муҳит то амал: гузариш ба амалия	4
Мавзуи 7. Тарҳрезии муштарақ бо иштироки хонандагон	52
Мавзуи 8. Истифодаи амалии усулҳои тафаккури тарҳрезӣ	56
МОДУЛИ 3. МУНОСИБАТИ БОСАЛОҲИЯТ ВА МУҲИТИ ТАЪЛИМ ДАР ОМЎЗИШИ ЗАБОН ВА АДАБИЁТИ ТОЧИК	59
Мавзуи 1. Вазъияти таълим ҳамчун метод дар таълими фанни забон ва адабиёти тоҷик	65
Мавзуи 2. Таълими ҷумлаҳои мураккаб чӣ гуна ба ташаккули салоҳиятҳои калидӣ мусоидат менамоянд	76
Мавзуи 3. Кейс-стадӣ ҳамчун шакли рушди тафаккур ва салоҳиятҳо	84
МОДУЛИ 4. МЕТОДИКАИ ИСТИФОДАИ КИТОБИ ДАРСИИ ФАНИ ЗАБОНИ ТОҶИКӢ (СИНФИ 5)	93
Мавзуи 1. Истифодаи самараноки китоби дарсии насли нав. Мазмун ва моҳияти маводди навъӣ таълимӣ	93
МОДУЛИ 5. АРЗӢБИИ ДАСТОВАРДӢОИ ТАЪЛИМӢ ДАР ТАТБИҚИ МУНОСИБАТИ БОСАЛОҲИЯТ ДАР ТАЪЛИМ	98
Мавзуи 1. Принсипҳои арзӢбии ташаккулдиҳанда.....	98
Мавзуи 2. Методҳои арзӢбии салоҳиятҳои 4K+ дар таълими фанҳои забон ва адабиёти тоҷик	104

МУҚАДДИМА

Мақсади роҳнамо барои тренер

Дастур ҳамчун роҳнамо ҷиҳати мусоидат ба мутахассисон ва тренерони Донишкадаи тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф (ДҶТИБКСМ) ва филиалҳои он барои гузаронидани курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорони фанҳои забон ва адабиёти тоҷик пешбинӣ шудааст.

Дастур тавсифи зина ба зинаи машғулиятҳоро дар бар гирифта, имкон медиҳад, ки курс бидуни воситаҳои техникии таълим гузаронида шавад (мавҷудияти модулҳои таълимӣ-методи барои иштирокчиён ҳатмӣ мебошад).

Ҳамзамон, слайдҳои намоиш дар барномаи PowerPoint таҳия шудаанд. Дар сурати мавҷуд будани воситаҳои техникӣ (проектори LCD ва компютер) истифодаи слайдҳо тавсия дода мешавад, зеро ин раванди таълимно содда ва суръат мебахшад.

Сохтори роҳнамо

- Ба рӯзҳои таълимӣ муттаҳид шудааст.
- Рӯзи таълимӣ аз чор машғулият иборат аст, ки ҳар кадоми онҳо 2 соати академӣ (80 дақиқа)-ро ташкил медиҳад.
- Ҳар як машғулият **Мақсад ва шарҳи мухтасари мазмун**ҳоро дар бар мегирад, ки ба иштирокчиён имкон медиҳад мақсад, марҳилаҳои омӯзиш ва намудҳои асосии зиндаиятро мушоҳида кунанд.
- Ҳар як машғулият самти мавзоеи худро дошта, аз намудҳои гуногуни зиндаият иборат аст.
- Барои ҳамаи намудҳои Фаъолияти таълимӣ тартиб таҳия шудааст: гузоштани вазифаҳо, марҳилаҳои омӯзиш, маводди таълимӣ, шаклҳои ҳамкориҳои иштирокчиён, навъҳои муаррифӣ, роҳҳои гирифтани робитаи мутақобила ва вақти тавсияшуда.

Хусусиятҳои методикаи таълим

Асоси методикаи таълимно принципҳои зерин муайян мекунад:

1. Моделҳои зиндаи таълим. Омӯзиш бидуни иттилооти нав метавонад сурат нагирад. Ҳамзамон, пешниҳоди маълумоти нав ҳануз омӯзиш нест. Омӯзиши ҳақиқӣ ҳамеша ба дастоварди таҷрибаи шахси алоқаманд аст.
2. Омӯзиш тавассути амал. Аксари омӯзгорон бештар меомӯзанд, агар кӯшиш кунанд, ки кореро худашон иҷро намоянд. Маҳз бо ҳамин мақсад машқҳо ва супоришҳои зиёди амалӣ барои кори инфиродӣ, дунафарӣ ва гурӯҳӣ таҳия шудаанд.
3. Супоришҳои таълимӣ сохторӣ. Барои ҳар як машғулият супоришҳои амалӣ таҳия шудаанд, ки дидактикаи омӯзиш ва алоқамандии байни машғулиятҳоро муайян мекунад.
4. Кор бо зеҳни сунъӣ (ЗС). Истифодаи зеҳни сунъӣ дар курс ҷой дода шудааст, вале нақши он дастгирии тафаккури иштирокчиён аст, на иваз кардани он. Зеҳни сунъӣ ҳамчун восита барои қадами аввал – тавлиди идеяҳо (идеяҳо) истифода мешавад. Сипас ҳамеша иштирокчиён кор мекунанд: варианти беҳтаринро интихоб мекунанд, интихоби худро шарҳ дода, онро тақмил мекунанд.

**РЌЗИ ЯКУМ. МАШЃУЛИЯТИ 1.
МУЌАДДИМАВЃ (80 – даќиќа)**

Марҳила	Ваќт	Фаъолияти асосӣ	Мақсад
1. «Симои гурӯҳ»	10 даќиќа	Шиносой дар гурӯҳҳо, таҳияи овеза бо бахшҳои «Мо» ва «Интизориҳои мо»	Ташкили муҳити омӯзиш, муайян кардани интизориҳо
2. Мувофиқасозии қоидаҳо	20 даќиќа	Кор дар гурӯҳ ва таҳияи қоидаҳо, қабули «Қоидаҳои мо» ва дар аракаи калон сабти қоидаҳо	Таъйини меъёрҳои кори муштарак
3. Шарҳи сохтори роҳнамо	20 даќиќа	Шиносой бо сохтори роҳнамо тавассути саволҳои роҳнамоикунанда ва баррасӣ	Сохтор ва мантиқи бахшҳои роҳнаморо фаҳмидан
4. Шарҳи мақсадҳои курс	20 даќиќа	Рӯнамои кӯтоҳи тренер + баррасӣ	Дарки мақсадҳои омӯзиш
5. Санҷиши пеш аз курсӣ (тест)	10 даќиќа	Инфироидӣ иҷро кардани супориш	Муайян кардани сатҳи ибтидоии дониш

Марҳилаи 1. «Симои гурӯҳ» (10-15 даќиќа)

Мақсад: шиносоии босуръати иштирокчиён ва ташаккули муҳити кори дастаҷамъӣ.

Раванди кор

- Иштирокчиёнро бо ягон усули мувофиқ (масалан, тавассути рақамҳо) ба гурӯҳҳо муттаҳид кунед. Ба онҳо арақчаҳои ширешдор, маркерҳо ва аракаи калон муттаҳид кунед.
- Намунаи овезаи «Симои гурӯҳ»-ро, ки аз ду бахш иборат аст, нишон диҳед: – «Мо» ва «Интизориҳои мо».
- Ҳар як иштирокчӣ дар давоми 2 даќиќа ду аракаи ширешдорро пур мекунад:

- *аввали* – барои бахши «Мо» (ном + як маълумот дар бораи худ: шуғли дӯстдошта, дастовард ё орзу);
- *дуомӣ* – барои бахши «Интизориҳои мо» (чиро фаҳмидан меҳоҳам, чиро омӯхтан меҳоҳам).

- Дар дохили гурӯҳ – иштирокчиён бо навбат навиштаҳои худро меҳонанд ва арақчаҳои ширешдорро ба флипчарт мечаспонанд (барои ҳар як нафар 30 сония).
- Дар анҷом гурӯҳ ном ва (мувофиқи хоҳиш) шиор фикр карда, онҳоро ба флипчарт илова мекунад.

Натиҷа: ҳар як гурӯҳ овезаи «Симои гурӯҳ»-и худро дорад. Арақчаҳои калон ба девор овехта мешаванд, то ҳама тавонанд дар вақти танаффус бо онҳо шинос шаванд.

Маслиҳат ба тренер

- Намунаи овезаи «Симои гурӯҳ»-ро бо ду бахш: «Мо» ва «Интизориҳои мо» пешакӣ омода кунед.
- Намунаи овезаро пеш аз оғози иҷрои супориш ба иштирокчиён нишон диҳед.
- Раванди кор ва вақтро назорат кунед, мухтасар баён кардани маълумотро ба иштирокчиён хотиррасон намоед.

Марҳилаи 2. Мувофиқасозии қоидаҳои кор (10 дақиқа)

Мақсад: дарк намудани қоидаҳои пешниҳодшудаи кори муштарак, баррасии аҳамияти онҳо ва дар сурати зарурат илова кардани қоидаҳои нав.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Слайди №4 – «Қоидаҳои кор дар семинар»-ро бо панҷ қоида намоиш медиҳад. Супоришро шарҳ медиҳад (1–2 дақ): «Ин қоидаҳо ба мо кумак мекунанд, ки самаранок кор кунем. Ҳоло шумо қоидаеро интихоб мекунед, ки ба шумо наздиктар аст ва баррасӣ мекунед, ки чаро он муҳим аст + қоидаи худро илова мекунед (агар лозим бошад)».	– Слайдро бо қоидаҳо тамошо мекунанд, бо овоз меҳонанд, ибораҳои нофаҳморо дақиқ мекунанд.
2. Баррасии кӯтоҳро дар гурӯҳҳо ташкил мекунанд Супориш: «Дар гурӯҳ ду саволро баррасӣ кунед: – Кадом қоида ба шумо бештар писанд аст ва чаро? – Кадом қоидаҳо илова кардан лозим аст?»	– Дар гурӯҳҳо қоидаҳои пешниҳодшударо баррасӣ мекунанд. – Як қоидаи писандидаро интихоб мекунанд ва агар лозим шуморанд, як қоидаи навро таҳия мекунанд.
3. Пурсишро дар шакли даврашакл ташкил мекунанд – Аз 2–3 гурӯҳ хоҳиш мекунанд, ки ҷавобҳоро ба саволи аввал («Кадом қоида писанд омад ва чаро?») баён кунанд, сипас аз 2–3 гурӯҳи дигар – иловаҳои худро пешниҳод мекунанд. – Идеаҳои иловашударо дар флипчарт қайд мекунанд. – Натиҷагирӣ мекунанд. Таъкид менамояд, ки ҳамаи иштирокчиён қоидаҳои умумиро қабул доранд ва онҳо дар давоми курс риоя карда мешаванд.	– Фикру мулоҳизаҳои худро дар бораи қоидаҳои писандида баён мекунанд. – Вариантҳои қоидаҳои нави худро пешниҳод мекунанд (аз ҳар гурӯҳ яктоӣ). – Қоидаҳои умумиро ҳамчун созишнома қабул мекунанд.

Маслиҳат ба тренер

- Суръати корро назорат кунед:** вақт на бештар аз 10 дақиқа (2 дақ. муқаддима, 4 дақ. баррасӣ, 4 дақ. мубодилаи афкор).
- Оҳанги мусбатро нигоҳ доред:** барои ҳар як ақида, махсусан барои андешаҳои нав миннатдорӣ баён кунед.
- Рӯйхати қоидаҳоро зиёд накунад:** агар пешниҳодҳо зиёд бошанд, аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки 1–2 иловаи муҳимтарро интихоб кунанд.
- Ба принципҳои муҳити таълим алоқаманд кунед:** таъкид намоед, ки эҳтиром, таваҷҷуҳ ва амали муштарак асоси омӯзиши самарабахш мебошанд.

Марҳилаи 3. Шарҳи мақсадҳои курс

Мақсад: шинос кардани иштирокчиён бо мақсад ва вазифаҳои курс, муайян кардани самти умумӣ барои Фаъолияти минбаъда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳ – Мақсадҳо, вазифаҳо ва натиҷаҳои чашмдошти курсро намоиш медиҳад (овеза/слайдҳои № 5, 6). – Мухтасар шарҳ медиҳад: инҳо самтҳои асосии кори мо дар курс мебошанд.	– Шарҳро гӯш мекунанд. – Бо мақсад ва вазифаҳо шинос мешаванд.
2. Баррасӣ – Барои додани саволҳо ё дақиқ кардани ибораҳо даъват менамояд. – Ба саволҳо ҷавоб медиҳад, нуктаҳои нофаҳморо шарҳ медиҳад. – Натиҷагирӣ мекунанд: Ҳамаи ин мақсад ва вазифаҳоро мо тадриҷан дар машғулиятҳо меомӯзем.	– Саволҳо медиҳанд: чӣ фаҳмо аст ва чӣ ниёз ба шарҳ дорад.

Марҳилаи 4. Тести воридшавӣ

Мақсад: гузаронидани ташҳиси аввалияи сатҳи дониши иштирокчиён барои муқоисаи минбаъда бо натиҷаҳои тести ниҳой.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Омодагӣ – Тестҳоро муттаҳид мекунад. – Хоҳиш мекунад, ки маълумотҳо: сана, ному насаб ва фан пур карда шаванд. – Шарҳ медиҳад: ин тести аввалия аст. Дар анҷоми курс барои муқоиса чунин тест гузаронида мешавад. Баҳо дода намешавад, барои ташҳис зарур аст.	– Маълумотро дар тестҳо пур мекунад: сана, ному насаб, фан.
2. Иҷрои супоришҳои тестӣ – Назорат мекунад, ки иштирокчиён тестҳоро мустақилона (бе баррасӣ) иҷро кунанд. – Тестҳои иҷрошударо ҷамъоварӣ мекунад.	– Супоришҳои тестиرو иҷро мекунад. – Пас аз анҷом тестро ба тренер месупоранд.

МАШҒУЛИЯТИ 2 МОДУЛИ 1.

Мавзӯи 1. Тазодҳои таҳсилот дар замони муосир (80 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»	10 дақ	Баррасии гурӯҳии саволҳо (1–2 интихобӣ + саволи 3-юми ҳатмӣ), сабти андешаҳо дар ҷадвали дастури таълимӣ, баромадҳои кӯтоҳ, натиҷагирӣи тренер.
2. Кор бо Варақаи иттилоотии 1.1.	20 дақ	Омӯзиш ва коркарди мазмун: Бахши «Тазодҳо» (15 дақ) – мутолиаи инфиродӣ бо қайд кардани ибораҳо → баррасии гурӯҳии тазоди интихобшуда → пурсиши гурӯҳҳо.
3. Тести хурд (арзёбӣ). Варақаи худбаҳодиҳӣ	10 дақ	Пуркунии инфиродии ҷадвал → баррасии дунафарӣ/дар гурӯҳҳои хурд → мубодилаи хулосаҳо аз ҷониби 2–3 ихтиёрӣ.
4. Кори амалӣ: «Тазод – нуқтаи рушд»	30 дақ	Гурӯҳҳои хурд (аз 3 нафарӣ) аз рӯйи як категорияи тазодҳо коркарда, роҳҳои ҳалро пешниҳод мекунад → муқоисаи идеяҳо дар гурӯҳҳои «шарикӣ» → муаррифии 2–3 роҳи ҳал дар баррасии умумӣ → шарҳ ва иловаҳои тренер.
5. Саволҳои рефлексивӣ	10 дақ	Баррасии умумӣ (7 дақ) – тренер аз дастур саволҳо медиҳад, иштирокчиён кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд, гуногунии афкор таъкид карда мешавад. Кори инфиродӣ (3 дақ) – иштирокчиён ибораи интихобшударо ба таври ҳатмӣ ба анҷом мерасонанд, мувофиқи хоҳиш ҷавобҳоро баён мекунад.

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем» (10 дақиқа)

Мақсад: ҷалб намудани иштирокчиён ба баррасӣ тавассути саволҳои одӣ — ҳамчун асос барои Фаъолияти минбаъда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Дастур медиҳад: «Шумо се савол доред. Метавонед яке аз ду саволи аввалро интихоб кунед. Аммо саволи №3 барои ҳама ҳатмӣ аст».	– Дар гурӯҳ яке аз ду саволи аввалро интихоб мекунад.

2. Кори гурӯҳиро ташкил мекунад, вақтро хотиррасон менамояд.	– Саволи интиҳобшуда + саволи №3-ро баррасӣ мекунад. Чавобҳоро (дар дастур) қайд мекунад.
3. Баррасии умумӣ. – Аввал аз гурӯҳҳое, ки саволи 1-ро интиҳоб кардаанд, мепурсад. – Сипас аз гурӯҳҳое, ки саволи 2-ро интиҳоб кардаанд. – Баъдан пурсиши даврӣ оид ба саволи №3 (аз ҳар гурӯҳ 1 тезисӣ). – 2–3 андешаи асосиро ҷамъбаст мекунад.	– Хулосаҳои асосиро баён мекунад (посухҳои кӯтоҳ). – Ба саволи ҳатмии №3 ҷавоб медиҳанд.

Маслиҳат ба тренер

1. **Аниқии дастурдиҳӣ:** таъкид кунед, ки аз ду саволи аввал танҳо яктоашро интиҳоб кардан лозим аст, аммо саволи сеюм барои ҳама ҳатмӣ мебошад. Инро ду маротиба бигӯед, то нофаҳмоӣ пеш наояд.
2. **Кор дар гурӯҳҳо:** назорат кунед, ки ҳамаи иштирокчиён андешаҳои худро на танҳо шифоӣ, балки дар ҷадвали дастури таълимӣ низ сабт кунанд. Ин тартибот баъдтар барои баргаштан ба қайдҳо ёрӣ мерасонад.
3. **Нигоҳ доштани муҳити мусбат:** барои ҷавобҳо миннатдорӣ баён кунед, кӯшиш кунед иштирокчиёни гуногунро ба кор ҷалб созед.

Марҳилаи 2. Кор бо Варақаи иттилоотии 1.1. (15–20 дақ.)

Мақсад: хониши бошуурона ва самараноки фасли («Тазодҳои таҳсилоти маорифи муосир»).

Ҷаъолияти тренер	Ҷаъолияти иштирокчиён
<ul style="list-style-type: none"> • Шарҳ диҳед, ки маълумоти нави бахши • «Тазодҳо» дар ду марҳила омӯхта мешавад: аввал ба таври инфиродӣ, сипас дар гурӯҳҳо (Слайди 11). 	<ul style="list-style-type: none"> • Гӯш мекунад, тартиби корро дақиқ менамоянд.
<ul style="list-style-type: none"> • Дастур медиҳад: Бахши аввал — «Тазодҳои маорифи муосир»-ро ба таври инфиродӣ мутолиа кунед ва ибораҳо ё ҷумлаҳоро, ки шуморо ба ҳайрат оварданд ё таваҷҷуҳатонро ҷалб карданд, қайд намоед (3 дақ). • Кори гурӯҳӣ (5 дақ). Тренер тазодҳоро муттаҳид мекунад (як гурӯҳ — як тазод) ва хоҳиш мекунад, ки ба ду савол ҷавоб диҳанд: – Он ба кори омӯзгор ва натиҷаҳои хонандагон чӣ гуна таъсир мерасонад? – Ин ҳолат дар таҷрибаи шумо чӣ қадар боз вомехӯрад? • Баррасии умумӣ (7-10 дақ). Гурӯҳҳоро мепурсад, 2–3 хулосаи асосиро қайд менамояд. 	<ul style="list-style-type: none"> • Хониши инфиродӣ – ибораҳои «ҷолиб»-ро қайд мекунад • Дар гурӯҳ як тазодро баррасӣ мекунад • Баррасӣ: аз номи гурӯҳ 2–3 хулоса ро муаррифӣ мекунад.

Маслиҳат ба тренер:

1. **Суръат:** вақти хонишро (3 дақиқа) риоя кунед, вагарна кор «тӯл кашида», суръати худро гум мекунад.
2. **Дастур:** ба иштирокчиён ёдрас кунед, ки на кӯшиши аз ёд кардани тамоми матн, балки қайд кардани ибораҳои калидӣ муҳим аст.
3. **Баррасии умумӣ:** шакли «ҷавобҳои кӯтоҳ»-ро нигоҳ доред. Агар гурӯҳ ба нақли хеле муфассал сар кунад, онҳоро ба нармӣ боздошта, ёдрас намоед, ки мақсад — шунидани андешаҳои гуногун мебошад.

Марҳилаи 3. Кор бо «Варақай худбаҳодиҳии 1.1 - худташхискуни» - 10 дақ.
Слайди 12)

Мақсад: ёри расонидан ба иштирокчиён дар арзёбии дарки шахсии ислоҳот ва муқоисаи назарҳо дар дохили гурӯҳ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Лаҳзае ташкилӣ (1 дақ.) – Эълон мекунад, ки минбаъд кор бо бахши – «Варақай худбаҳодиҳии 1.1» (саҳ. 15) идома меёбад. – Мутмаин мешавад, ки ҳама супоришро ёфтанд ва фаҳмиданд.	– Дар дастури таълимӣ «Варақай худбаҳодиҳии 1.1»-ро мекушоянд, бо дастурамал шинос мешаванд (саҳ. 15).
2. Кор бо «Варақай худбаҳодиҳӣ» – Барои пуркунии инфиродӣ вақт медиҳад. – Хотиррасон мекунад: барои ҳар як фикр варианти – Ҳа / Не / Қисман-ро қайд кунед.	– Дар дастури худ вариантҳоро қайд мекунанд.
3. Баррасӣ дунафарӣ ё дар гурӯҳҳои хурд – Хоҳиш мекунад, баррасӣ кунанд, ки чӣ мувофиқат мекунад, дар кучо фарқиятҳо ҳастанд ва чиро иваз кардан ё дигар хел санҷидан меҳоянд.	– Ҷавобҳои худро дунафарӣ/гурӯҳҳои баррасӣ мекунанд, нуқтаи назари худро муқоиса менамоянд.
4. Мубодилаи афкори умумӣ – Ба 2–3 ихтиёрӣ пешниҳод мекунад, ки дар бораи мувофиқатҳо ё фарқиятҳо нақл кунанд.	– Мувофиқи хоҳиш ҳулосаҳоро баён мекунанд, ҷавобҳои ҳамкоронро гӯш мекунанд.

Маслиҳат ба тренер:

1. Дарҳол таъкид кунед: ин худбаҳодиҳӣ аст, на назорат.
2. Вақтро назорат кунед: тамоми қисм на бояд аз 10 дақиқа зиёд бошад.

Марҳилаи 4. Кори амалӣ: «Тазод — нуқтаи рушд» (20-25 дақ.)

Мақсад: дарк намудани он, ки дар таҷриба дар кучо тазодҳо ба вуҷуд меоянд ва муайян кардани роҳҳои одию воқеии ҳалли онҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ташкили кор (2 дақ.) • Слайди 13-ро намоиш дода, раванди супоришро шарҳ медиҳад. • Иштирокчиёни ба гурӯҳҳои хурд (аз 3-нафарӣ) муттаҳид мекунад. • Ба ҳар як гурӯҳ пешниҳод мекунад, ки як категорияи тазодро интихоб кунанд: – Мазмун ва барнома – Методика ва шакли дарс – Идоракунии синф • Хотиррасон мекунад: Вазифаи шумо — баррасӣ ва пур кардани сутуни рости ҷадвали «Чӣ бояд кард? Чӣ гуна метавон ҳал кард?» мебошад.	– Гурӯҳҳои хурд ташкил мекунанд. – Як категорияи тазодҳоро интихоб мекунанд. – Дар дастури таълимӣ бахши «Кори амалӣ»-ро мекушоянд ва ба баррасӣ омода мешаванд.

<p>2. Кор дар гурӯҳҳои хурд – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки тазодҳои пешниҳодшударо баррасӣ кунанд ва роҳҳои ҳалро сабт намоянд. – Таъкид мекунад: «Роҳҳои ҳал бояд одӣ, амалишаванда ва барои шароитҳои шумо мувофиқ бошанд». – Вақтро назорат мекунад, мухтасарбаёнро таҳсин менамояд.</p>	<p>– Тазодҳои категорияи худро баррасӣ мекунанд. – 2–3 роҳи ҳалли амалиро таҳия карда, дар ҷадвал менависанд.</p>
<p>3. Баррасии умумӣ – Мубодилаи афкорро ташкил мекунад: аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки бо навбат 1–2 роҳи ҳалро баён кунанд. – Дар раванди кор пешниҳодҳои асосиро дар флипчарт қайд мекунад. – Суръати корро нигоҳ медорад (барои ҳар як баромад 1 дақ.).</p>	<p>– Роҳҳои ҳалли худро муаррифӣ мекунанд (2–3 идея). – Пешниҳодҳои дигаронро ғуш карда, мувофиқатҳо ва равишҳои навро қайд менамоянд.</p>
<p>4. Шарҳи тренер (5 дақ.) Се слайдро (14, 15 ва 16) бо намунаҳои роҳҳои ҳалли имконпазир аз рӯйи категорияҳо намоиш медиҳад: 1) Мазмун ва барнома 2) Методика ва шакли дарс 3) Идоракунии синф – Мухтасар шарҳ медиҳад, идеяҳои иштирокчиёро бо ин роҳҳои ҳал алоқаманд мекунад. – Хулосаи умумӣ мебарорад: «Агар қадамҳои воқеиро барои беҳтаршавӣ ҷустуҷӯ кунем, ҳар як тазод метавонад нуқтаи рушд гардад».</p>	<p>– Роҳҳои ҳалли худро бо роҳҳои дар слайдҳо пешниҳодшуда муқоиса мекунанд. – Идеяҳоеро, ки дар таҷрибаи худ истифода бурдан мумкин аст, қайд менамоянд.</p>

Марҳилаи 5. Саволҳои рефлексивӣ (10 дақ.)

Мақсад: алоқаманд кардани мазмуни машғулият бо таҷрибаи иштирокчиён ва дарки хулосаҳои шахсӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Баррасии умумиро мегузаронад (7 дақ.) – Саволҳоро бо навбат медиҳад ва назорат мекунад, ки ба ҳар як савол 2–3 ҷавоб дода шавад. – Гуногунии афкорро таъкид намуда, намегузорад, ки баррасӣ ба баҳсҳои тӯлонӣ табдил ёбад.</p>	<p>– Аз ҷойи худ ба саволҳо кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд; нуқтаи назарҳои гуногунро ғуш мекунанд.</p>
<p>2. Кори инфиродиро ташкил мекунад (3 дақ.) – Иҷрои супориши дастурро (хаттӣ ба охир расонидани ибора) пешниҳод мекунад + 2–3 ихтиёрӣ онро бо овоз меҳонанд. – Рефлексияро бо мақсадҳои машғулият алоқаманд мекунад.</p>	<p>– Ибораи интихобшударо ба таври хаттӣ ба охир мерасонанд; мувофиқи хоҳиш ҷавобро меҳонанд.</p>

Маслиҳат ба тренер:

1. **Суръатро нигоҳ доред:** ба ҳар як савол на бештар аз 2–3 ҷавоб гиред.
2. **Мухити эҳтиромонаро дастгирӣ кунед:** нуқтаи назарҳои гуногунро қадр кунед, барои ҷавобҳо миннатдорӣ изҳор намоед ва иштирокчиёни ғайризиндаро ба раванд ҷалб созед.

МАШҒУЛИЯТИ 3

Мавзуи 2. Муносибати босалоҳият: дарсҳои забону адабиёт ва нақши омӯзгор чӣ гуна тағйир меёбанд? (80 дақиқа)

Марҳила	Вақт	Ҳаёлияти асосӣ
1. Аз мисолҳои сода оғоз мекунем	10 дақ	Кори дунафарӣ оид ба саволҳои дастур → муттаҳидшавии «дунафараҳои ҳамфикр» → интиҳоби намунаҳои беҳтарини таҷриба.
2–3. Шарҳи мухтасар + Таҳлили вазъияти таълимӣ	25 дақ	Муқаддимаи мухтасар ба ҳолати муносибати босалоҳият (слайдҳои 21–22). Таҳлили намунаи супоришҳои анъанавӣ ва босалоҳият → баррасии гурӯҳӣ аз рӯи саволҳо: арзёбӣ, саҳми хонанда, идоракунии раванд, сатҳҳои душворӣ → таҳлил тавассути вазифаҳои дидактикӣ (Замимаи № 3) → баррасии умумӣ + саволҳои диққатҷалбкунанда.
4. Рефлексия + Худбаҳодиҳӣ (супоришҳои тестии 1.2)	20 дақ	Рефлексия. Иштирокчиён 1–2 саволро барои ҷавоб интиҳоб мекунанд → 1 дақ. барои андеша → ҷавобҳои кӯтоҳи умумӣ → интиҳоби ибора барои анҷом додан. Худбаҳодиҳӣ. Иҷрои инфиродии тестҳо → мубодилаи дунафарӣ → худсанҷӣ тавассути калидҳо → баррасии мухтасар.
5. Кори амалӣ «Устохонаи педагогӣ»	25–30 дақ	Гурӯҳҳо яке аз супоришҳои кори амалиро интиҳоб мекунанд → муаррифиҳои кӯтоҳ → баррасӣ ва худбаҳодиҳӣ дар асоси варақаҳои санҷишӣ (чек -лист).

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»

Мақсад: зинда кардани таҷрибаи шахсӣ, табодули намунаҳо аз таҷрибаи амалӣ ва омода намудани замина барои кори минбаъда.

Ҳаёлияти тренер	Ҳаёлияти иштирокчиён
1. Супоришро шарҳ медиҳад (2 дақ): – Дар дохили гурӯҳ ба дунафариҳо муттаҳид шавед. – Ҳар як дунафара як саволро интиҳоб карда, бо он кор мекунад. – Аз гурӯҳҳои дигар, касоне ҳамон як саволро интиҳоб кардаанд, дунафарӣ муттаҳид мешаванд, намунаҳоро аз таҷриба баррасӣ ва беҳтаринашро интиҳоб менамоянд. – Пас аз ин муаррифиҳои кӯтоҳ аз ҷойҳо.	– Дар дохили гурӯҳ ба дунафараҳо муттаҳид мешаванд. – Бахши ««Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»» — мавзуи 1.2-ро аз дастури таълимӣ мекушоянд. – Ҳар як дунафара яке аз се саволро интиҳоб мекунад.
2. Кори дунафариро ташкил мекунад – Хотиррасон мекунад — аз таҷрибаи худ оид ба саволи интиҳобшуда намунаро қайд кунед.	– Дунафарӣ саволи интиҳобшударо баррасӣ карда, аз таҷриба намунаҳо меоранд.
3. Муттаҳидшавии «дунафараҳои ҳамфикр»-ро ташкил мекунад – Дунафарие, ки саволҳои якхела доранд, аз гурӯҳҳои гуногун бо ҳам вохӯрда, намунаҳои худро муқоиса мекунанд.	– Дунафари муттаҳид шуда ҷавобҳоро муқоиса ва як намунаи беҳтаринро барои муаррифӣ интиҳоб мекунанд.

4. Муаррифиҳои кӯтоҳ – Ба дунафариҳо пешниҳод мекунад, ки якнамунагӣ муаррифӣ кунанд (барои ҳар як муаррифӣ 30-40 сония).	– Ҳар як дунафараи муттаҳидшуда як намунаи беҳтаринро аз таҷриба аз ҷойи худ баён мекунад.
---	--

Маслиҳат ба тренер:

1. Вақтро назорат кунед ва марҳилаҳои корро идора намоед: 3 дақиқа кори дунафарӣ → 3 дақиқа муттаҳидшавии «дунафараҳои ҳамфикр» → 3-4 дақиқа муаррифиҳои кӯтоҳ (вагарна суръати кор гум шуда, раванд метавонад «тӯл кашад»).

Марҳилаи 2 ва 3. Шарҳи кӯтоҳ + Таҳлили вазъияти таълимӣ (25 дақ.)

Мақсад:

- нишон додани он, ки чӣ тавр супориши муқаррариро ба супориши ба рушди салоҳиятҳо табдил додан мумкин аст;

- муайян кардани тағйирот дар Фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои ҷашмдошт

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳи мухтасари моҳияти муносибати босалоҳиятро мегузаронад (слайдҳои 21 ва 22) – 5 дақ.	– Шарҳҳои гуш мекунад, саволҳои дақиққунанда медиҳанд.
2. Муқаддима – 2 дақ. – Мақсади марҳиларо шарҳ медиҳад: «Мебинем, ки чӣ гуна метавон супориши маъмулиро тағйир дод, то он салоҳиятҳоро рушд диҳад». – Слайди аввалини № 23-ро бо намунаи супориши репродуктивӣ оид ба мавзӯи «Адабиёти асри XX. Мирзо Турсунзода» намоиш медиҳад.	– Шарҳро доир ба «Адабиёти асри XX. Мирзо Турсунзода» гуш мекунад. – Баррасӣ мекунад: хонанда кадом амалҳоро иҷро мекунад, дар натиҷа чӣ ташаккул меёбад.
3. Муқоиса бо супориш барои рушди салоҳиятҳо – 2 дақ. – Слайди дуюмро (№ 24 – супориш барои рушди салоҳиятҳо) нишон медиҳад. – Хоҳиш мекунад, ки ду супоришро муқоиса кунанд ва тағйиротҳоро муайян намоянд: дар Фаъолияти хонанда ва натиҷаи омӯзиш чӣ тағйир ёфт?	– Ду супоришро муқоиса мекунад, фарқиятҳоро баён мекунад: «Фаъолияти хонанда бо чӣ фарқ мекунад», «ба натиҷаҳо чӣ илова мешавад».
4. Таҳлили вазъияти таълимӣ– 10 дақ. – Слайди 25-ро бо саволҳо намоиш медиҳад: 1. Чунин супоришҳоро чӣ гуна бояд баҳо дод? 2. Саҳми ҳар як хонандаро чӣ гуна бояд ба назар гирифт? 3. Кадом салоҳиятҳои адабӣ рушд меёбанд? 4. Равандро чӣ гуна бояд идора кард? 5. Сатҳи душвориро чӣ гуна метавон тағйир дод? – Ба гурӯҳҳо 1-2 дақ. барои омодагии ҷавобҳо вақт медиҳад. Пурсиши даврешакро аз рӯи саволҳои 1 то 5 мегузаронад. – Мубоҳисаи кӯтоҳро ташкил карда, идеяҳо ва роҳҳои ҳалли гуногунро таъкид мекунад.	– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, аз таҷриба намунаҳо меоранд. – Хулоса мебароранд: супориши ба рушди салоҳиятҳо равонашуда аз супориши анъанавӣ бо чӣ фарқ мекунад.
5. Таҳлили вазъияти таълимӣ тавассути вазифаҳои дидактикӣ	– Рӯйхати вазифаҳои дидактикиро дар Замимаи №3 меомӯзанд.

<ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ медиҳад, ки акнун иштирокчиён ҳамон ҳолатро тавассути вазифаҳои дидактикӣ (Замимаи №3) таҳлил мекунад – слайди 26. – Хошиш мекунад, муайян кунанд, ки кадом 2–3 вазифа ба таври равшан зоҳир шуданд ва онҳо тавассути амалҳои хонандагон ва нақши омӯзгор чӣ гуна амалӣ гаштанд. – Пешниҳод мекунад, ки шарҳи кӯтоҳ (то 2 дақ) омода кунанд. – Баррасиро аз рӯи саволҳои тамаркузӣ (слайди 27) мебарад. <ul style="list-style-type: none"> 1. Кадом вазифаҳо зоҳир шуданд? 2. Чӣ ба иҷрои онҳо мусоидат кард? 3. Кадом салоҳиятҳо рушд ёфтанд? 4. Чиро метавон тақвият бахшид ё тағйир дод? 5. Аз ин таҷриба барои дарсҳои худ чӣ мегирад? – Ҷамъбаст мекунад: «Дарси босалоҳият вазифаҳои дидактикӣ ва амалҳои воқеии хонандагонро муттаҳид месозад». 	<ul style="list-style-type: none"> – 2–3 вазифаеро, ки дар онҳо зоҳир шудаанд, муайян мекунад. – Шарҳи мухтасар омода мекунад. – Хулосаҳои худро баён мекунад. – Қайд мекунад, ки барои дарсҳои худ чӣ чизро мегирад.
---	---

Маслиҳат ба тренер:

1. Суръати корро қатъӣ риоя кунед: дар баррасии далелҳо зиёд таваққуф накунад — диққати асосиро ба амалҳо ва моҳияти супориш равона созед.
2. Марҳиларо бо хулосабарии зерин ба анҷом расонед:
«Супориши ба рушди салоҳиятҳо нигаронидашуда на танҳо мазмуни нав, балки мантиқи дигари Фаъолияти хонанда аст. Он таҳлил, интиҳоб, далел овардан ва мубоҳисаро талаб мекунад».

Марҳилаи 4. Рефлексия + Худбаҳодиҳӣ (25 дақ.)

Рефлексияи педагогӣ (10-12 дақ.)

Мақсад: сабти назари шахсии иштирокчиён ва ҷудо кардани андешаҳое, ки онҳо омодаанд дар таҷрибаи худ истифода баранд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Ташкил ва омодагӣ (2 дақ.) – Мақсадро мухтасар шарҳ медиҳад: «Ҳоло кӯшиш мекунем дарк намоем, ки кадом андешаҳо имрӯз барои шумо муҳим буданд». – Слайди 28-ро бо се савол нишон медиҳад ва супориш мегузорад: «Як саволеро, ки ба шумо наздиктар аст, интиҳоб кунед. Агар хоҳед, метавонед дуюмро интиҳоб кунед. Як дақиқа дар бораи ҷавоб фикр кунед».	– Аз се савол 1 (ё 2) саволро интиҳоб мекунад. – Дар давоми 1 дақиқа дар бораи ҷавоб фикр мекунад.
2. Пурсиши умумӣ ва мубодилаи афкор (3-4 дақ.) Ҷавобҳои кӯтоҳро «аз ҷой» ташкил мекунад: – оид ба саволи аввал 3–4 иштирокчӣ; – оид ба саволи дуюм 3–4 иштирокчии дигар ва ғайра.	– Ҷавобҳои худро ба таври ҷамъӣ баён мекунад. – Фикри ҳамкасбонро гӯш карда, нуқтаҳои муҳимро барои худ қайд менамоянд.

3. Анҷом додани ибора (4-5 дақ.) – Ду гунаи ибораҳоро нишон медиҳад: • «Пас аз ин машғулият ман фаҳмидам, ки...» • «Акнун ман ба ... дигар хел менигарам» – Хоҳиш мекунад, ки якеро интиҳоб карда, ҷумларо шифоҳӣ ё хаттӣ ба охир расонанд. – «Пурсиши даврӣ» мегузаронад (барои ҳар як ибора 3–4 ихтиёрӣ).	– Яке аз ибораҳоро интиҳоб мекунад. – Ҷавоби кӯтоҳро таҳия ва баён мекунад.
---	--

Маслиҳат ба тренер:

1. Муҳити зинда ва сабукро нигоҳ доред — рефлексия бояд бо як нафас гузарад.
2. Ҷавобҳои кӯтоҳ ва мушаххасро ҳавасманд кунед, иштирокчиёни гуногунро ба раванд ҷалб намоед.

Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳии 1.2. (10 дақ.)

Мақсад: дарки идеяҳои асосии машғулият ва алоқаманд кардани онҳо бо таҷрибаи педагогӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳ медиҳад: ин санҷиши дониш нест, балки воситаи худбаҳодиҳӣ мебошад. Супоришҳои тестино шумо худатон месанҷед	– Гуш мекунад, бахши дастур: Худсанҷӣ (Варақаи худбаҳодиҳии 1.2.)-ро мекушоянд.
2. Ҳалли тестҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино ба таври инфиродӣ иҷро кунанд (Варақаи худбаҳодиҳии 1.2.).	– Супоришҳоро ба таври инфиродӣ иҷро карда, ҷавобҳоро қайд мекунад.
3. Баррасии дунафарӣ ва умумӣ – Пешниҳод мекунад, ки дунафарӣ табодул кунанд. Ҷавобҳои худро муқоиса кунед, мувофиқатҳо ва фарқиятҳоро баррасӣ намоед. – Ҷавобҳои дурустро (калидҳо) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро санҷанд, нофаҳмоӣҳоро ислоҳ кунанд ва саволҳои диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад.	– Супоришҳои иҷрошударо дунафарӣ муқоиса мекунад, мувофиқат ва ихтилофҳоро баррасӣ менамоянд. – Ҷавобҳои худро бо калидҳо месанҷанд, саволҳои дақиқкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунад.

Калидҳои тест:

1. Мафҳумро бо тавсифаш мувофиқ кунед:
 А - 1; В - 2; С - 3.
 2 – А; 3 – В; 4 – В; 5 – С; 6 – В.

Марҳилаи 5. Кори амалӣ: «Устохонаи педагогӣ»

Мақсад: аз худ кардани маҳорати сохтани вазъиятҳои таълимӣ + рушди қобилияти таҳлили супоришҳо тавассути муносибати босалоҳият.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ва руҳбаландкунӣ (2 дақ.) – Шарҳ медиҳад, ки Кори амалӣ кори ҷамъбасти буда, дар он иштирокчиён метавонанд донишҳои гирифтаашонро амалӣ кунанд (слайди 31). – Пешниҳод мекунад, ки ҳар кадом супоришро аз кори амалӣ (1, 2 ё 3) интихоб кунанд + марҳилаҳои корро хотиррасон мекунад.	– Дастурамалро гуш мекунанд. – Гуруҳҳо аз рӯи шавқ ё сатҳи душворӣ як супоришро интихоб мекунанд.
2. Иҷрои супориш (10 дақ.) – Гуруҳҳоро давр зада, саволҳои дақиқкунанда медиҳад: • Гуруҳ кадом супоришро интихоб кард? • Дар варианти шумо чӣ чиз босалоҳият шуд? • Амали хонанда чӣ гуна тағйир ёфт? • Натиҷаи воқеӣ чӣ хоҳад буд? – Вақтро назорат мекунад, дар сурати зарурат 2 дақ. илова мекунад, то ҳамаи гуруҳҳо корро ба анҷом расонанд (муаррифро омода кунанд).	– Супоришро дар гуруҳҳо иҷро мекунанд (таҳлил мекунанд, мутобиқ месозанд, пешгӯӣ таҳия менамоянд). – Муаррифро дар флипчарт омода мекунанд.
3. Ташкили муаррифи ва худбаҳодиҳӣ дар асоси чек-листҳо (10-15 дақ.) – Вақтро назорат мекунад: 2 дақ. барои муаррифии як гуруҳ. – Худбаҳодиҳиро тавассути чек-лист (1-2 дақиқа) ташкил мекунад. Аз гуруҳҳо хоҳиш мекунад, ки ҷанбаҳои қавӣ ва беҳбудӣро қайд кунанд. – Натиҷагирӣ мухтасар мекунад: намунаҳои бомуваффақияти табдилдиҳӣ ва мутобиқсозии супоришҳо қайд менамояд.	– Варианти супориши худ ва асоснокӣ мухтасарро муаррифи мекунанд. – Худбаҳодиҳиро тавассути чек-лист мегузaronанд (меёрҳо қайд мекунанд, робитаи мутақобилаи кӯтоҳ медиҳанд).
4. Тавсияи ниҳой (1-2 дақ.) – Аҳамияти кори амалиро таъкид мекунад: «Ин супоришҳо асоси машқҳои минбаъдаи методӣ хоҳанд шуд, масалан: таҳлил, арзёбии ташаккулдиҳанда (формативӣ), мураккабсозии дидактикӣ». – Иштирокчиёро ҳавасманд мекунад: «Агар чизе дар аввал бомуваффақият набарояд, ҳеҷ боке нест. Муҳим — оғоз кардан аст. Идеҳо метавон такмил дод ва рушд бахшид».	– Шарҳ ва тавсияҳо гуш мекунанд.

Маслиҳат ба тренер:

1. Ба муаррифиҳои тӯлонӣ роҳ надихед: баромадкунандаҳо бо нармаӣ то ду дақиқа маҳдуд кунед.
2. Сифати худбаҳодиҳии тарафайнро назорат кунед: мушаххасиро ҳавасманд намоед (Маҳз чӣ муяссар шуд? Чиро беҳтар кардан мумкин аст?).
3. Қарорҳои ёфташударо қайд кунед, ҳатто агар онҳо ҳанӯз ба такмил ниёз дошта бошанд.
4. Кори амалиро бо муносибати босалоҳият алоқаманд кунед: ба иштирокчиён нишон диҳед, ки чӣ тавр амали хонанда ва натиҷаи ҷашмдошт тағйир меёбад.

МАШҒУЛИЯТИ 4

Мавзуи 3. Муҳити таълим ва омӯзиш: чаро онҳо муҳимманд ва чӣ гуна бо муносибати босалоҳият дар таълим алоқамандӣ доранд? (80 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»	10 дақ	Кори гурӯҳӣ: интиҳоби яке аз ду варианти супориш — «Дарсе, ки зинда шуд» ё «Супоришҳои оҳанрабӣ». Муаррифиҳои кӯтоҳ аз ҷойҳо + гузариш ба мавзуи таъсири муҳит ба ҳавасмандӣ.
3. Шарҳи мухтасар: «Чаро муҳит аз мазмуни одӣ муҳимтар аст»	15 дақ	Кор бо 4 слайд (аз 35 то 38). Тренер шарҳ медиҳад, саволҳои дақиқкунанда ва ифвогарона медиҳад. Баррасии кӯтоҳи намунаҳо ва мушоҳидаҳо аз таҷриба.
6. Кор бо супоришҳои тестӣ — Варақаи худбаҳодиҳии 1.3.	15 дақ	Иҷрои инфиродии тестҳо → мубодилаи дунафарӣ → худсанҷӣ тавассути калидҳо → баррасии мухтасари идеяҳои асосӣ.
5. Кори амалии 1. «Дар ин дарс чӣ рӯй медиҳад?»	30 дақ	Таҳлили сценарияи дарс аз рӯйи саволҳо. Баррасӣ дар гурӯҳҳо, қайд кардани 2–3 хулоса, мубодилаи кӯтоҳи афкор. Таҳлили сценарияи дарс аз рӯйи саволҳои чек-лист (аломатҳои муҳити таълимӣ). Мубодилаи кӯтоҳи натиҷаҳо + баррасӣ.
7. Рефлексияи педагогӣ	10 дақ	Ҳар як иштирокчӣ як-ду саволро аз 4 савол барои ҷавоб интиҳоб мекунанд. Пурсиши интиҳобии тренер (2–3 баён дар як савол). Муқоисаи афкор, хулосаи умумӣ дар бораи нақши муҳит дар рушди салоҳиятҳо.

Марҳилаи 1. ««Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»»: Дарсе, ки зинда шуд / Супориши ҷолиб.

Мақсад: зинда кардани таҷриба, табодули намунаҳо аз таҷрибаи амалӣ, омода намудани замина барои кори минбаъда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчӣ
1. Дастури мухтасар – Шарҳ медиҳад: Яке аз ду супоришро интиҳоб кунед ва онро дар давоми 3 дақиқа иҷро намоед. Сипас муаррифиҳои кӯтоҳ аз ҷойҳо.	– Гурӯҳҳо супоришро интиҳоб мекунанд: «Дарсе, ки зинда шуд» ё «Супориши оҳанрабӣ».
2. Кори гурӯҳӣ – Вақтро назорат мекунанд. – Хотиррасон мекунанд: Фикрҳои кӯтоҳ баён кунед, то барои муаррифии натиҷа фурсат ёбед.	– Супоришро иҷро мекунанд. – 1–2 фишурда (тезис)-ро барои муаррифӣ омода менамоянд.
3. Муаррифиҳо аз ҷойҳо – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунанд, ки натиҷаҳоро баён кунанд (ба ҳар гурӯҳ 1 дақиқа). – 2–3 намунаи бомуваффақиятро дар флипчарт қайд мекунанд. – Таъкид менамояд: Ҳар яке аз шумо аллакай таҷриба ва идеяҳои доред, ки хонандагонро ба дарс ҷалб мекунанд. Дидани онҳо ва рушд доданашон муҳим аст.	– Натиҷаҳоро баён мекунанд (1 дақ. барои ҳар як гурӯҳ). – Намунаҳои ҳамкоронро гӯш мекунанд.

Маслиҳат ба тренер:

1. **Вақтро назорат кунед ва марҳилаҳои корро идора намоед:** 3 дақиқа кор дар гуруҳҳо → 5 дақиқа муаррифиҳои кӯтоҳ (вагарна суръати кор гум мешавад).

Марҳилаи 2. Шарҳи кӯтоҳ: чаро муҳит аз мазмун муҳимтар аст
Мақсад: нишон додани он, ки сифати муҳити таълим ба рушди салоҳиятҳои хонандагон таъсири мустақим мерасонад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Слайди 35-ро нишон дода, ақидаро муаррифӣ мекунад: салоҳиятҳо танҳо дар муҳити зиндаи таълим ташаккул меёбанд, ки дар он хонанда амал мекунад, андеша меронад ва ҳамкорӣ менамояд. Саволи эҳтимолӣ: – Кадоме аз маводҳои дар слайд зикршуда ба фаҳмиши шумо дар бораи муҳити таълим наздиктар аст?	– Гӯш мекунанд, идеяҳои асосиро қайд менамоянд, ба савол кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд.
2. Слайди 36-ро намоиш медиҳад — Муҳит ба ҳавасмандӣ ва рафтори хонандагон чӣ гуна таъсир мерасонад. Ба фарқияти байни ду намуди синфхона тавачҷуҳ зоҳир мекунад. Саволҳои эҳтимолӣ: – Ба фикри шумо, дар кадом синфхона ҳавасмандии дохилӣ рушд меёбад? – Шумо ба ин рӯйхат кадом аломатҳои «муҳити солим»-ро илова мекардед?	– Дунафарӣ баррасӣ мекунанд ё аз ҷой, кӯтоҳ фикри худро баён менамоянд.
3. Ба слайди 37 мегузарад — Муҳити омӯзиш ва муҳити таълим: фарқ дар чист. Шарҳ медиҳад, ки якумӣ барои азхудкунии дониш кумак мекунад, дуумӣ — шахсиятро рушд медиҳад. Саволҳои эҳтимолӣ: – Ташкили кадом муҳит дар дарс душвор аст: омӯзишӣ ё таълимӣ? Чаро? – Дар амал сарҳад байни онҳо аз қучо мегузарад?	– Гӯш мекунанд, муқоиса менамоянд, ҷавобҳои кӯтоҳ таҳия мекунанд.
4. Слайди 38-ро нишон медиҳад (Услубҳои нутқ ва навиҳои матн). Идеяи асосӣ: дар заминаи як мазмун метавон ду сатҳи зиндаиятро ба роҳ монд — бозгӯӣ ва рушддиҳанда. Саволҳои эҳтимолӣ: – Ба фикри шумо, маҳз чӣ супориши дуумро таълимӣ мегардонад? – Чӣ кумак мекунад, ки супориши одӣ ба муҳите барои таҳлил ва муколама табдил ёбад?	– Гӯш мекунанд, баррасӣ менамоянд, бо намунаҳо мубодилаи афкор мекунанд.

Маслиҳат ба тренер:

- Шарҳ бояд босуръат (динамикӣ) гузарад. Саволҳои эҳтимолӣ василаи ҷалби иштирокчиён ба баррасиҳои кӯтоҳ мебошанд.
- Барои ҳар як савол 2–3 ҷавоб кифоя аст.

Марҳилаи 3. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳии 1.3. (7 дақ.)

Мақсад: дарки идеяҳои асосии машғулият ва алоқаманд кардани онҳо бо таҷрибаи педагогӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳ медиҳад: ин санчиши дониш нест, балки воситаи худбаҳодиҳӣ мебошад. Супоришҳои тестино худатон месанҷед (1 дақ).	– Гӯш мекунад, бахши дастур: Худсанҷӣ (Варақаи худбаҳодиҳии 1.3.)-ро мекушоянд.
2. Ҳалли тестҳо (3 дақ.) – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино ба таври инфиродӣ иҷро кунанд.	– Супоришҳоро ба таври инфиродӣ иҷро карда, ҷавобҳоро қайд мекунад.
3. Баррасии дунафарӣ (2 дақ.) – Пешниҳод мекунад, ки дунафарӣ табодул кунанд. Ҷавобҳои худро муқоиса кунед, мувофиқатҳо ва фарқиятҳоро баррасӣ намоед.	– Супоришҳои иҷрошударо дунафарӣ муқоиса мекунад, мувофиқатҳо ва ихтилофҳоро баррасӣ менамоянд.
4. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо (1 дақ.) – Ҷавобҳои дурустро (калидҳо) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро санҷанд, ноаниқиҳоро ислоҳ кунанд ва саволҳо диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад.	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо месанҷанд, ғалатҳоро ислоҳ мекунад, саволҳои дақиқкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунад.

Марҳилаи 4. Кори амалӣ: ТАРҲРЕЗИИ МУҲИТИ ТАЪЛИМ (20 дақ.)

Мақсад: таҳлили дарс аз нигоҳи муҳити таълим: он дар куҷо ва чӣ гуна зоҳир мешавад, кадом ҷузъҳо ба рушди салоҳиятҳои калидӣ кумак мерасонанд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Кори амалӣ 1. «Дар ин дарс чӣ мегузарад?» (слайди 41) – 5-7 дақ.	
– Мухтасар шарҳ медиҳад: Ҳар як гурӯҳ сенарияи дарсро мутолиа карда, аз рӯи саволҳо баррасӣ мекунад (нигаред ба бахши Кори амалӣ – супориши 1). – Вақтро назорат мекунад, баррасиҳоро дар гурӯҳҳо ҳавасманд мегардонад.	– Дар гурӯҳҳо сенарияро меҳонанд. – Саволҳоро баррасӣ мекунад. – Дар бораи муҳит ва салоҳиятҳои калидӣ ҳулосаҳо мебароранд.
Кор бо варақаи санчишӣ (чек-лист (слайди 42)) – 10-15 дақ. – Пешниҳод мекунад, ки ба сенарияи дарс тавассути варақаи санчишӣ (чек-лист) нигаранд. Шарҳ медиҳад: то чӣ андоза аломатҳои муҳити таълимӣ дар сенария зоҳир шудаанд. – Супориш барои гурӯҳҳо: Сенарияро аз рӯи ҳар як банди варақаи санчишӣ баҳо диҳед – 3 дақ. Пурсиши кӯтоҳро ташкил мекунад – 3-5 дақ. – Бо навбат ба гурӯҳҳо пешниҳод мекунад, ки ҷавобҳоро муаррифӣ кунанд (аз рӯи аломатҳои 1 ва 2 аз ду гурӯҳ мепурсад, аз рӯи аломатҳои 3 ва 4 аз гурӯҳҳои дигар ва ғ.). Баррасии кӯтоҳро мегузаронад – 3-5 дақ. 1. Чӣ Уӯмак мекард, ки хонандагон на танҳо гӯш кунанд, балки амал намоянд? 2. Дар куҷо омӯзгор метавонист барои интиҳоб ё таҳлили муштарак шароит фароҳам орад? 3. Чаро дидани дарс на танҳо тавассути мазмун, балки тавассути амалҳои хонандагон муҳим аст?	– Дар гурӯҳҳо сенарияи дарсро таҳлил мекунад. – Варақаи санчиширо пур мекунад. – Аломатҳои муҳити таълимиро муайян мекунад. – Дараҷаи амалишавии аломатҳоро дар сенария баҳо медиҳанд.

Маслиҳат ба тренер:

1. Вақтро назорат кунед: машғулияти амалии аввал — зуд гузаронида мешавад (баррасӣ аз рӯйи саволҳо).
2. Назорат кунед, ки иштирокчиён ҷавобҳои худро дар асоси рӯйхати санҷишӣ (чек-лист) асоснок кунанд («Аз сенария мисол оваред»).
3. Метавонед ба гурӯҳҳо пешниҳод кунед, ки дар охир «як ҷиҳати қавӣ» ва «як қадам барои беҳтаршавӣ»-ро дар дарси таҳлилшаванда мухтасар баён кунанд.

Марҳилаи 5. Рефлексияи педагогӣ (7 дақиқа)

Мақсад: кумак расонидан ба иштирокчиён дар дарки идеяҳои асосии машғулият, муқоисаи онҳо бо таҷрибаи педагогии худ ва маҳорати шахсӣ.

Ҷаъолияти тренер	Ҷаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ба рефлексия (слайди 43) – 1 дақ. – Дар слайд чор савол оварда шудааст, як ё ду саволро, ки ба шумо наздиктаранд ва меҳоҳед ба онҳо ҷавоб диҳед, интиҳоб кунед.	– Слайдро мебинанд мекунанд, ду саволро, ки таваҷҷуҳ ё ҳамоовозиро ба вучуд оварданд, интиҳоб менамоянд.
2. Пурсиши интиҳобӣ аз рӯйи саволҳо (5-6 дақ.) – Бо навбат аз рӯйи ҳар як савол пурсиш мегузаронад: «Кӣ саволи аввалро интиҳоб кард?» (даст мебардоранд). Ба 2–3 иштирокчиё пешниҳод мекунад, ки ҷавобҳои худро мухтасар баён кунанд. – Ба саволи навбатӣ мегузарад: «Кӣ саволи дуюмро интиҳоб кард?» ва ғайра. – Вақт ва суръати корро назорат мекунад.	– Бо навбат ҷавобҳои худро баён мекунанд. – Андешаҳои дигаронро шарҳ медиҳанд.
Тренер ҷамъбааст мекунад: «Мо дидем, ки муҳити таълим танҳо ҷой ё захираҳо нест, балки муносибатҳо, тарзи муошират ва фазоест, ки мо худамон эҷод мекунем»	

Тавсия ба тренер

- **Ҷазои зинда ва ғайрирасмиро дастгирӣ кунед** — бигзор ҷавобҳо озодона ва бе арзёбӣ садо диҳанд.
- **Дар ҳолати зарурӣ мулоим роҳнамой кунед:** «Метавонед гӯед, ки чӣ муҳим буд?», «Ҳайратангез чӣ буд?».

Саволҳои эҳтимоли барои амиқтар кардан (бо салоҳдиди тренер)

- Имрӯз дар мавриди нақши муҳит барои шумо чӣ кашфиёт шуд?
- Кадом идея аз машғулият дар синфхонаи шумо ҳатман татбиқ карда мешаванд?
- Чӣ тавр метавон тағйир додани одатҳоро оғоз кард, бе он ки захираҳои калонро интизор шуд?

РЎЗИ ДУЮМ. МАШҒУЛИЯТИ 5

Мавзуи 4. Муҳити рақамии таълим ва зеҳни сунъӣ: воситаҳо барои омӯзгорони забон ва адабиёти тоҷик (80 дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. ««Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»»	10 дақ	Се супориш аз дастури таълимӣ: кор бо фикру мулоҳизаҳо (инфироӣ), саволҳо барои мулоҳиза (дар гурӯҳҳо), ҳолати хурд (дар гурӯҳҳо) → баррасии мухтасар.
2. Кор бо Варақои иттилоотии 1.4.	30 дақ	Кори мақсаднок/тамаркузшуда бо ҷадвалҳои (2–4). Иштирокчиён унсурҳои асосии муҳити таълими рақамиро таҳлил мекунанд: – Ҷадвали 2: ҷанбаҳои мусбат ва манфии муҳити таълимии рақамӣ (гурӯҳҳо як ҷанбаи мусбат ва як манфии муҳимро ҷудо карда, интиҳоби худро кӯтоҳ асоснок мекунанд). – Ҷадвали 3: захираҳои рақамӣ барои омӯзгори забон ва адабиёт (муайян мекунанд, ки кадом захира ба рушди салоҳиятҳои калидӣ (4К+) бештар мусоидат мекунад). – Ҷадвали 4: усулҳои истифодаи ЗС (зеҳни сунъӣ) (усулҳои одӣ ва қулайро ҷудо мекунанд, онҳоро аз рӯйи дараҷаи омодагӣ барои истифода мечинанд).
3. Худсанҷӣ. Варақои худбаҳодиҳии 1.4.	10 дақ	Иҷрои инфиродии супоришҳои тестӣ → мубодила дунафарӣ → худсанҷӣ тавассути калидҳо ва баррасии нуктаҳои нофаҳмо.
4. Кори амалӣ: «ЗС ва МУҲИТИ ТАЪЛИМИИ РАҚАМӢ»	20 дақ	Кори амалии 1: «Ман ва муҳити таълимии рақамӣ» (худташҳисӣ, 3–4 дақ). Кори амалии 2: «Хонанда + ЗС» (15 дақ).
5. Рефлексияи рӯз	10 дақ	Баррасии умумӣ → таваҷҷуҳ ба алоқамандии мазмунӣ курс ва шакли машғулият (принсипҳои муҳити таълимӣ дар таҷрибаи тренинг амалӣ мешаванд).

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»: (10 дақиқа)

Мақсад: навсозии таҷриба (актуалӣ кардан) ва омода намудани замина барои кори минбаъда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Дастурамал ва маводди дастури таълимиро пайравӣ мекунад. – Се супориш медиҳад: 1) кор бо ақидаҳо (инфироӣ) 2) саволҳо барои мулоҳиза (дар гурӯҳҳо) 3) вазъияти хурд (дар гурӯҳҳо). – Вақтро назорат мекунад.	– Кори инфиродиро бо ақидаҳо иҷро мекунанд. – Дар гурӯҳҳо саволҳо барои мулоҳиза ва ҳолати хурдро баррасӣ мекунанд. – Ҷавобҳои худро баён мекунанд.
2. Кори гурӯҳӣ (3–4 дақ.) – Вақтро назорат мекунад. – Хотиррасон мекунад: Фикрҳои кӯтоҳ баён кунед, то барои муаррифии натиҷа фурсат ёбед.	– Супоришро иҷро мекунанд. – 1–2 тезисро барои муаррифӣ омода менамоянд.

3. Муаррифихо аз ҷойҳо (3-4 дақ.) – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки натиҷаҳоро баён кунанд (ба ҳар гурӯҳ 1 дақиқа). – 2–3 намунаи бомуваффақиятро дар флипчарт қайд мекунад. – Таъкид менамояд: Ҳар яке аз шумо аллакай таҷриба ва ақидаҳое доред, ки хонандагонро ба дарс ҷалб мекунад. Дидани онҳо ва рушд доданашон муҳим аст.	– Натиҷаҳоро баён мекунанд (1 дақ. барои ҳар як гурӯҳ). – Намунаҳои ҳамкоронро гӯш мекунанд.
--	---

Тавсия ба тренер

1. Кор бо тасдиқҳо бояд хеле зуд сурат гирад: ҷавобҳои «ҳа / не / боварӣ надорам». Дарҳол таъкид кунед: «Баъдтар, ҳангоми кор бо матн, шумо метавонед ҷавобҳоро пайдо кунед».
2. Саволҳо барои мулоҳиза дар гурӯҳ айнан 1 дақиқа баррасӣ мешаванд, пас аз он — пурсиши зуд дар шакли давршакл. Суръати баландро нигоҳ доред.
3. Вазъияти хурд – диққати асосии марҳила аст: ба гурӯҳҳо барои омодагӣ 2–3 дақиқа вақт диҳед. Хоҳиш кунед, ки на танҳо қарорро номбар кунанд, балки ҳадафи онро низ шарҳ диҳанд: «Ин қарор барои чӣ аст? Мо бо ин чиро ба даст овардан мехоҳем?».
4. Баррасӣ бояд зинда ва босуръат бошад.

Марҳилаи 2. Кор бо Варакаи иттилоотии 1.4. – «Муҳити рақамии таълимӣ» (30 дақиқа).

Мақсад: таҳлили унсурҳои асосии муҳити рақамии таълимӣ ва арзёбии таъсири онҳо ба рушди салоҳиятҳои 4K+ дар таҷрибаи муассисавӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Марҳилаи 1. Гузоштани вазифа ва ташкили кор (1 дақ.) – Мақсадро баён мекунад: баррасии муҳити таълимии рақамӣ ҳамчун манбаи рушди салоҳиятҳои 4K+. – Сохтори корро мухтасар шарҳ медиҳад: таҳлили пайдарпайи ҷадвали (аз 2 то 5).	– Гӯш мекунанд, ба кори гурӯҳӣ омода мешаванд.
Марҳилаи 2. Кор бо ҷадвали 2 – «Ҷанбаҳои мусбат ва манфии муҳити таълимии рақамӣ» (10 дақ.) – Хоҳиш мекунад, ки бахши 5-ро мутолиа кунанд ва дар гурӯҳҳо як ҷанбаи мусбат ва як манфии асосиро муайян намоянд. – Таъкид мекунад: асоснок кардани интиҳоб муҳим аст.	– Матро меҳонанд, интиҳоб мекунанд ва шарҳи мухтасар таҳия менамоянд. – Баромадҳои кӯтоҳи гурӯҳҳо (1 дақиқагӣ).
Марҳилаи 3. Кор бо ҷадвали 3 – «Захираҳои рақамӣ барои омӯзгори забон ва адабиёт» (10 дақ.) – Ба ҷадвали навбатӣ мегузарад. Хоҳиш мекунад, ки як захираеро интиҳоб кунанд, ки барои рушди салоҳиятҳои 4K+ самараи бештар медиҳад. – Дақиқ мекунад: бояд мухтасар шарҳ диҳед — чаро маҳз ҳамин захира ва чӣ гуна онро дар дарс истифода бурдан мумкин аст.	– Ҷадвалро таҳлил мекунанд, баррасӣ менамоянд ва як захираеро интиҳоб мекунанд. – Ваҷҳи (далели) мухтасар таҳия мекунанд. – Баромадҳои кӯтоҳи гурӯҳҳо (1 дақиқагӣ).
Марҳилаи 4. Кор бо ҷадвали 4 – «Усулҳои истифодаи ЗС дар дарсҳои забон ва адабиёт» (12 дақ.) – Хоҳиш мекунад, ки бо ҷадвал шинос шаванд ва баррасӣ кунанд, ки кадом усулҳо барои истифода қулай ва одӣ мебошанд. – Пешниҳод мекунад, ки усулҳоро дараҷабандӣ кунанд — аз онҳое, ки фавран санҷида метавонанд, то онҳое, ки омодагиро талаб мекунанд.	– Дар гурӯҳҳо кор мекунанд, усулҳоро аз рӯи дараҷаи сода ва қулай будани истифода муттаҳид менамоянд. – Як усули муфидтаринро интиҳоб ва асоснок мекунанд.

Тавсия ба тренер:

- **Суръати корро назорат кунед:** ҳар як ҷадвал зерфасли мустақил аст, муҳим аст, ки баррасиҳо тўл нақашанд.
- **Баёнҳои кӯтоҳ ва асоснокро ҳавасманд кунед,** аз нақли дубораи матн худдорӣ намоед.
- **Дар сурати мавҷуд будани дастрасӣ ба интернет** — иҷозат диҳед, ки барои ҷустуҷӯи мисолҳои захираҳои рақамӣ ва усулҳо аз сервисҳои зеҳни сунъӣ (аз ҷумла ChatGPT) истифода баранд.

Марҳилаи 3. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳии 1.4.

Мақсад: дарки идеяҳои асосии машғулият ва алоқаманд кардани онҳо бо таҷрибаи педагогӣ

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳ медиҳад: ин санҷиши дониш нест, балки воситаи худбаҳодиҳӣ мебошад. Супоришҳои тестино шумо худатон месанҷед (1 дақ).	– Гӯш мекунад, бахши дастур: Худсанҷӣ (Варақаи худбаҳодиҳии 1.4.)-ро мекушоянд.
2. Ҳалли тестҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино ба таври инфиродӣ иҷро кунанд.	– Супоришҳоро ба таври инфиродӣ иҷро карда, ҷавобҳоро қайд мекунад.
3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо ва баррасӣ – Ҷавобҳои дурустро (калидҳо) нишон медиҳад. – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро санҷанд, ноаниқиҳоро ислоҳ кунанд ва саволҳо диҳанд. – Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад.	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо месанҷанд, хатогиҳоро ислоҳ мекунад, саволҳои дақиқкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунад

Калидҳои тест

1 – с; 2 – b; 3 – с, D; 4 – a; 5 – b; 6 – с; 7 – b.

Марҳилаи 4. КОРИ АМАЛӢ: ЗС (Зеҳни сунъӣ) ва МУҲИТИ РАҚАМИИ ТАЪЛИМӢ.

Мақсад: татбиқи идеяҳои муҳити рақамии таълимӣ ва усулҳои кор бо ЗС барои таълими забон ва адабиёт.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Кори амалии 1. Ташҳиси хурд (мини-диагностика) «Ман ва муҳити таълимии рақамӣ» (3–5 дақ.) – Худташҳисиро ташкил мекунад, вақтро назорат менамояд, аз рӯйи саволҳо баррасӣ мегузаронад.	– Худташҳисиро ба таври инфиродӣ иҷро мекунад. – Мувофиқи хоҳиш саволҳо ва натиҷаҳои худташҳисиро баррасӣ менамоянд.
Кори амалии 2. «Хонанда + ЗС» (15 дақ.) – Кори гурӯҳиро ташкил намуда, мубодилаи мухтасари натиҷаҳоро таъмин мекунад.	– Дар гурӯҳҳо супоришро аз рӯйи дастур иҷро мекунад: намунаеро аз ҷадвал мутобиқ месозанд ё худашон намунаи супоришро барои таҷрибаи кории худ фикр мекунад. – Худбаҳодиҳиро тавассути чек-лист (рӯйхати санҷишӣ) мегузаронанд.

Тавсия ба тренер

1. **Суръати баланд:** Хотиррасон кунед, ки ҳамаи марҳилаҳои супоришҳо аллакай дар дастури таълимӣ муфассал навишта шудаанд — муҳим аст, ки танҳо тибқи дастурамал амал кунед.
2. **Кори амалии 1** — хеле зуд бояд иҷро кард, дар он зиёд таваққуф накунад: ин танҳо як ҳушасуишкунӣ муқаддимаӣ аст.
3. **Кори амалии 2** — суръатро нигоҳ доред: 5–7 дақиқа барои кор/омодагӣ ва 2–3 дақиқа барои табодули афкор. Мақсад — нишон додани он, аст ки чӣ тавр идеяҳо аз ҷадвал метавон барои таҷриба мутобиқ кард.

Марҳилаи 5. Рефлексияи педагогӣ (7 дақиқа).

Мақсад: кумак ба иштирокчиён дар дарки идеяҳои асосии машғулият, муқоисаи онҳо бо таҷрибаи педагогии худ ва маҳорати шахсӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Муқаддима ба рефлексия (слайди 33) – 1 дақ. – Дар слайд панҷ савол оварда шудааст, ду саволро, ки ба шумо наздиктаранд ва мехоҳед ба онҳо ҷавоб диҳед, интихоб кунед.	– Слайдро тамошо мекунанд, ду саволро, ки таваҷҷуҳ ё ҳамоҳангиро ба вучуд оварданд, интихоб менамоянд.
2. Пурсиши интихобӣ аз рӯи саволҳо (5 дақ.) – Бо навбат аз рӯи ҳар як савол пурсиш мегузаронад: «Кӣ саволи аввалро интихоб кард?» (даст мебардоранд). 2–3 иштирокчиро интихоб намуда, хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро мухтасар баён кунанд. – Ба саволи навбатӣ мегузарад: «Кӣ саволи дуюмро интихоб кард?» ва ғайра. – Вақт ва суръати корро назорат мекунад.	– Бо навбат ҷавобҳои худро баён мекунанд. – Идеяҳои дигаронро шарҳ медиҳанд.

МОДУЛИ 2. МАШҒУЛИЯТИ 6

Мавзуи 1. Омӯзиш ва муҳити физикии таълим (40 – дақиқа)

Сохтори модул. Модули мазкур аз 8 мавзӯ иборат буда, дар 4 машғулият 80 – дақиқагӣ гузаронида мешавад.

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯ иштирокчиён метавонанд:

- ✓ қисматҳои гуногуни муҳити таълимро муайян кунанд;
- ✓ таъсири мутақобилаи педагогика ва муҳитро муайян кунанд;
- ✓ ҳадафи 4-уми рушди устувори СММ-ро баррасӣ кунанд;
- ✓ ҷузьҳои Ҷаҳриҷбаи RIGHT+-и Бонки Ҷаҳониро таҳлил кунанд.

Сохтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давомнокӣ	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақиқа	Шиносоӣ бо мақсади модул ва натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 1	Муаррифии кӯтоҳ, гузариш ба мавзӯ	Гӯш ва қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 1
10 дақиқа	Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: таҳлили шахсӣ	Мусоидат ба машқи хотироти шахсӣ	Андешаронӣ дар бораи муҳити хотирмони таълим	Нест

10 дақиқа	Лексияи хурд: нақши муҳити физикии таълим дар омӯзиш	Маълумоти тренер	Гӯш кардан, ба саволҳо ҷавоб додан	Мачмӯи слайдҳо
10 дақиқа	Таҳлили тасвирҳо – паёмҳои муҳит	Мусоидат ба баррасӣ дар бораи паёмҳое, ки муҳит мефиристад	Таҳлили шифохӣ + Мубодила байни ҳамдигар (ду нафар)	Слайд бо аксҳо
5 дақиқа	Таҳлил	Рохбаладӣ - Ташвиқ ба посухи хаттӣ	Навиштан + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
4 дақиқа	Чамбаст ва саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва намудани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Баррасии кӯтоҳ дар бораи мақсадҳо ва интизориҳои шахсӣ (1 дақиқа)

Матн барои тренер: «Дар соҳаи маориф, мо аксар вақт ба он диққат медиҳем, ки чиро ва чӣ гуна таълим медиҳем, аммо мо хеле кам аз худ мепурсем, ки дар кучо таълим медиҳем. Бо вучуди ин, муҳит ҳеҷ гоҳ бетараф нест. Вай метавонад кунҷковиро бедор кунад ё аз назорат гувоҳӣ диҳад, ё метавонад ба ҳамкорӣ даъват кунад ва ё иштирокро боздорад. Имрӯз мо ба омӯзиши муҳити таълим ҳамчун ҳамроҳ дар раванди таълим оғоз мекунем».

«Дар ин машғулият, мо маънои муҳити таълимро мекушоем, ба қисматҳои таълим ва муҳит назар мекунем ва мебинем, ки чӣ тавр ин идеяҳо бо афзалиятҳои ҷаҳонӣ, ба монанди Ҳадафи 4-уми рушди устувор ва Ҷаҳорҷӯбаи RIGHT+-и Бонки Ҷаҳонӣ, алоқаманданд».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 1-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан (10 дақиқа)

Матн барои тренер: «Замонеро ба ёд оред, ки шумо дар як таҷрибаи омӯзишӣ воқеан ғаъл будед. Он метавонад дар муассиса, донишгоҳ, хангоми кори амалӣ ё ҳатто берун аз таҳсилоти расмӣ бошад. Кӯшиш кунед, ки дар кучо буданатонро ба ёд оред. Он муҳит чӣ гуна эҳсос мешуд? Чӣ чиз ба шумо иштирок кардан, диққат намудан ё аз омӯзиш лаззат бурданро осонтар кард? Шумо худро чӣ гуна ҳис мекардед?»

Тренер мисолҳои худро нақл мекунад: [Мисолҳои аз машғулиятҳои берунӣ дар донишгоҳи шаҳри Афина ва мушоҳидаи як муассисаи Зеландияи Нав]

Иштирокчиён хомӯшона андешаронӣ мекунанд, сипас дар дунафараҳо мубодила мекунанд. Тренер аз баъзе иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки хотираи худро нақл кунанд. Тренер мавзӯҳоро мушоҳида мекунад: рӯшноӣ, ҳаво, ҷои нишаст, намоёнӣ ва ғайра.

Паёми асосӣ: «Таҷрибаҳо ба мо хотиррасон мекунанд, ки муҳит дар тарзи эҳсос, фикр ва омӯзиш нақши воқеӣ дорад.»

3. Лексияи хурд: Нақши муҳити физикии таълим дар омӯзиш (10 дақиқа)

Матн барои тренер: «Муҳити физикии таълим як қисми экосистемаи васеътари омӯзиш аст, ки инчунин муҳити педагогӣ ва фарҳангиро дар бар мегирад. Ҳар се қисм ба тарзи эҳсос, фикр ва иштироки хонандагон таъсир мерасонанд».

- **Матни пурраи лексия (давоми матн) дар дастури шунаванда, саҳ. 6-8) оварда шудааст, дар қисмати чиро бояд донед.**

Саволи тренер:

- «Оё қисматҳои гуногуни муҳити таълим фаҳмо мебошанд?»
- «Кадоме аз ин муҳитҳоро шумо дар таълими ҳаррӯзаи худ бештар мушоҳида мекунед?»

- «Ба фикри шумо, кадоме аз ин муҳитҳо ба омӯзиши хонандагон таъсири қавитар дорад?»

Ҳадафҳои рушди устувори СММ: Таваҷҷуҳ ба маориф (ҲРУ 4 ва Супориши 4.а)

- **Аз матн дастури шунаванда истифода баред, сах.7-8.**

Паём: «Ҳадафи ҲРУ 4 ва супориши 4.а робитаи байни муҳит ва педагогикаро таъкид мекунад».

«Модули омӯзишӣ ба мутобиқати муҳит бо педагогика ва ҷӣ гуна муҳити физикии таълим метавонад ба омӯзиш мусоидат кунад ё монеъ шавад, таваҷҷуҳ мекунад».

Чаҳорҷӯбаи RIGHT+ -и Бонки Ҷаҳонӣ барои муҳити физикии таълим (МФТ)

Чаҳорҷӯбаи RIGHT+-и Бонки Ҷаҳонӣ барои муҳити физикии таълим (МФТ) равиши ҷамаҷонибаеро ҷиҳати рушд ва тақмили муҳити физикии таълим тавассути таваҷҷуҳ ба ҷанбаҳои калидӣ, аз қабилҳои устуворӣ, фарогирӣ, «Сабз» (рушди устувор), солимӣ, мусоидат ба таълим ва омӯзишу татбиқи самаранок пешниҳод мекунад.

Чаҳорҷӯбаи RIGHT+ барои таъмини МФТ-и (муҳити физикии таълим) самаранок ба шаш стратегия асос ёфтааст:

1. **R | Сохтани МФТ-и тобовар (Resilient)**, ки беҳатарии ҷамаи истифодабарандагонро ҳифз намуда, ҳамзамон муттасилии таҳсилотро таъмин менамоянд ва бо тарҳбандии бо дарназардошти хавфҳо, риояи меъёрҳои сохтмонӣ ва нақшаҳои коҳиши хавфи офатҳои табиӣ тавсиф мешаванд.
2. **I | Пешбурди МФТ-и фарогир (Inclusive)**, ки ба ҷамаи хонандагон дастрасӣ ба омӯзишро имкон дода, дорои муҳити дастрас, иншооти ба гендер ҷассос ва иқтидори кофӣ барои қонеъ кардани ниёзҳои гуногуни хонандагон мебошанд.
3. **G | Таъмини МФТ-и «сабз» (Green)**, ки таъсири манфии экологиро коҳиш дода, бо самаранокӣ энергетикӣ, сарфаи об, идоракунии партовҳо ва масолеҳи сохтмонӣ устувор тавсиф мешаванд.
4. **H | Эҷоди МФТ-и солим (Healthy)**, ки саломатӣ ва некӯаҳволии хонандагон ва омӯзгоронро ҳифз ва тақвият дода, шароити мувофиқи асосӣ, сифати хуби муҳити дохилӣ ва биноҳои дар ҳолати хуб нигоҳдошташударо таъмин мекунад.
5. **T | Ташаккули МФТ-и барои таълим ва омӯзиш мусоид (Teaching- & learning-conducive)**, ки равишҳои самаранокӣ таълим ва омӯзишро дастгирӣ намуда, бо муҳити тағйирпазир ва мутобиқшаванда, мувофиқат ба талаботи барномаи таълимӣ ва мебели кофӣ, таҷҳизот ва маводи таълимӣ тавсиф мешаванд.
6. **+ | Ноил шудан ба татбиқи самаранок (Effective implementation)** тавассути ҳалли масъалаҳои, ки ба шабакаи васеътари инфрасохторӣ ва чаҳорҷӯбаи сиёсат паҳн шуда, аз маълумот барои қабули қарорҳои асоснок ва таҳкими иқтидор истифода мебаранд.

Акнун, мо аз аҳамияти биноӣ муассисавии устувор, фарогир, «Сабз» ва солим огоҳем. Дар ин омӯзиш мо ба рукни 5-уми Чаҳорҷӯбаи RIGHT+, ки ба муҳити физикии дастгирикунандаи таълим ва омӯзиш бахшида шудааст, таваҷҷуҳ хоҳем кард.

Паёми асосӣ: «Муҳити физикӣ на танҳо як замина аст, он имкониятҳоро барои таълим, омӯзиш ва фарогирӣ ғаёлона ташаккул медиҳад. Мутобиқ сохтани муҳит бо педагогика як амали бошууронаи омӯзгорӣ мебошад».

4. Таҳлили тасвирҳо – паёмҳои муҳит

Матн барои тренер: «Ҳар як муҳит аз шароитҳои физикӣ, коммуникативӣ ва фарҳангӣ иборат аст. Ҳар як муҳит ба одамоне, ки дар он қарор доранд, паёмҳои мефиристанд, ки ҷӣ муҳим аст, ҷӣ иҷозат аст ва ҷӣ манъ аст».

Тренер аксҳои театрҳо ва парламентҳо нишон медиҳад. Иштирокчиён дунафарӣ баррасӣ мекунад:

- Ҳар як муҳит ҷӣ гуна паёмҳои мефиристанд?
- Кадоме аз онҳо ба баррасӣ мусоидат мекунад?
- Кадоме аз онҳо ба ҳаракат мусоидат мекунад? Ҳаракати кӣ иҷозат дода шудааст?

- Кадом намуди ҳамкорӣ сураат мегирад?
- Кадоме аз онҳо бештар меҳмоннавоз (хушпазир) эҳсос мешавад?

Тренер гуруҳҳоро даъват мекунад, то фикрҳои худро мубодила кунанд.

Паёми асосӣ: «Ҳар як муҳит ба истифодабарандагонӣ худ паём мефиристад. Муҳити таълим бояд ба хонандагон, омӯзгорон ва директорони муассисаҳо паёмҳои мувофиқ фиристад».

1. Таҳлили мавзӯ (5 дақиқа)

Тренер мегӯяд: «Бӣёед, чанд дақиқа вақт чудо кунем, то идеяҳои имрӯзаро бо воқеияти омӯзгории худ алоқаманд намоем. Лутфан, ба ин саволҳо дар дафтари худ ҷавобҳои кӯтоҳ нависед».

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ қайд кунанд:

- Дар бораи як муҳите, ки дар он машғулият мегузаронед, фикр кунед. Он дар айнаи замон ба хонандагон чӣ гуна паём мефиристад?
- Кадом унсурӣ Чаҳорҷӯбаи RIGHT+-ро метавон дар муҳити муассиса ҷавран татбиқ кард?
- Шумо рӯкни «Барои таълим мусоид»-и Чаҳорҷӯбаи RIGHT+-ро чӣ гуна дарк мекунад?

Роҳнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1–2 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи мисолҳо даъват кунед. Посухҳоеро, ки тафаккури мақсаднокро дар бораи муҳит ҳамчун як қисми таҷрибаи омӯзгорӣ нишон медиҳанд, тасдиқ кунед.

Паёми асосӣ: «Ҳатто тағйироти хурди мақсаднок дар муҳити таълими шумо метавонанд тарзи эҳсос ва ҷалби хонандагонро тағйир диҳанд».

2. Ҷамъбаст ва саволҳо (4 дақиқа)

Матн барои тренер: «Ҷазо яке аз воситаҳои таълими шумост. Тарзи ҷобачогузорӣ, муҷаххазсозӣ ва нигоҳубини он ба хонандагон дар бораи он ки аз онҳо чӣ гуна омӯзиш интизор меравад ва то чӣ андоза онҳо муҳиманд, паёмҳо мефиристад. Тавассути муносибати мақсаднок ба ҷазо, шумо иқтидори худро ҳамчун омӯзгор барои дастгирӣ, ҷалб, фарогирӣ ва эҷодкорӣ васеъ мекунад».

Хулосаҳои асосии мавзӯи 1, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- Муҳити таълим дорои қисматҳои гуногун — физикӣ, педагогӣ, коммуникативӣ ва фарҳангӣ мебошад, ки барои ташаккули омӯзиш якҷоя амал мекунад.
- Муҳити физикии таълим ба ҳавасмандӣ, иштирок ва фарогирӣ хонандагон ғаълона таъсир мерасонад.
- Муҳити самаранок, муассир ва кофӣ ҳам мақсадҳои таълимӣ ва ҳам неқӯаҳволии хонандагонро дастгирӣ мекунад.
- ҲРУ 4 ва Чаҳорҷӯбаи RIGHT+ таъкид мекунад, ки таълими босифат муҳити беҳатар, фарогир ва солиро дар бар мегирад.
- Мутобиқсозии муҳити физикӣ бо педагогика як амалияи бошууронаи омӯзгорӣ мебошад, ки ба ҳамаи хонандагон манфиат меорад.

МАШҒУЛИЯТИ 6

Мавзӯи 2. Аҳамияти муҳит дар таълим (40 - дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Консепсияи муҳитро ҳамчун «Омӯзгори сеюм» баррасӣ кунанд.
- ✓ Шарҳ диҳанд, ки чӣ тавр муҳити физикии таълим ба натиҷаҳои омӯзиши хонандагон таъсир мерасонад.
- ✓ Тасаввуроти нодурусти маъмулро дар бораи муҳит ва омӯзиш шинохта тавонанд.
- ✓ Чаҳорҷӯбаи SIN ва се қисмати асосии онро тавсиф кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 2	Муаррифии кӯтоҳ	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 2
4 дақ	Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили шахсӣ	Роҳбаладӣ	Навиштани паёмхое, ки муассиса интиқол медиҳад	Маводди муттаҳидотӣ
10 дақ	Чаро муҳит муҳим аст - концепсияи «Омӯзгори сеюм»	Маълумот	Гӯш кардан, ба саволҳо ҷавоб додан	Маҷмӯи слайдҳо
5 дақ	Таҳлили тасвирҳо – ҷойгиршавӣ ва малакаҳо	Баррасӣ дар бораи малакаҳое, ки тавассути ҷойгиршавӣ дастгирӣ мешаванд	Таҳлили шифохӣ	Слайд бо ду акс
10 дақ	Машқи тарҳбандии физикӣ	Роҳбаладӣ	Машқи ҷисмонӣ	Муҳит ва мебелӣ мувофиқ
10 дақ	Пойгоҳи далелҳо (таваҷҷуҳ ба HEAD/SIN)	Иттилооти муҳтасар + мисолҳои вобаста.	Гӯш кардан, ба саволҳо ҷавоб додан	Маҷмӯи слайдҳо
3 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - ташвиқ ба посухи хаттӣ	Навиштан + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
2 дақ	Ҷамъбаст ва саволҳо	Хулоса, тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ намудан ва додани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои омӯзиш

Матн барои тренер: «Дар соҳаи маориф, мо аксар вақт ба барномаи таълимӣ, усулҳои таълим ё арзёбӣ тавачҷуҳ мекунем. Имрӯз, мо ба чизе, ки аксар вақт нодида гирифта мешавад, тавачҷуҳ хоҳем кард: муҳите, ки дар он омӯзиш сурат мегирад. Биёед, фаҳмем, ки чӣ тавр ин муҳит ба таълим ва омӯзиш бевосита таъсир мерасонад».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили шахсӣ (4 дақ)

Дастурҳо: Аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки дар маводди муттаҳидоти худ 2–3 паёми марбут ба муҳитро, ки ба боварии онҳо тарҳбандии муассисаашон инъикос мекунад, нависанд.

«Дар бораи муассисаи худ дар айни замон фикр кунед. Тарҳбандии синфхонаҳо, долонҳо ва деворҳо ба омӯзгорону хонандагон чӣ «меғӯянд»? Муҳит кадом қоидаҳо ё одатҳои ногуфтаро тақвият медиҳад? Оё омӯзгорон худро дар тағйир додани тарҳбандии муҳит озод ҳис мекунанд? Мо дар бораи назорат, эҷодкорӣ ё ҳаракати хонандагон чӣ гуна паёмҳои ногуфта мефиришем?»

Иштирокчиён хомӯшона андешаронӣ мекунанд, сипас дунафара ё дар гуруҳҳои хурд мубодила мекунанд.

Тренер мавзӯҳои умумиро мушоҳида мекунад, масалан: набудани тағйирпазирӣ, набудани муҳит барои ташаббусҳо, итоат ба қоидаҳо ва ғайра.

Паёми асосӣ: «Тачрибаҳо ба мо хотиррасон мекунанд, ки муҳит паёмҳои зиёди «пинҳонӣ» мефиристад».

3. Лексияи хурд: Чаро муҳит муҳим аст – концепсияи «Омӯзгори сеюм» (10 дақ)

Матн барои тренер: «Пеш аз он ки ба маълумот ё ҷаҳорҷӯбаҳо назар андозем, биед ба идеяи асосӣ таваҷҷуҳ кунем: муҳит на танҳо чизест, ки мо истифода мебарем. Муҳит тарзи таълими мо, рафтори хонандагон ва эҳсосоти ҳамаро дар муҳити таълим ташаккул медиҳад».

Барои аксари омӯзгорон, синфхонаҳо танҳо як «воқеияти додашуда» мебошанд. Муҳит вучуд дорад ва омӯзгорон дар дохили он кор мекунанд. Аммо ҳақиқат ин аст, ки муҳити физикӣ як қисми ҳуди омӯзиш аст. Солҳои 1940-ум, омӯзгор ва раёвониноши пеш Марҳилаи итолиёвӣ Лорис Малагутси раёиши Редчо Эмилиро ба омӯзиш дар асоси он бунёд гузошт, ки кӯдакон тавассути ҳамкориҳо инкишоф меёбанд: аввал бо калонсолони ҳаёти худ – волидон ва омӯзгорон – сипас бо ҳамсолон ва дар ниҳоят бо муҳити атроф. Муҳити физикӣ, ба гуфтаи Малагутси **ОМӢЗГОРИ СЕЮМ** мебошад. Муҳити таълим ҳамчун «омӯзгори сеюм» танҳо пас аз ҳамкориҳои омӯзгор бо хонанда ва хонанда бо хонанда амал мекунад.

Дар фалсафаи таълими Редчо Эмилия, муҳити таълим на танҳо як замина, балки дар қатори калонсолон ва ҳамсолон ғаёлона ҳамчун «Омӯзгори сеюм» баррасӣ мешавад. Ин идея муҳити физикиро ба як шарикҳои педагогӣ табдил медиҳад, ки қасдан барои бедор кардани кунҷковӣ, таҳқиқот ва ифодаи эҷодӣ тарҳрезӣ шудааст. Идеяҳои асосии раёиши Редчо Эмилия:

- Кӯдак эҷодкунандаи дониш аст.
- Калонсол роҳнамо мебошанд.
- Муҳит шарикест, ки таҳрик медиҳад, илҳом мебахшад ва роҳнамоӣ мекунад.

Дар муассисаҳои Редчо, ҳама чиз — деворҳои шаффоф, қорҳои намоёни хонандагон, маводди дастрас мақсаднок аст. Ҳар як унсур қасдан барои таҳрики таҳқиқ, ҳамкорӣ ва ҳисси мансубият ҷойгир карда шудааст. Ин муҳит омӯзишро дар шаклҳои гуногун дастгирӣ мекунад. Вақте ки хонандагон бо муҳити мақсаднок тарҳрезӣшуда таомул мекунанд, муҳити таълим таҷрибаи онҳоро тавассути пешниҳоди имкониятҳо барои кашфиёт ва ҷалби устувор ғаёлона ташаккул медиҳад. Он ба ҳамкорӣ, ҳалли масъалаҳо ва таҳлил ҳама бидуни дастури мустақими омӯзгорон ташвиқ мекунад. Муҳит ҳамчун воситаи педагогӣ баррасӣ мешавад.

Хулоса, концепсияи «Омӯзгори сеюм» таъкид мекунад, ки муассисаҳо на танҳо ҷойҳои таълим, балки омӯзгори сеюм мебошанд, ки арзишҳо, имкониятҳо ва эҳтиром ба мустақилияти хонандаро мерасонанд. Муҳит чӣ гуна таълим медиҳад — бидуни калима? Тавассути ишораҳои ғайривербалӣ: ҷойгиршавӣ, садоҳо, овезаҳо, оҳанги омӯзгор. Ҳар як муассиса паём мефиристад, ҳатто агар ғайришууроно бошад ҳам ва хонандагон ҳамеша ин ишораҳоро тафсир мекунанд.

Омӯзиш аз **якрангӣ ва мутобиқат** ба **фардикунонидашуда ва муштарак** — аз **расонидани дониш** аз ҷониби омӯзгор ба омӯзиши **таҳти роҳбарии** хонанда гузаштааст, дар ҳоле ки машғулиятҳо дар муҳитҳои гуногун гузаронида мешаванд ва дар як синфхонаи дорои тарҳбандии якхелаи муҳитӣ ҳатмӣ нест.

Омӯзиши ба салоҳиятҳо асосёфта на танҳо расонидани донишро талаб мекунад. Хонандагон бояд салоҳиятҳои асосиро ғаёлона таҷриба кунанд: тафаккури интиқодӣ, эҷодкорӣ, муошират ва ҳамкорӣ. Ин салоҳиятҳо дар маркази таваҷҷуҳи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доранд.

Ин салоҳиятҳо ҳамкорӣ, баррасӣ ва таҷрибаҳои амалиро талаб мекунанд, ки ҳамаи онҳо аз тарҳрезии муҳит саҳт вобастаанд. Масалан, биёед бубинем, ки чӣ тавр салоҳиятҳои муайян бо хусусиятҳои муҳит алоқаманданд:

Салоҳиятҳо	Хусусиятҳои муҳит
Тафаккури интиқодӣ	Мизи гурӯҳҳо барои баррасии ҳалли масъалаҳо
Эҷодкорӣ	Муҳити тағйирпазир барои лоиҳаҳо, расмкешӣ ва сохтан
Муошират	Тарҳбандии рӯ ба рӯ, минтақаҳои муколамаи байниҳамдигарӣ
Ҳамкорӣ	Ҷойҳо барои кори муштарак, муҳит барои гурӯҳҳо

Паёми асосӣ: «Муҳити физикӣ ба хонандагон дар бораи он ки аз онҳо чӣ гуна рафтор интизор меравад, паёмҳои ноаён мефиристад. Агар мо хонандагони фаъолро хоҳем, мо бояд муҳити фаъолро эҷод кунем».

Ба ибораи сода: муҳити саҳт хонандагони саҳтгирро тарбия мекунад. Муҳити тағйирпазир мутафаккирони тағйирпазирро ба вучуд меорад.

4. Таҳлили тасвирҳо – ҷойгиршавӣ ва малакаҳо (5 дақ)

Тренер аксҳоро нишон медиҳад (тарҳбандии қаторӣ ва тағйирпазир). Иштирокчиён дар гурӯҳҳо баррасӣ мекунанд:

- Кадоме аз онҳо ба баррасӣ мусоидат мекунад?
- Кадоме аз онҳо ба фаъолияти омӯзгор мусоидат мекунад?
- Кадом намуди омӯзиш сурат мегирад?
- Кадоме бештар хушпазир эҳсос мешавад?

Таҳлили гурӯҳӣ доир ба салоҳиятҳои асосӣ :

«Кадам ҷойгиршавӣ ба ҳамкорӣ ташвиқ мекунад?»

«Эҷодкорӣ дар кучо сурат мегирад?»

«Чӣ гуна муошират бо намоён будан бештар мешавад?»

«Муҳит чӣ гуна метавонад супоришҳои тафаккури интиқодиро дастгирӣ кунад?»

Тренер гурӯҳҳоро даъват мекунад, то фикрҳои худро мубодила кунанд.

Паёми асосӣ: «Ҳатто тағйироти хурд метавонанд таълими бештарро имконпазир созанд».

5. Машқи тарҳбандии физикӣ (10 дақ)

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷобачогузориҳои физикии хучраро тағйир диҳанд: Қаторҳо → Гурӯҳҳо

Пас аз тағйирот, аз иштирокчиён пурсед:

- «Ин ҷойгиршавӣ барои баррасӣ чӣ гуна эҳсос мешавад?»
- «Кадам ҷойгиршавӣ ба омӯзиши байниҳамдигарӣ имкон медиҳад?»
- «Омӯзгор дар кучо метавонад ба осонӣ ҳаракат кунад?»

Паёми асосӣ: «Тартиби ҷойгиршавӣ ба ҳамкорӣ фавран таъсир мерасонад».

6. Лексияи хурд: Пойгоҳи далелҳо (10 дақ)

Тренер пайдоиши Чаҳорҷӯбаи SIN-ро аз лоиҳаи HEAD дар Британияи Кабир шарҳ медиҳад:

Чаҳорҷӯбаи SIN дар асоси таҳқиқоти лоиҳаи HEAD-и Британияи Кабир (Таҳлили ҳамаҷониба ва тарҳрезӣ) таҳия шудааст, ки таҳқиқоти чандинсолаи Донишгоҳи Салфорд ро дар бар мегирад. Он таъсири муҳити физикии синфхонаро ба натиҷаҳои

омӯзиши хонандагон таҳлил мекунад. Дар доираи таҳқиқот зиёда аз 150 синфхона дар саросари Британияи Кабир омӯхта шуд ва саҳми омилҳои мушаххаси муҳитӣ ба пешрафти хонандагон дар давоми як соли хониш баҳогузорӣ карда шуд. Таҳқиқот ба хулосае омад, ки муассисаҳои ибтидоии хуб тарҳрезӣшуда дастовардҳои таълимии кӯдаконро дар хондан, навиштан ва математика баланд мебардоранд.

Ёфтаҳои асосии лоиҳаи HEAD: Хусусиятҳои физикии синфхонаҳо то 16% тафовутро дар натиҷаҳои омӯзиши хонандагон ташкил медиҳанд. Ин таъсир ҳатто вақте ки малакаи омӯзгор, барномаи таълимӣ ва захираҳо ба назар гирифта мешаванд, боқӣ мемонад.

Моделҳои SIN — Ҳавасмандкунӣ, Фардикунонӣ ва Табиӣ будан — омилҳоеро тавсиф медиҳад, ки ба пешрафти хонандагон таъсир мерасонанд ва ҳадафи он арзёбӣ ва беҳтар намудани муҳити таълим мебошад.

Хулосаи ҷанбаҳои SIN:

Ҷанба	Таъсир (Саҳм)	Унсурҳо
S – Ҳавасмандкунӣ (Stimulation)	23%	Мураккабӣ ва ранг. Таваҷҷуҳи мутавозини визуалӣ якрангиро бидуни сарборӣ пешгирӣ мекунад; намоишҳо бояд омӯзишро дастгирӣ кунанд, на парешон созанд.
I — Фардикунонӣ (Individualisation)	28%	Соҳибӣ ва тағйирпазирӣ. Муҳитҳое, ки ҷалби шахсро имкон медиҳанд, масалан, хонандагон ҷойҳои нишастро иваз мекунанд, дар ороиши деворҳо саҳм мегузоранд, ҳисси соҳибиро тақвият мебахшанд.
N — Табиӣ будан (Naturalness)	49%	Рӯшноӣ, ҳарорат ва сифати ҳаво. Омилҳои асосии бароҳатӣ заминаро ташкил медиҳанд.

Ҷанбаҳои Чаҳорҷӯбаи SIN бо рушди салоҳиятҳои калидӣ алоқаманданд. Пайвасти кардани SIN бо салоҳиятҳои калидӣ

Ҷанбаи SIN	Чӣ гуна салоҳиятҳои калидиро дастгирӣ мекунад
Табиӣ будан	Таваҷҷуҳ ва таваҷҷуҳро афзоиш медиҳад → тафаккури интиқодӣ ва эҷодкориро дастгирӣ мекунад
Фардикунонӣ	Интиҳоб ва тағйирпазирӣ ташвиқ мекунад → ба ҳамкорӣ ва муошират имкон медиҳад
Ҳавасмандкунӣ	Кунҷковӣ, ҷалби маърифатиро даъват мекунад → эҷодкорӣ ва тафаккури интиқодиро таҳрик медиҳад

Таҳқиқоти Бонки Ҷаҳонӣ дар Федератсияи Русия (2019)

Бонки Ҷаҳонӣ барои таҳлили робитаи байни муҳити таълимии муассисавӣ ва натиҷаҳои хонандагон аз ду восита истифода бурд: Пурсиши истифодабарандагони муассисаҳои OECD (SUS) ва озмоиши Таҳқиқоти байналмилалӣ сифати таълими математика ва илмҳои табиӣ (TIMSS 2019) дар се минтақаи Русия. Ин таҳқиқот ба посухҳои ҷамъоваришуда аз 1550 хонандаи синфи 8, 160 омӯзгор ва 32 директори муассиса асос ёфтааст. Маълумот дар бораи истифода ва хусусиятҳои инфрасохтори муассиса, ҳолҳои хонандагон дар математика ва илмҳои табиӣ, инчунин дар бораи вазъи иҷтимоӣ-иқтисодии хонандагон фаро гирифта шуд.

Таҳқиқот тасдиқ кард, ки хусусиятҳои инфрасохтори муассиса ва тарзи истифодаву ҷобачогузори муҳити таълим бо омӯзиш робита доранд ва ба натиҷаҳои омӯзиш, ки тавассути TIMSS чен карда шудаанд, таъсир мерасонанд.

7. Таҳлили мавзӯи 2 (3 дақ)

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ қайд кунанд:

- «Як далели наве, ки ман имрӯз омӯхтам»
- «Иттилооте, ки назари маро тағйир дод/метавонад тағйир диҳад»

Рохнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1–2 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёнро барои мубодилаи андешаҳоишон даъват кунед.

8. Ҷамъбаст ва саволҳо (2 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 2, ки тренерон бояд тақвият диҳанд:

- Муҳит заминаи бетараф нест — он воситаи педагогӣ аст; он таълим, омӯзиш ва рафторро ташаккул медиҳад.
- Чаҳорҷӯбаи SIN барои таҳлил ва беҳтар намудани муҳити таълим сохтори равшанро пешниҳод мекунад.
- Такмили ҳавасмандкунӣ, фардикунонӣ ва табиӣ будан метавонад салоҳиятҳои калидиро тақвият диҳад.
- Унсурҳои физикӣ, эмотсионалӣ ва иҷтимоии муҳит барои дастгирӣ ё монеъ шудан ба омӯзиш бо ҳам таъсир мерасонанд.
- Тасҳеҳоти хурди камхарҷ метавонанд ҳатто бидуни биноҳои нав таъсири назаррас дошта бошанд.
- Тағйироти одӣ дар тарҳрезии муҳит метавонанд салоҳиятҳои асри 21-ро (аз ҷумла салоҳиятҳои калидӣ) ғайб созанд.

Нақши омӯзгорон:

- Нақши омӯзгорон тарҳрезии мақсадноки муҳитро барои имконпазир сохтани ҳамкорӣ, ҷалб ва фарогирӣ дар бар мегирад.
- Омӯзгорон метавонанд далелҳои байналмилалиро ба амалҳои имконпазирӣ маҳаллӣ табдил диҳанд.
- Омӯзгор дигар на танҳо интиқолдиҳандаи дониш аст, — ӯ мусоидаткунандаи эҷоди муҳтаво мебошад.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво фаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ ҳис мекунад, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳот ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 7

Мавзӯи 3. Муҳити физикии таълим дар шароити муассисаҳои таҳсилоти умумӣ (40 - дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Қисматҳои асосии Чаҳорҷӯбаи миллии рушди таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро (ЧМ) тавсиф кунанд.
- ✓ Шарҳ диҳанд, ки чӣ тавр ЧМ муҳити физикиро ба таърифи худ дар бораи сифати таҳсилот дохил мекунад.
- ✓ Ёфтаҳои асосии арзёбии TEACH-ро дар Тоҷикистон, ки ба муҳити синфхона алоқаманданд, дарк кунанд.
- ✓ Ёфтаҳои асосии арзёбии SUS-ро дар Тоҷикистон, ки ба таҷрибаи омӯзгорӣ алоқаманданд, дарк кунанд.

Сохтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
2 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 3	Пайваст кардани далелҳои ҷаҳонӣ бо сиёсати маҳаллӣ	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 3
5 дақ	Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили шахсӣ	Роҳбаладӣ	Навиштани 3 маврид барои «муҳит ҳамчун омӯзгори сеюм»	Маводди муттаҳидотӣ
5 дақ	Лексияи хурд: 4 рукни ЧМ	Шарҳи 4 рукни ЧМ	Гӯш кардан, қайд кардан ва савол додан	Мачмӯи слайдҳо
5 дақ	Лексияи хурд: Ёфтаҳои TEACH	Муаррифии маълумот дар бораи таҷрибаи синфхона	Гӯш кардан, қайд кардан ва савол додан	Мачмӯи слайдҳо
5 дақ	Мутобик кардани рафтори TEACH + Муҳит	Роҳбаладӣ	Баррасии оқибатҳои муҳит дар дунафарӣ/гурӯҳ	Нест
5 дақ	Лексияи хурд: Ёфтаҳои SUS	Муаррифии маълумот дар бораи дарки истифодабарандагон	Гӯш кардан, қайд кардан ва савол пурсидан	Мачмӯи слайдҳо
5 дақ	Баррасӣ доир ба изҳороти SUS	Роҳбарии баррасӣ кӯтоҳ доир ба омили асосӣ	Баррасӣ ва посухҳо	Нест
5 дақ	Аз маълумот ба амал	Ташвиқ ба посухи ҳаттӣ	Навиштани як концепсия ва амал + баррасӣ бо тренер	Маводи муттаҳидотӣ
3 дақ	Ҷамъбаст ва саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои мавзӯ (2 дақ.)

Матн барои тренер: «Дар мавзуи 2 ҷаро муҳит дар омӯзиш муҳим аст, мо омӯхтем. Аммо омӯзгорон инчунин бояд дарк кунанд, ки беҳтар кардани муҳити физикӣ як қисми ислоҳоти миллии маориф мебошад. Имрӯз мо ба сиёсатҳо ва маълумоти воқеии муассисаҳо, ки дар паси он қарор доранд, назар хоҳем кард».

Ин мавзӯ барои пайваст кардани идеяҳои ҷаҳонӣ бо шароити воқеии муассисаҳои Тоҷикистон кумак мекунад.

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 3-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили шахсӣ (5 дақ.)

Матн барои тренер: Биёед ба концепсияи «Муҳит омӯзгори сеюм аст» таваҷҷуҳ кунем. Ин барои шумо чӣ маъно дорад? Лутфан, 3 паёмеро, ки ин концепсия ба шумо мерасонад, нависед». «Фикр кунед, ки чӣ тавр шумо метавонед инро ба шахсе, ки омӯзгор нест, ба осонӣ шарҳ диҳед». «Дар идеяи «Муҳит ҳамчун омӯзгори сеюм» барои шумо чӣ чизи нав ё ғайриинтизор буд?»

Иштирокчиён паёмҳоро бо тренер баррасӣ мекунанд.

Саволҳо барои тренер:

- Муҳит баробари таълим ба таомул таъсир мерасонад.
- Дохили муассиса ба омӯзиш таъсир намерасонад.
- Муҳитро бидуни таъмир тағйир додан мумкин аст.

Тренер баррасиро дар бораи он ки иштирокчиён ба чӣ бовар доранд, ташкил мекунад.

3. Лексияи хурд: **Чаҳорчӯбаи миллии рушди таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (5 дақиқа)**

Чаҳорчӯбаи миллии рушди таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон возеҳ баён мекунад, ки беҳтар кардани муҳит як қисми баланд бардоштани сифати таълим ва мақсади асосии Чаҳорчӯбаи миллии (ЧМ) баланд бардоштани сифати таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ мебошад.

Чаҳорчӯбаи миллии ҳамчун системае баррасӣ мешавад, ки аз чор рукни ба ҳам алоқаманд иборат аст:

- Идоракунии/менеджменти маориф.
- Муҳити педагогӣ.
- Муҳити физикӣ.
- Арзёбӣ ва кафолати сифати таҳсилот.

Давоми матнро аз дастури шунаванда истифода баред, сах. 12-13.

Паёми асосӣ: «ЧМ муҳитро на ҳамчун супориши алоҳида, як қисми раванди таълими хуб мешуморад. Муҳити тағйирпазир, дастрас ва фарогир педагогикаи беҳтарро дастгирӣ мекунад».

4. Лексияи хурд: **Ёфтаҳои TEACH барои синфҳои болоӣ (5 дақ)**

Матн барои тренер: «Акнун, ки мо фаҳмидем, ки Чаҳорчӯбаи миллии аз муҳити таълим чӣ интизор аст, ба он назар мекунем, ки мувофиқи мушоҳидаҳои охирини синфхонаҳо дар муассисаҳо дар асл чӣ рӯй дода истодааст».

TEACH воситаи мушоҳида мебошад, ки аз ҷониби Бонки Ҷаҳонӣ таҳия шуда, дар бисёр кишварҳо барои дарк кардани он, ки таълим дар синфхона дар амал чӣ гуна истифода мешавад, лаҳза ба лаҳза сурат мегирад. Он маълумотро дар бораи сифати таълим ва ҳамкориҳои байни омӯзгорону хонандагон дар синфхона чамъ меорад.

Давоми матнро аз дастури шунаванда истифода баред.

Тафсилот аз рӯйи самтҳо: омӯзгорон дар муассисаҳои лоиҳавӣ ва назоратӣ дар самти Фарҳанги синфхона баҳои миёна гирифтанд. Холи 3.3 аз 5 холи имконпазир дар ин самт.

Аз ҳама самаранок: муносибати боэҳтиром бо хонандагон ва истифодаи суҳанони мусбат. Қисман самаранок: посух додан ба ниёзҳои хонандагон.

Ғайрисамаранок: мубориза бо стереотипҳои манфии гендерӣ ва маъҷубӣ. Омӯзгорон дар муассисаҳои лоиҳавӣ ва назоратӣ дар самти таълим баҳои миёна гирифтанд. Холи 3.0 аз 5 холи имконпазир дар ин самт.

Аз ҳама самаранок: мусоидат ба машғулият ва санҷиши фаҳмиш.

Қисман самаранок: пешниҳоди робитаи мутақобила ва кор доир ба малакаҳои тафаккури интиқодӣ. Омӯзгорон дар муассисаҳои лоиҳавӣ ва назоратӣ дар самти малакаҳои иҷтимоӣ-эмотсионалӣ баҳои миёна гирифтанд. Холи 2.3 аз 5 холи имконпазир дар ин самт.

Ғайрисамаранок: ташвиқи малакаҳои иҷтимоӣ ва ҳамкорӣ.

Қисман самаранок: фароҳам овардани имкониятҳо барои рушди мустақилият ва матонат дар хонандагон.

Паёми асосӣ: «TEACH нишон медиҳад, ки мо дар муқаррар кардани қоидаҳо ва речаҳо хуб кор мекунем, аммо дар эҷоди омӯзиши интерактивӣ ва тағйирпазире, ки ҳамкорӣ ва малакаҳои байнишахсии хонандагонро тақвият медиҳад, душворӣ мекашем».

Тавсияҳо аз дастури шунаванда истифода баред.

Саволи тренер: «Дар бораи маълумоте, ки омӯзгорон барои ташвиқи ҳамкориҳои хонандагон, мустақилият ё омӯзиши иҷтимоӣ холи паст мегиранд, чӣ фикр доред? Чаро ин ҳодиса рух медиҳад? Оё онро беҳтар кардан мумкин аст?»

«Ба фикри шумо, ёфтаҳо ва тавсияҳои TEACH бо истифодаи муҳити таълим чӣ гуна алоқаманданд?»

5. Лексияи хурд: Ёфтаҳои SUS (5 дақ)

Матн барои тренер: «Биёед инчунин бевосита хонандагон ва кормандони муассисаро гӯш кунем. Пурсиши истифодабарандагони муассисаҳои OECD (SUS), ки моҳҳои март-апрели соли 2025 дар Тоҷикистон мутобиқ ва гузаронида шуд, аз хонандагон, омӯзгорон ва директорони муассисаҳо дар бораи муҳити физикии таълимашон пурсиш кард. SUS арзёбии ҳамаҷонибаи муҳити физикии таълимиро пешниҳод мекунад».

Маълумотҳои пурсиши истифодабарандагони муассиса (SUS), Тоҷикистон 2025 ва ёфтаҳои асосиро аз дастури шунаванда истифода баред.

Ҳисоботи пурсиши SUS тавсияҳои амалиро бо истифода аз ҷаҳорҷӯбаи RIGHT+ (устувор, фарогир, «Сабз», солим, барои таълим ва омӯзиш мусоид, татбиқи самаранок) ҳамчун харитаи роҳи стратегӣ барои ВМ ва ИҚТ ҷиҳати эҷоди муҳити таълимии устувор, фарогир, муосир ва беҳтар намудани натиҷаҳои таълимӣ ва баробарӣ дар саросари Тоҷикистон пешниҳод мекунад.

Паёмҳои асосӣ: «Ин нишон медиҳад, ки ҳатто вақте ки омӯзгорон мехоҳанд муҳитро тағйир диҳанд, онҳо бо маҳдудиятҳои физикӣ, техникӣ ва сохторӣ рӯ ба рӯ мешаванд. Аз ин рӯ, тағйироти хурд ҳатто рамзӣ муҳиманд».

«Мутобиқсозии муҳити физикӣ ба таҷрибаҳои гуногуни таълимӣ ба консепсияи муассисаи оянда аз Ҷаҳорҷӯбаи миллии рушди таҳсилот мувофиқ аст».

6. Баррасӣ доир ба изҳороти SUS (5 дақ)

Дастурҳо: Тренер як изҳоротро баён мекунад:

- «Аксари омӯзгорон наметавонанд мебели синфхонаро ба осонӣ аз нав ҷобачо кунанд».
- «Хонандагон ба ҳарорат ва муҳит ҳассосанд».
- «Гарчанде ки аксарияти омӯзгорон аз тарҳбандии анъанавӣ истифода мебаранд, баъзе омӯзгорон тарҳбандии тағйирпазирро низ амалӣ мекунанд».

Ҳар як гурӯҳ ақидаҳои зеринро баррасӣ мекунад:

- Шумо бо ин изҳорот розӣ ҳастед ё не? Чаро?
 - Оё шумо инро дар муассисаи худ дидаед?
 - Чӣ чиз метавонад тағйир додани онро осонтар кунад?
- Гурӯҳҳо як ҳулосаи асосиро гузориш медиҳанд.

7. Таҳлили мавзӯи 3: Аз маълумот ба амал (5 дақ)

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ кайд кунанд:

Пас аз шиносӣ бо сиёсати миллии нависед:

- «Як консепсия аз «Муассисаи оянда» ё аз ёфтаҳои пурсишҳои TEACH ва SUS, ки ба назари шумо барои Тоҷикистон инноватсионӣ ва хеле зарур аст»
- «Як идеяи марбут ба муҳит, ки шумо санҷидан мехоҳед»

Роҳнамоӣ барои тренер:

Ба иштирокчиён барои навиштан 1–2 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи андешаҳояшон даъват кунед.

8. Ҷамъбаст ва саволҳо (3 дақ)

Ҳулосаҳои асосии мавзӯи 3, ки тренерон бояд тақвият диҳанд, дар қисми ҷамъбаст: ҳулосаи асосӣ, модули шунаванда омадааст.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво фаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ ҳис мекунад, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳот ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 7

Мавзуи 4. Тарҳрезии муҳити синфхона барои омӯзиши фаъл (40 - дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯ иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Стратегияҳои муҳитии камхарҷ ё ройгонро, ки омӯзиши фаълро дастгирӣ мекунанд, муайян кунанд.
- ✓ Модели «Ҳал кардан–Таҳқиқ кардан–Мубодила кардан»-ро барои минтақабандии муҳити синфхона татбиқ кунанд.
- ✓ Тарҳбандии гуногунро бо равишҳои таълим ва салоҳиятҳои калидӣ (тафаккури интиқодӣ, эҷодкорӣ, муошират, ҳамкорӣ) мутобиқ созанд.
- ✓ Вариантҳои тарҳбандии ҳоси фанниро дар асоси мисолҳои воқеӣ омӯзанд.
- ✓ Банақшагирии тасҳеҳоти хурди муҳитии ба шароит мувофиқро дар синфхонаҳои худ оғоз кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноқӣ	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчӣ	Мавод
2 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 4	Баёни натиҷаҳо	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 4
10 дақ	Аз хурд оғоз кардан: Таҳлили ҳолатҳои синфӣ	Роҳбаладӣ – Ташвиқ ва баррасӣ	Таҳлили сценарияи синфхонаи математика - посух ба саволҳо	нест
5 дақ	Лексияи хурд: Тарҳбандии синфхона ва минтақабандӣ	Шарҳи назария, намоиши маводди визуалӣ, пайваст кардани тарҳбандӣ бо салоҳиятҳои калидӣ	Мушоҳида, баррасӣ	Матҳмӯи слайдҳо + аксҳо аз муассисаҳои воқеӣ
6 дақ	Азнавсозии тарҳбандӣ – Бо ҳаракат омӯхтан	Намунаи минтақабандӣ (ҳал/таҳқиқ/мубодила) бо азнавсозии тарҳбандии физикӣ	Эҷоди тарҳбандии худ + баррасӣ	Ҳаракати воқеӣ: Курсҳои/мизҳо (ҷобачогузории воқеии ҳуҷраи тренинг)
10 дақ	Супориши тарҳрезии тарҳбандӣ	Тарҳрезии гурӯҳӣ барои фанни мушаххас (2 ҳолат)	Истифодаи буридаҳо барои азнавсозӣ ва муаррифи	Қолабҳо + буридаҳои мебел
4 дақ	Сайри галерея / Робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ	Мусоидат ба сайри тарҳбандиҳо	Додан/гирифтани робитаи мутақобила дар шакли сайри галерея	Скотч / муҳити деворӣ барои галерея
5 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи ҳаттӣ	Навиштани тағйироте, ки месанҷанд + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
3 дақ	Чамъбаст ва саволҳо	Хулоса - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш ва аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои омӯзиш (2 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун, ки мо донистем, ки чаро муҳит муҳим аст! Чаҳорчӯбаи миллии таҳсилот дар Ҷумҳурии Тоҷикистон чиро дар афзалият мегузорад, натиҷаҳои арзёбиҳои байналмилалӣ чӣ гунаанд, биед ба синфхона диққат диҳем. Чӣ тавр мо метавонем он чиро, ки аллакай дорем, мутобиқ созем, то омӯзишро фаъолтар, ҷолибтар ва фарогиртар гардонем?»

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 4-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Таҳлили ҳолатҳои синф (10 дақ)

Матн барои тренер: «Мо ҳоло як сценарияи мушаххаси синфхонаро баррасӣ хоҳем кард, то ҳамаи паёмҳои «пинҳонӣ»-ро таҳлил кунем ва даҳлатҳоро пешниҳод намоем».

Сценария: Синфхонаи математика тоза буда, деворҳои сафед дорад ва дар лавҳи синф мавзӯи машғулият навишта шудааст. Мизу курсиҳо дар қаторҳо ҷойгир шудаанд. Дар деворҳо қоидаҳо, расми олимон, ҷадвалҳои формулаҳо ва парчам овехта шудаанд. Ягон осори кори хонандагон ва ё ишорае дар бораи он ки кӣ дар он ҷо таҳсил мекунад, вуҷуд надорад.

Иштирокчиён дар гурӯҳҳои хурд муттаҳид мешаванд. Нисфи гурӯҳҳо нақши хонандагон ва нисфи дигар нақши омӯзгоронро ба уҳда мегиранд.

Саволҳои зеринро ҳамчун хонанда баррасӣ кунед:

- Ин синфхона ба шумо «чӣ мегӯяд»?
- Дар ин ҷо чӣ чиз омӯзишро дастгирӣ мекунад? Чӣ чиз бетараф ё бегона эҳсос мешавад?
- Сухбатро бо омӯзгор чӣ гуна оғоз мекардед?

Саволҳои зеринро ҳамчун омӯзгоре, ки мехоҳад ин синфхонаро беҳтар созад, баррасӣ кунед:

- Шумо дар ин муҳит кадом унсурҳоро дидан мехостед?
- Кадом 1–2 тағйироти хурд метавонанд ин муҳитро аз ҷиҳати педагогӣ беҳтар созанд?
- Синфхона чӣ гуна паёмҳои навро метавонад диҳад?

Гурӯҳҳо фикрҳои худро дар бораи паёмҳо ва даҳлатҳо бо мусоидати тренер муаррифӣ мекунанд.

3. Лексияи хурд: Тарҳбандии синфхона ва минтақабандӣ (5 дақ)

Матн барои тренер: «Аксар вақт, вақте ки мо дар бораи беҳтар кардани муассисаҳои худ фикр мекунем, биноҳои нав ё таҷҳизоти гаронаризишро тасаввур мекунем. Аммо таҳқиқот ва таҷриба нишон медиҳанд, ки тарзи ҷобачогузорӣ ва истифодаи муҳит метавонад омӯзишро ҳатто бо захираҳои хеле маҳдуд тағйир диҳад».

Паёмҳои асосӣ: Муҳити тағйирпазир = педагогикаи имконпазир.

Тарҳбандиҳо собит нестанд — онҳо паёмҳо мефиристанд ва рафторро ташаккул медиҳанд.

Вариантҳои асосии тарҳбандӣ, ки омӯзгорон бояд аз худ кунанд

Тренерон тарҳбандиҳои тағйирпазирӣ зеринро ҳамчун як қисми луғати амалии тарҳрезии омӯзгорон муаррифӣ мекунанд:

Тарҳбандӣ	Тавсиф	Истифодаи маъмулӣ
Шакли U / «Наъл»	Мизҳо дар шакли U ба сӯи марказ ҷойгир шудаанд	Баррасиҳо, муаррифиҳо бо намоёнии хуб
Гурӯҳҳо	Мизҳо барои дастаҳои 4–6 нафара гурӯҳбандӣ шудаанд	Ҳалли муштараки масъалаҳо
Услуби муаррифӣ	Қаторҳои анъанавии рӯ ба рӯи тахта	Пешниҳоди кӯтоҳи муҳтаво ғангоми зарурат
Минтақаҳои L-шакл	Кӯнҷҳо барои супоришҳои гуногуни омӯзишӣ ҷудо карда шудаанд	Омӯзиши бисёрмарҳилавӣ, моделҳои ротатсионӣ
Муҳити беруна	Истифодаи долонҳо ё майдончаҳои беруна	Кори гурӯҳии ғайрирасмӣ

Таъкиди тренер: Ягон тарҳбандии идеалӣ вучуд надорад. Тарҳи беҳтарин аз ҳадафи омӯзишии машғулият вобаста аст.

Тренер тасвирҳои гуногуни тарҳбандиҳои гуногунро, аз ҷумла чор тарҳбандии дар Пурсиши истифодабарандагони муассисаи таълимӣ пешниҳодшуда ва тарҳбандиҳои Донишгоҳи Мелбурнро муаррифӣ мекунад.

Концепсияи минтақабандӣ, нигаред ба дастури шунаванда

Моделҳои минтақабандии «Ҳал кардан – Таҳқиқ кардан – Мубодила кардан», нигаред ба дастури шунаванда

Ишора барои тренер: «Ба шумо таъмир кардан лозим нест. Ин минтақаҳоро метавон бо чизҳое, ки аллакай доред, ташкил кард — ва дар давоми рӯз аз нав ҷобачо намуд».

Мисоли амалии 1 - Гурҷистон: Минтақаҳои ротатсионӣ (OECD ILE 2019). Дар муассисаи давлатии №14-и Руставии Гурҷистон, омӯзгорон барои истифодаи беҳтари муҳити синфхона «минтақаҳои ротатсионӣ» эҷод карданд. Ба ҷойи нишастан дар як ҷой дар давоми тамоми машғулият, хонандагон байни минтақаҳои гуногун ҳаракат мекарданд: минтақаи хониш барои кори ором, минтақаи гурӯҳи барои ҳалли масъалаҳо ва минтақаи баррасӣ барои мубодилаи афкор. Баъзе минтақаҳо ҳатто дар долонҳо ташкил карда шуда буданд. Ин машғулиятҳоро фаъолтар кард ва ба таваҷҷуҳи хонандагон кумак расонд. Мувофиқи маълумоти OECD, ин тағйирот рафтори берун аз супоришро 25% коҳиш дод ва ба мустақилтар шудани хонандагон мусоидат кард. Барои омӯзгорон низ ҳаракат кардан ва дастгирӣ гурӯҳҳои гуногун осонтар шуд.

Мисоли амалии 2 - Зеландияи Нав: Муҳитҳои тағйирпазирӣ таълим. Дар Зеландияи Нав, бисёр синфхонаҳо тарҳбандиҳои кушодро бо минтақаҳои тағйирпазирӣ барои намудҳои гуногуни омӯзиш истифода мебаранд: хониши ором, кори дастаҷамъона, лоиҳаҳои амалӣ ва муаррифиҳо. Хонандагон вобаста ба супориш байни ин минтақаҳо ҳаракат мекунанд. Ин ба онҳо интиҳоби бештар медиҳад, масъулиятро ташаккул медиҳад ва ҷалби амиқро дастгирӣ мекунад. Омӯзгорон инчунин муҳити синфро якҷоя идора мекунанд. Ин система нишон медиҳад, ки ҷӣ гуна тарҳбандии боандеша ва минтақабандӣ метавонад салоҳиятҳои калидиро, бахусус муошират, ҳамкорӣ ва тафаккури интиқодиро, дастгирӣ намояд.

4. Азнавсозии тарҳбандӣ – Бо ҳаракат омӯхтан (дақиқа)

Матн барои тренер: «Шумо акс ва намунаи тарҳбандиҳоро аз муассисаҳо медонед. Акнун мо ҳис хоҳем кард, ки тарҳбандӣ аз ҷиҳати физикӣ ҷӣ маъно дорад. Шумо ҳам хонанда ва ҳам тарроҳи муҳит хоҳед шуд».

Дастурҳо: Иштирокчиён муҳити воқеии тренингро се маротиба таҳти роҳбарии тренер аз нав ҷо ба ҷо мекунанд. Аз гурӯҳҳо, ки дар фаъолияти пешина татбиқ шуд, ба:

- Шакли U;
- Қаторҳои рӯ ба рӯи лавҳи синф (речаи муаррифӣ)
- Шакли L

Пас аз ҳар як тағйирот, аз иштирокчиён пурсед:

- «Ин намуд кадом навъи омӯзишро дастгирӣ мекунад?»
- «Омӯзгор дар кучо ҳаракат карда метавонад?»
- «Якдигарро дидан то ҷӣ андоза осон аст?»
- «Ин тартиби ҷойгиршавӣ ҷӣ гуна эҳсос мешавад?»
- «Қадам тарҳбандӣ аз нуқтаи назари хонанда беҳтар эҳсос мешуд?»

Ба робитаи мутақобилаи шифохӣ ташвиқ кунед: ҳар дафъа 3–4 мушоҳида дояват намоед.

5. Супориши тарҳрезии тарҳбандӣ (10 дақиқа)

Матн барои тренер: «Акнун биёед ба пеш ҳаракат мекунем. Мо дар гурӯҳҳои хурд кор хоҳем кард, то муҳитро барои фанҳои мушаххас аз нав тарҳрезӣ кунем ва дар бораи меҳел, ҳаракат ва намуди фаъолиятҳое, ки метавонанд сурат гиранд, амалӣ фикр кунем».

Дастурҳо: Гурӯҳҳои 3–4 нафара як супориши фанӣ (масалан, математика, таърих ё забон) ва буридаҳои мебелро мегиранд.

Супориш:

Бо истифода аз буридаҳо тарҳбандии навро тарҳрезӣ кунед, ки салоҳияти мушаххасро дастгирӣ намояд, масалан:

- математика: тафаккури интиқодӣ / ҳамкорӣ
- таърих: муошират / эҷодкорӣ

Интихобан, ҳар як гурӯҳ ҳам фан ва ҳам салоҳиятеро, ки меҳонад бо он таҷриба гузаронанд, интихоб мекунад.

Агар буридаҳо дастрас набоянд ё имконнопазир бошанд, аз иштирокчиён хоҳиш карда мешавад, ки барои тарҳрезии тарҳбандии худ тарҳбандиро бо мебел кашанд ё тафсилоти намуди зоҳирии муҳит ва он чиро, ки ҳонандагон дар ҳар як қисми он иҷро мекунанд, ба таври хаттӣ баён намоянд.

Аз гурӯҳҳо хоҳиш кунед, ки тарҳбандиро ё тавсифи муҳити навро омода созанд.

6. Сайри галерея / Робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ (4 дақиқа)

Матн барои тренер: «Идеяҳои шумо акнун дар рӯи коғазанд. Биёед, тавассути сайр дар байни тарҳҳо аз якдигар омӯзем. Аҳамият диҳед, ки чӣ тавр ҳамсолони шумо мушкилоти шабеҳро бо роҳҳои гуногун ҳал кардаанд». «Лутфан, ҳаритаҳои тарҳи муассисаро дар девор ё мизро овезон кунед ё гузоред. Дар атроф сайр кунед ва он чиро, ки шумо ва дигарон эҷод кардаед, омӯzed».

Дастурҳо: Аз гурӯҳҳо хоҳиш кунед, ки тарҳбандиро ба дигар гурӯҳҳо ба таври кӯтоҳ (1 дақиқагӣ) муаррифӣ кунанд. Иштирокчиён барои дидани ҳамаи идеяҳо мегарданд ва менависанд ё мегӯянд:

- «Як ҷиҳати қавии ин тарҳ ин аст...»
- «Як идеяе, ки ман мегирифтам, ин аст...»

Паёми асосӣ: Ягон ҳалли универсалӣ вучуд надорад. Мо таҷриба мегузаронем, на ин ки ба қомилӣ мерасонем.

7. Таҳлили мавзӯи 4 (5 дақ)

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтери худ қайд кунанд: «Пас аз дидани имкониятҳо, вақти он расидааст, ки онро ба муассисаи худ баргардонед. Як идеяе, ки шумо метавонед дар моҳи оянда, на ба таври идеалӣ, балки таҷрибавӣ санҷед, кадом аст?»

Иштирокчиёро ба андешаронӣ ташвиқ кунед:

- ✓ Татбиқи кадом тарҳ дар муассисаи шумо мушкилтар эҳсос шуд ва чаро?
- ✓ Як тағйироти хурди муҳит, ки шумо метавонед дар 4 ҳафтаи оянда воқеан санҷед, кадом аст?

Роҳнамоӣ барои тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи андешаҳошон даъват кунед.

8. Ҷамъбаст ва саволҳо (3 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 4, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- Тарҳрезии хуби синфхона ба таълими хуб имкон медиҳад, ҳатто бидуни биноҳои нав.
- Модели «Ҳал кардан–Таҳқиқ кардан–Мубодила кардан» як воситаи сода ва камхарҷ барои сохторбандии омӯзиши фаъол мебошад.
- Тарҳбандиро бояд ба фаъолият ва салоҳиятҳо мувофиқ карда шаванд, на ин ки доимӣ собит бошанд.
- Тағйироти хурди таҷрибавӣ метавонанд боиси тақмили назаррас дар муҳити таълим шаванд.

Нақши омӯзгорон:

- Омӯзгорон метавонанд тарҳбандихоро барои фанҳо ва супоришҳои гуногун мутобиқ созанд, то салоҳиятҳои калидиро беҳтар дастгирӣ кунанд.
- Тағйироти воқеӣ аз таҷрибаҳои хурд ба вучуд меояд, на аз нақшаҳои идеалӣ.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво фаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ ҳис мекунед, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳи ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 8

**Мавзӯи 5. Фаъолсозии тамоми муассиса ҳамчун
муҳити таълим (40 - дақиқа)**

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъди омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Донанд, ки чӣ тавр муҳитҳои беруназсинфиро метавон ҳамчун муҳити тағйирпазири таълим фаъол сохт.
- ✓ Муҳитҳои амудӣ ва муштаракӣ камистифодашударо дар муассисаҳои худ муайян кунанд.
- ✓ Идеҳои ибтидоии камхарҷро барои табдил додани муҳити муассиса ба воситаҳои ҷалб, ҳамкорӣ ва фарогирӣ таҳия кунанд.

Сохтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноқӣ	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 5	Муаррифии натиҷаҳо	Гӯш кардани изҳороти муқаддимаӣ	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 5
4 дақ	Аз мисолҳои хурд оғоз кардан: Санҷиши кӯтоҳ + Пешниҳоди идеяҳо	Мусоидат ба «Анғезиши зеҳн» дар бораи минтақаҳои омӯзиши беруназсинфӣ; сабти идеяҳо	Пешниҳоди мисолҳо; тартиб додани рӯйхати визуалии муштарак	Флипчарт, маркерҳо
10 дақ	Матритсаи қарорҳо	Мусоидат ба «Анғезиши зеҳн»	Баррасии гурӯҳи дар бораи даҳлатҳои вобаста ба ҳадафҳои омӯзиш	Маводди муттаҳидотӣ
5 дақ	Лексияи хурд: Берун аз «кутти» синфхона	Муаррифии намудҳои муҳит (деворҳо, долонҳо, зинапоҳҳо, даромадгоҳҳо, берун, гӯшаҳо) ва 10 мисоли амалӣ	Гӯш кардан; пайвасти кардани мисолҳои ҷаҳонӣ бо имкониятҳои маҳаллӣ	Маҷмӯи слайдҳо, тахта, маводди визуалии ҷопӣ
10 дақ	Харитасозии муассиса + Супориши тарҳрезӣ	Роҳнамоӣ ба кашидани тарҳи гурӯҳи ва таҳияи идеяҳо; гардиш ва роҳнамоӣ	Муайян кардани 2 муҳити муассиса ва пешниҳоди даҳлатҳо барои фаъолсозии омӯзиш	Харитаҳои АЗ/қолабҳо, маркерҳо, варақаҳои ҷопӣ

5 дақ	Сайри галерея / Робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ	Мусоидат ба тамошо ва баррасии идеяҳо; ташкили мубодилаи кӯтоҳи гурӯҳи	Дидани идеяҳои ҳамсолон; додани робитаи мутақобила; дар сурати даъват шудан, муаррифии оммавии 1 тарҳ	Муҳити деворӣ/миз, стикерҳои нуктагӣ
3 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи хаттӣ дар бораи Марҳилаи аввалини фаъолсозӣ	Навиштан + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
2 дақ	Чамъбааст ва саволҳо	Хулосаи тренер - Таквияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои мавзӯ (1 дақиқа)

Матн барои тренер: «Дар мавзуи 4 мо чӣ тавр бо аз нав ҷобаҷо кардани синфхонаҳо истифодаи мақсадноки муҳитро омӯхтем. Аммо долонҳо, деворҳо, зинапоҳо ва ҳавлӣ аксар вақт истифоданашуда мемонанд, онҳо имкониятҳои пурқувватро барои дастгирии омӯзиш пешниҳод мекунанд. Дар ин машғулият, мо меомӯзем, ки чӣ тавр ин муҳитҳои нодида гирифташударо метавон ба воситаҳои ҷалб, таҳқиқот ва эҷодкорӣ табдил дод».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 5-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Санҷиши кӯтоҳ + Пешниҳоди идея: Боз дар кучо омӯзиш метавонад сурат гирад? (4 дақ)

Матн барои тренер: «Биёед аз як «Анғезиши зеҳн» оғоз кунем. Дар бораи муассисаи худ фикр кунед. Ҷойро номбар кунед (ба ғайр аз синфхона), ки дар он ҷо омӯзиш метавонад сурат гирад».

Дастурҳои тренер: Аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки пешниҳодҳоро баён кунанд (масалан, долон, зинапоҳо, ҳавлӣ).

Тренер посухҳоро дар флипчарт менависад.

Мубодилаи зуд ва тафаккури эҷодиро ташвиқ кунед.

Саволи тренер: «Хонандагон дар он муҳит чӣ кор мекунанд? Онҳо танҳо бо як тағйироти хурд чӣ кор карда метавонистанд?»

Тренер ҷавобҳоро дар бораи муҳитҳои яхела ё шабеҳ гуруҳбандӣ мекунад.

3. Матритсаи қарорҳо (10 дақ)

Матн барои тренер: «Биёед ба таҷрибаҳои мушаххаси муассисавӣ ва чӣ гуна роҳбарият фарҳанги муҳитро ташаккул медиҳад, назар андозем».

Иштирокчиён дар гурӯҳҳои хурд муттаҳид мешаванд. Онҳо матритсаи қарорҳоро дар маводи муттаҳидотии худ баррасӣ карда, баррасӣ мекунанд:

- Кадом сиёсатҳои кунунии муассиса истифодаи тағйирпазири муҳитро маҳдуд мекунанд?
- Ҳар як сиёсат чӣ гуна паём мефиристад?
- Мо чӣ гуна ишораҳои алтернативӣ фиристода метавонем? Чӣ тавр?

Гурӯҳҳо дар зери ҳар як стратегияи муассиса мисолҳои бештар ва/ё самтҳои бештар илова мекунанд. Ҳар як гурӯҳ матритсаро шарҳ медиҳад.

Матритсаи қарорҳо

Самти стратегияи муассиса	Таҷрибаи кунунӣ	Намунаи нави роҳбарият
Қоидаҳои тарҳбандии синфхона	Интизор меравад, ки ҳамаи синфхонаҳо қаторҳоро истифода баранд	Иҷозат додани интиҳоби тарҳбандӣ дар асоси ҳадафҳои машғулият
Истифодаи девор	Танҳо ороиш	Ба намоишгоҳҳои таълимӣ ва корҳои эҷодии хонандагон афзалият додан
Истифодаи долон	Истифода барои таълим ё хонандагон манъ аст	Чудо кардани муҳит барои омӯзиши ором ё намоишгоҳҳо
Дастрасӣ ба муҳити беруна	Кам истифода мешавад ё баста аст	Ҳамгиро кардан ба машғулиятҳои илм, хониш ё ҳаракат

Аз ҳар як гурӯҳ хоҳиш кунед, ки як идеяро, ки онҳоро ба ҳайрат овард, мубодила кунанд. Баррасиро мусоидат намоед.

4. Лексияи хурд: Берун аз «қуттии» синфхона (5 дақ)

Матн барои тренер: «Дар аксари муассисаҳо, аз ҷумла дар Тоҷикистон мо синфхонаҳоро сахнаи асосии омӯзиш мешуморем. Аммо ҳақиқат ин аст: хонандагон ҳар рӯз аз бисёр муҳитҳои дигар мегузаранд. Долонҳо, деворҳо, зинапояхҳо, даромадгоҳҳо ва майдончаҳои беруна ва ин на танҳо муҳитҳои гузариш, балки имкониятҳо мебошанд. Чӣ мешуд, агар тамоми муассиса ба як муҳити таълим табдил меёфт? Дар Тоҷикистон ва дар саросари ҷаҳон, омӯзгорон муҳитҳоеро, ки як вақтҳо нодида мегирифтанд, фаъл месозанд, то ба хонандагон дар ҷалб, таҳлил ва ҳамкорӣ бо усулҳои нав кумак расонанд. Вақте ки ин муҳитҳо фаъл мешаванд, мо иқтидори омӯзиши муассисавиро бе сохтани ягон чизи нав афзун мегардонем».

Тренер дар слайд муаррифӣ мекунад:

Агар мо тарҳрезӣ кунем, омӯзиш дар ҳама ҷо сурат мегирад.

• Иқтидори муҳити амудӣ (деворҳо ва шифтҳо)

Деворҳо воситаҳои пурқувват барои маърифат, хотира ва шахсият мебошанд. Онҳо метавонанд донишро интиқол диҳанд, ба робитаи мутақобила даъват кунанд ва тафаккури хонандагонро инъикос намоянд.

Намунаҳои фаълсозии амудӣ:

- Ҷадвалҳои тақиягоҳӣ, ки тафаккурро намоён месозанд
- Деворҳои луғат барои тақвияти омӯзиши забон
- Минтақаҳои робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ, ки дар он хонандагон корҳои якдигарро шарҳ медиҳанд
- Ғушаҳои савол, ки кунҷковиро ҷамъ оварда, ба машғулиятҳои таҳқиқотӣ мусоидат мекунад

Мисоли амалии А — Ҳаркорт Террас, Ирландия

Тарҳрезии ба таҳқиқот асосёфта 20–50% муҳити деворро барои коҳиш додани ҳавасмандкунии аз ҳад зиёд ҳолӣ нигоҳ дошт. Кори хонандагон ҷои овезаҳоро гирифт.

Истифодаи намунаҳои ибрат барои ҳисси мансубият.

Аз бетартибӣ ва стереотипҳо худдорӣ кунед. Ҳар вақте ки имконпазир аст, ба ворид шудани нури табиӣ имкон диҳед.

Хулосаи асосӣ: Муҳитҳои муштарак метавонанд мушкилоти интизомро коҳиш дода, ҳамзамон мустақилиятро ташаккул диҳанд.

Мисоли амалии Б — Маркази омӯзиши Спрингмилл (ИМА)

Утоқи омӯзиши Замин дар шифт харита дорад. Ангезандаҳои визуалӣ ҳатто дар сатҳҳои амудӣ ва болои сар истифода мешаванд.

Саволи тренер: «Чӣ тавр мо метавонем на танҳо деворхоро, балки шифт ва фаршхоро низ истифода барем? Чӣ мешуд, агар ҳар як сатҳ чизеро омӯзонда метавонист? Деворҳои шумо дар айни замон чӣ гуна паём мефиристанд?»

- **Иқтидори муҳитҳои муштарақ (долонҳо, зинапоёҳо, даромадгоҳҳо, гӯшаҳо, майдончаҳои беруна)**

Муҳитҳои муштарақ аксар вақт ҳамчун минтақаҳои ҳаракат баррасӣ мешаванд, аммо онҳо метавонанд ба муҳити пурҷӯшу хурӯши педагогӣ табдил ёбанд.

Долонҳо

Инҳо минтақаҳои серҳаракатанд, ки метавонанд ба пайроҳаҳои омӯзишии ҷолиб Пайроҳаҳои математикӣ ё илмӣ

- ✓ Галереяҳои хронологӣ
- ✓ Истгоҳҳои хониш ё таҳқиқот

Деворҳои савол бо ишораҳои ивазшаванда табдил ёбанд.

Мисоли амалии В — Юнон (Лоихаи озмоишӣ дар муассисаҳои ибтидоии Афина): истифодаи мизҳо ва курсиҳо дар долон, маводди визуалӣ дар бораи омӯзиш ва вақтхушӣ. Таъсир: Афзоиши ҷалбшавӣ.

Мисоли амалии Г — Гурҷистон (Рустави 14): Минтақаҳои ротатсионии долон истгоҳҳои тағйирпазир барои саводноқӣ, таҳқиқот ва ҳамкории гуруҳҳои хурд. Таъсир: 25% коҳиш ёфтани рафтори берун аз машғулият.

Саволи тренер: «Чӣ тавр хонандагон метавонанд ҳангоми ҳаракат дар муассиса таълим гиранд?»

Зинапоёҳо

Зинапоёҳо, ки аксар вақт нодида гирифта мешаванд, дар рӯзи муассисавӣ табиатан набз эҷод меkunанд. Онҳо метавонанд матн, супориш ё саволҳои зеринро дар бар гиранд:

- ✓ Зинаҳои хониш
- ✓ Зинаҳои саводноқӣ (масалан, «дар ҳар зина як калимаро хонед»)
- ✓ Пайдарпайии математикӣ
- ✓ Пайроҳаҳои зарбулмасал
- ✓ Шеърҳо ё зарбулмасалҳои хонандагон
- ✓ Омӯзиши ба ҳаракат алоқаманд (масалан, ҳисоб кардан, ҳиҷо кардан, тарҷума кардан ҳангоми баромадан)

Мисоли амалии Д — Уганда: Китобхонаи зинапоягӣ

Зинапоия истифоданашуда бо болиштҳо ва рафҳо пур карда шуд. Хонандагон дар вақти танаффус китоб мегирифтанд.

Таъсир: Гирифтани китоб дар се моҳ ду баробар афзуд.

Паёми тренер: «Зинапоя метавонад ба минтақаи ҳикоя табдил ёбад. Як зина метавонад ба як ҷумла табдил ёбад».

Даромадгоҳҳо

Даромадгоҳҳои бино метавонанд амнияти эмотсионалии хонандагон, ҳувиати муассисаро таъкид ва маводди визуалии таълимиро пешниҳод намоянд.

- ✓ Гӯшаҳои «Хуш омадед», ки ҳувиат, фарҳанг ва фарогириро инъикос меkunанд
- ✓ Истгоҳҳои таҳлил: «Имрӯз ба чӣ кунҷкоб ҳастед?»
- ✓ Минтақаҳои ором барои хониш, оромшавӣ ё суҳбати як ба як

Мисоли амалии Е — Ҳаркорт Террас, Ирландия

Даромадгоҳҳо барои тасдиқи ҳувиат бо лавҳаҳои «Хуш омадед» бо якчанд забон ва намунаҳои ибрати визуалӣ истифода шуданд.

Саволи тренер: «Хонандагон ҳангоми ворид шудан ба муассисаи шумо чиро мебинанд? Чӣ тавр он метавонад ба омӯзиш илҳом бахшад?»

Гӯшаҳои мавзӯӣ дар саҳ.32, дастури шунаванда омадааст, аз он истифода баред.

Мисоли амалии Ё — Боғчаи кӯдаконаи MRN, Япония

Меъмории даврашакл бо гӯшаҳои дарунсохт, ки аз робитаи байни наслҳо илҳом гирифтааст. Натиҷаи тарҳрезӣ: Хатмкунандагон ҳамчун волидайн бармегарданд — тарҳрезии муҳитӣ ҳисси мансубиятро эҷод мекунад.

Саволи тренер: «Дар бораи таҷриба кардан бо гӯшаи иттилоот ва расона дар айни замон чӣ фикр доред?»

Ихтиёрӣ: Барои баррасии хусусиятҳои гӯшаи иттилоот ва расона каме вақт чудо кунед, дар утоқ як гӯша ёбед ва аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки дар бораи омӯзиши кунунии худ як видеои кӯтоҳ ҳамчун намунаи эҷоди муҳтаво дар гӯшаи иттилоот ва расона омода созанд.

Майдончаҳои беруна

Хавлӣ, сахнҳо ва боғҳои муассисаи метавонанд ҳам барои таҳсилоти расмӣ ва ҳам ғайрирасмӣ истифода шаванд.

- ✓ Минтақаҳои мушоҳидаи илмӣ (обу ҳаво, растанӣҳо)
- ✓ Супоришҳои гурӯҳи барои ҳалли масъалаҳо
- ✓ Бозиҳои серҳаракат барои саводноқӣ/ҳисоб
- ✓ Драма ва қиссагӯӣ

Мисоли амалии Ж — Кения: Пайроҳаи математикии беруна

Омӯзгорон дар роҳҳои умумии беруна супоришҳои математикиро кашиданд.

Таъсир: +12% афзоиши саводноқии риёзӣ пас аз як чоряк.

Мисоли амалии И — Муассисаи DAO, Ветнам

Муассиса бо истифода аз масолеҳи маҳаллӣ сохта шудааст. Синфхонаҳои беруна ба мувофиқат ва устуворӣ мусоидат карданд.

Хулосаи асосӣ: Муҳит фарҳанг ва арзишҳои инъикос мекунад.

Паёми тренер: «Аксари муассисаҳои Тоҷикистон майдончаҳои беруна доранд. Ба шумо маблағгузори лозим нест, ба шумо нақша ва иҷозат лозим аст».

5. Харитасозии муассиса ва супориши тарҳрезӣ (10 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун шумо харитаи муассисаро омӯхта, муҳитҳоро, ки барои фаъолсозӣ мусоиданд, муайян хоҳед кард». «Навбати шумост, ки дар муассисаи худ имкониятҳоро тарҳрезӣ кунед».

Дастурҳо ба иштирокчиён

Ба гурӯҳҳои хурд (3–5 нафара) муттаҳид шавед. Аз харитаи пешниҳодшудаи муассиса истифода баред (ё агар дастрас набошад, тарҳбандии муассисаи худро кашед).

Ҳадди ақал ду муҳитро берун аз синфхона муайян кунед — деворҳо, долонҳо, зинапояҳо, даромадгоҳҳо, гӯшаҳо ё майдончаҳои беруна.

Барои ҳар як муҳит, як даҳлати хурд тарҳрезӣ кунед:

- Дар он ҷо чӣ гуна омӯзиш сурат мегирад? Омӯзиши ғайрирасмиро муфассал тавсиф кунед.
- Хонандагон дар он муҳит чиро мебинанд, иҷро мекунанд ё чӣ сахм мегузоранд?
- Мақсади омӯзиш чист? Ҳар як муҳит бояд ба мақсади равшани таълимӣ хизмат кунад.

Тренер тақсим мекунад:

Варақаҳои тарҳбандии муассиса дар қоғази шакли А3 (ҳолӣ ё бо қолаб)

Маркерҳо ё қаламҳои ранга

Ихтиёрӣ: илҳоми визуалии чопшуда аз мисолҳои амалӣ

Саволҳо барои роҳнамоии тренер (дар атрофи ҳучра гардиш карда):

- «Як муҳите, ки хонандагон ҳар рӯз аз он мегузаранд ва шумо метавонед онро фаъол созед, кадом аст?»
- «Оё девор метавонад ба минтақаи савол ё девори робитаи мутақобила табдил ёбад?»
- «Оё як гӯша метавонад ба ҷойи бехатари андешаронӣ табдил ёбад?»
- «Оё шумо метавонед як гӯшаи ғайрифаволро ба минтақаи тағйирот табдил диҳед?»

6. Сайри галерея / Робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ (5 дақ)

Дастурҳои тренер: «Акнун мо сайри галереяро зуд анҷом медиҳем. Лутфан, харитаҳои тарҳи муассисаро дар девор ё мизҳо овезон кунед ё гузоред. Дар атроф сайр кунед ва он чиро, ки эҷод кардаед, омӯzed».

Иштирокчиён дар синфхона мегарданд, то:

- Ҳар як харитаи муассисаро бубинанд
- Идеҳои эҷодӣ ё имконпазирро қайд кунанд
- Дар бораи ҷиҳати қавии ҳар як идея андеша кунанд, як идеяро, ки санҷидан меҳоянд, баррасӣ намоянд

Робитаи мутақобилаи ихтиёро бо стикерҳо қайд кунед (агар дастрас бошад):

- Аз ҳама имконпазир
- Аз ҳама инноватсионӣ
- Аз ҳама мувофиқ барои муассисаи ман

Тренер 1–2 муаррифии кӯтоҳро анҷом медиҳад:

- «Оё ягон гурӯҳ меҳояд як намунаи минтақаи омӯзиширо, ки тарҳрезӣ кардааст, нақл кунад ва чаро онҳо ин муҳитро интихоб карданд?»
- «Оё иштирокчиёни дигар меҳоянд дар бораи он ки дар ин идея чӣ навоарӣ вучуд дорад ва/ё чӣ чиз ба муассисаҳои онҳо мувофиқ аст, шарҳ диҳанд?»

7. Таҳлили мавзӯи 5 (3 дақ)

Матн барои тренер: «Шумо акнун бояд донед, ки на танҳо дар саросари ҷаҳон, балки дар муассисаҳои ба шумо монанд чӣ имкониятҳо мавҷуданд. Шумо омӯхтед, ки чӣ тавр деворҳо, долонҳо, зинапоҳо, даромадгоҳо ва майдончаҳои беруна метавонанд як қисми стратегияи омӯзгории шумо шаванд. Акнун биед аз «Ангишти зеҳн»-и гурӯҳи ба уҳдадорӣ шахс гузарем: Агар шумо фардо бо нигоҳи «ҷашмони омӯзанда» аз муассисаи худ мегузаштед, ба чӣ чиз дигар ҳел назар мекардед? Қадом муҳитҳо ба назари шумо бузургтарин имконияти истифоданашудаи муассисаи шумоянд?»

Супориш барои иштирокчиён / Тренер иштирокчиёро барои навиштани ҷавоб ба саволҳои зерин таъриф мекунад:

- Як муҳите, ки ман меҳоям дар муассисаам ғайр аз ин аст... (мақола номбар кунед: масалан, зинапоҳо, даромадгоҳи асосӣ, долони ошонаи 2-юм.)
- Ман ин муҳитро барои... истифода хоҳам бурд. (Мисол: робитаи мутақобилаи байниҳамдигарӣ, ғушаи саводноқӣ, девори муаммоҳои математикӣ, минтақаи андешаронӣ.)
- Марҳилаи аввалини ман ин хоҳад буд... (Чизи сода ва воқеӣ, ба монанди: бо директори худ суҳбат кардан, маркерҳо овардан, онро бо як синф санҷидан.)

Саволи таҳлилӣ (шифоҳӣ):

- «Ин таҳлил шуморо аз назария ба амалия пайваст мекунад. Он набояд идеали бошад. Он бояд танҳо имконпазир бошад».

Роҳнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриро даъват кунед, то посухҳои худро баланд хонанд. Идеи онҳоро дар назди ҳама таъриф кунед: «Ин як мисоли қавӣ, воқеӣ ва эҷодкорона аст. Таҷриба, ки онро мубодила кардед».

8. Ҷамъбаст ва саволҳо (2 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 5, ки тренерон бояд таъриф диҳанд:

- Омӯзиш берун аз синфхона низ сурат мегирад.
- Мутобиқсозии хурд ва намоён мустақилият ва ҳисси соҳибии хонандагонро таҷриба медиҳад.
- Соҳибии муштарак бо хонандагон боиси тағйироти устувортар мегардад.

- Иҷозати роҳбарият ва сиёсати дастгирӣ аксар вақт аз бучети калон муҳимтар аст.
- Аз ғаёлолсозии як муҳити идорашаванда оғоз кунед, сипас аз ҳамон ҷо идома диҳед.
- Оғоз карданро аз як девор, як долон, як минтақа баррасӣ кунед.

Паёми тренер: «Омӯзгорон дар саросари ҷаҳон зинапояхро, ҳавлиро ва долонҳоро ғаёлол кардаанд, на бо маблағгузорӣ, балки бо тасаввурот ва мақсад. Муассисаи шумо пур аз имкониятҳост. Ин марҳилаи аввалин дар роҳи истифодаи онҳост».

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво ғаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ ҳис мекунад, ки ин муҳтаво ба дигар тренерон ё омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳот ниез доред?

МАШҒУЛИЯТИ 8

Мавзуи 6. Аз муҳит то амал: гузариш ба амалия (40 - дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Барои оғози таҷрибаҳои амалии тарҳрезии нави муҳит эътимод пайдо кунанд.
- ✓ Аҳамияти оғоз карданро бо ғаёлолӣҳои озмоишии хурди камхавф дарк кунанд.
- ✓ Нақшаи татбиқи имконпазирро, ки ба шароити муассисаи онҳо мувофиқ аст, тарҳрезӣ кунанд.
- ✓ Дастгирии роҳбариятро, ки барои дастгирии таҷриба зарур аст, эътироф кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Ҷаёлолӣҳои тренер	Ҷаёлолӣҳои иштирокчиён	Мавод
1 дақ	Натиҷаҳои омӯзишии мавзуи 6	Муаррифии кӯтоҳ, гузариш аз банақшагири ба татбиқ	Гӯш кардан, кайд кардан	Слайд бо иқтибоси асосӣ + мақсадҳо, натиҷаҳои омӯзиш
5 дақ	Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Санҷиши кӯтоҳ + Саволи ҷалбкунанда	Истифодаи изҳороти кӯтоҳи дуруст/нодуруст ё «афсона ё воқеият» барои ошкор кардани тахминҳо ва тавлиди баррасӣ	Посуи шифоҳӣ ва таҳлили ақидаҳо дар бораи тағйирот	Изҳороти омодаи санҷиш (дар слайд ва маводди муттаҳидотӣ)
8 дақ	Баррасии гурӯҳӣ: Тағйироти хурд	Мусоидат ба баррасӣ дар бораи тағйироти хурд	Баррасӣ дар гурӯҳҳо	Маводди муттаҳидотӣ
5 дақ	Лексияи хурд: Аз банақшагири ба амал	Муаррифии «Шакл аз функсия пайравӣ мекунад»; ҷаҳорҷӯбаи OECD; мисолҳои муҳитии Терри Уайт; мисолҳои амалӣ	Ҷаёлолӣҳои шунидан ва посух ба саволҳо; алоқамандии консепсияҳои нав бо мисолҳои маҳаллӣ	Слайдҳо бо мисолҳои визуалӣ + истинод ба мисолҳои амалӣ
8 дақ	Харитасозӣ ва Нақшаи рушди муассиса	Мусоидат ба баррасӣ дар бораи Нақшаи рушди муассиса	Баррасӣ ва навиштани тақмили эҳтимоли	Маводди муттаҳидотӣ
8 дақ	Нақшаи тарҳрезии	Роҳнамоӣ дар интиҳоби муҳит, муайян кардани	Қор дар гурӯҳҳо барои таҳияи	Қолаб ё маводи муттаҳидотии

	озмоишии бехатар (Банақшагирӣ–Амал–Таҳлил)	тағйирот, ошкор кардани монеаҳо ва таҳияи нақша	Нақшаи тарҳрезии озмоишии бехатар	Нақшаи тарҳрезии озмоишии бехатар
3 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи хаттӣ дар бораи як амал + як суҳбат бо роҳбарият, ки онҳо пас аз тренинг оғоз хоҳанд кард	Навиштан + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
2 дақ	Чамъбааст ва саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифии натиҷаҳои мавзӯ (1 дақиқа)

Матн барои тренер: «Дар мавзӯи 5 мо чӣ тавр муҳитҳои беруназсинфиро фаъол сохтанро омӯхтем: деворҳо, долонҳо, даромадгоҳҳо, ҳатто зинапоҳҳо, ҳамчун як қисми муҳити таълим. Аммо танҳо идеяҳо омӯзишро тағйир намедиданд. Тағйирот вақте рух медиҳад, ки омӯзгорон қадамҳои хурд мегузоранд». «Аз банақшагирӣ ба амалия, аз мақсад (ният) ба амал». «Мо акнун аз фикр кардан ба амал кардан мегузарем. Ин мавзӯ барои кумак ба шумо дар гузоштани Марҳилаи аввалини боэътимод дар роҳи аз нав тарҳрезӣ кардани муҳит барои хидмат ба омӯзиш дар муассисаи шумост».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзӯи 6-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои одӣ оғоз кардан: Санҷиши кӯтоҳ + Саволи ҷалбкунанда (5 дақ)

Матн барои тренер: «Мақсади ин машғулият ошкор кардани тахмин ва тарсҳои умумӣ дар атрофи тағйир додани истифодаи муҳит ва бо эҳтиёт зерӣ шубҳа гузоштани ақидаҳои ғайрифавоқеъ, ки таҷрибаро маҳдуд мекунад».

«Пеш аз он ки ба банақшагирӣ гузарем, биёед тахминҳои худро бисанҷем. Ман чанд изҳоротро мехонам. Шумо ба ман мегӯед, ки оё ҳар яки он дуруст аст ё нодуруст, ё мегӯед «вобаста аз ҳолат аст». Сипас мо онҳоро якҷоя таҳлил хоҳем кард».

Дастурҳо: Як-як хонед. Ба зуд бардоштани дастҳо ё овоз додан иҷозат диҳед. Пас аз ҳар кадоме шарҳи кӯтоҳ диҳед.

Намунаи изҳороти санҷишӣ

- «Тағйирот дар муҳити таълим барои муҳим будан, бояд калон бошанд».→ Нодуруст.
- Тағйироти хурди намоён метавонанд таъсири фаврӣ дошта бошанд — ба монанди девори робитаи мутақобила ё гӯшаи хониш.
- «Агар он дарҳол кор накунад, пас ин таҷрибаи ноком аст».→ Нодуруст.
- Озмоишҳо барои ислоҳ шудан пешбинӣ шудаанд. Таҳлил ва бознигарӣ як қисми раванд мебошанд.
- «Танҳо муассисаҳои хуб маблағгузоришаванда метавонанд муҳитро барои омӯзиш аз нав тарҳрезӣ кунанд». → Нодуруст.
- Бисёр мисолҳои қавӣ аз муассисаҳои камзаҳира, ки скотч, коғаз ва тасаввуротро истифода мебаранд, бармеоянд.
- «Хонандагон бояд дар фаъолсозии муҳити таълим иштирок кунанд».

Тарҳрезии муштарак соҳибӣ ва мувофиқатро афзун намуда, ифтихорро эҷод мекунад.
→ Дуруст.

Паёми тренер: «Ин изҳорот ақидаҳои мо, ки бисёри мо дорем, ифода мекунад. Аммо тавре ки мо дар мисолҳои ҷаҳонӣ ва маҳаллӣ дидем, тағйироти воқеӣ вақте рух медиҳад, ки мо ин афсонаҳоро зерӣ шубҳа мегузорем. Мақсад комилият нест. Мақсад ин санҷидани бехатар, мақсаднок ва бо дастгирии роҳбарият аст».

3. Баррасии гурӯҳӣ / Тағйироти хурд (8 дақ)

Матн барои тренер: «Ба шумо лозим нест, ки ҳама чизро ислоҳ кунед. Бо таваҷҷуҳ ва имконпазир сохтани як амали хурд оғоз намоед».

Дастурҳо: Иштирокчиён ба гуруҳҳои 3-4 нафара муттаҳид мешаванд. Онҳо рӯйхати тағйироти хурдро аз маводи муттаҳидотии худ мехонанд, ки синфхонаҳо ва/ё муҳитҳои камистифодашударо фаъол месозанд. Ҳар як гуруҳ 2 микродаҳлатро интихоб мекунад: яке аз тарҳбандиҳои синфхона ва дигаре аз боқимондаи рӯйхат. Тренер боварӣ ҳосил мекунад, ки гуруҳҳо вариантҳои якхеларо интихоб накардаанд. Иштирокчиён дар гуруҳҳо баррасӣ мекунанд:

Саволҳои умумӣ:

- Оё ягон тағйироти хурди дигаре ҳаст, ки шумо мехоҳед ба ин рӯйхат дохил кунед?
- Агар шумо хонанда мебудед, кадом тағйироти хурд барои шумо ва ҳамсинфонатон машхуртар мебуд?
- Татбиқи кадом тағйироти хурд дар муассисаи шумо осонтар аст? Чаро?
- Татбиқи кадом тағйироти хурд дар муассисаи шумо мушкултар аст? Чаро?

Саволҳо барои тағйироти хурди интихобшуда:

- Ин кадом натиҷаи омӯзиширо дастгирӣ мекунад?
- Шумо чиро тасдиқ ё ташвиқ хоҳед кард?

Гуруҳҳо фикрҳои худро мубодила мекунанд ва тренер барои баррасӣ мусоидат мекунад.

4. Лексияи хурд: Аз банақшагирӣ ба амал (5 дақ)

Матн барои тренер: «Ҳангоме ки мо аз назария ба амал мегузарем, аз як аксиомаи меъморӣ асри гузашта оғоз хоҳем кард, ки инъикоси хеле хуби он аст, ки чаро муҳит ва педагогика бояд мувофиқат кунанд ва яққоя баррасӣ шаванд».

«Мо инчунин ду концепсияи академиро баррасӣ хоҳем кард, ки ба мо дар арзёбии вазъияти кунунӣ ва пешбурди саъю кӯшишҳо барои аз нав тарҳрезӣ кардани муҳит кумак мерасонанд».

«Шакл аз функсия пайравӣ мекунад»

«Шакл аз функсия пайравӣ мекунад» як принциби тарҳрезист, ки мегӯяд, намуди зоҳирӣ ва сохтори бино ё объект бояд пеш аз ҳама ба мақсад ё функсияи пешбинишуда алоқаманд бошад. Ин пешниҳод мекунад, ки тарҳрезӣ бояд аз рӯйи ниёз ва фаъолиятҳои, ки дар дохили объект ё бо он сурат мегиранд, пеш бурда шавад, на ин ки аввал ба эстетика ё ороиш таваҷҷуҳ карда шавад. Ин ибораро меъмор Луис Салливан дар охири асри 19 ва аввали асри 20 маъмул кардааст.

Дар асл, «шакл аз функсия пайравӣ мекунад» маънои онро дорад, ки тарҳи объект бояд посухи мустақим ба истифодаи пешбинишудаи он бошад, амалӣ ва самаранок будани онро таъмин намояд. Дар шароити мо, ин маънои онро дорад, ки тарҳи бинои муассиса ва муҳити таълим бояд ба функсияи омӯзиш ва таълим пайравӣ кунад.

Мо аз «Шакл аз функсия пайравӣ мекунад» ба «Шакл аз омӯзиш пайравӣ мекунад» мегузарем.

Концепсияҳои зерин таъкид мекунанд, ки чӣ тавр муҳит ба ниёзҳои педагогика мутобиқ мешавад ва мо чӣ қор карда метавонем, то дар муҳити физикии таълим тағйироти муҳим ворид созем.

Матн барои тренер: «Ба аксҳои муҳити зебои таълим мафтун шудан осон аст. Аммо дархости воқеӣ на дар бораи муҳити зебои таълимӣ, балки дар бораи муҳити таълимиест, ки омӯзиширо дастгирӣ карда, ҷалб ва ҳавасмандии хонандагонро беҳтар месозад. Дархости воқеӣ барои муассисаҳои оянда ин муҳити таълимиест, ки рушди малакаҳои асри 21-ро роҳнамоӣ мекунад». «Дар муассисаҳои воқеӣ, марҳилаи душвортарин марҳилаи аввал аст: оғоз кардан».

Паёми асосиро нависед ё намоиш диҳед: «Дониш бе амал ҳеҷ чизро тағйир намедихад». «Таваҷҷуҳи мо ҳоло ба табдил додани идеяҳо ба озмоишҳои беҳатар ва

амалӣ — ва кумак ба омӯзгорон дар эҷоди эътимод тавассути таҷриба нигаронида шудааст».

Табдил додани педагогика ба муҳит (Терри Уайт) аз дастури шунаванда истифода баред

Саволи тренер: «Шумо кадом рафтори омӯзиширо дар хонандагон дидан мехоҳед ва чӣ гуна муҳит метавонад ин рафторро ташвиқ кунад?» «Шумо боз кадом мисолҳои иловагии тарҳрезии муҳитро фикр карда метавонед?»

Муҳити вокунишкунанда ва бечавоб (Чаҳорҷӯбаи OECD) аз дастури шунаванда истифода баред

Саволҳои тренер:

- «Кадоме аз ин сутунҳо муассисаи шуморо дақиқтар тавсиф мекунад?»
- «Кадоме аз ин монетаҳоро омӯзгорон ҳадашон ҳал карда метавонанд?»
- «Кадомаш дастгирии директоронро талаб мекунад?»

Ду ҷанбаи вокунишкунандагӣ ва ба омӯзиш/таълим нигаронидашударо метавон барои харитасозии муассисаҳо дар як матритсаи сода муттаҳид кард. Як муассисаи мушаххас метавонад дар биное, ки ба ниёзҳои он вокунишкунанда ё бечавоб аст, ба омӯзиш ё ба таълим нигаронида шуда бошад. Дар асл, муассисаҳо дар як нуқтаи байни ба таълим нигаронидашуда ё ба омӯзиш нигаронидашуда ҷойгир хоҳанд шуд. Ба ҳамин монанд, биноҳое, ки онҳо истифода мебаранд, метавонанд камтар ё бештар вокунишкунанда бошанд.

Матритса барои харитасозии мисолҳои амалӣ аз рӯи ду ҷанбаи вокунишкунандагӣ ва ба омӯзиш/таълим нигаронидашуда

Саволҳои тренер: «Ба фикри шумо, муассисаи шумо ҳоло ба кадоме аз ин вариантҳо тааллуқ дорад?»

На ҳама тағйирот ба инфрасохтор ниёз дорад. Бисёр хусусиятҳои вокунишкунанда аз рафтор ва нияти омӯзгор бармеоянд.

Илҳом аз мисолҳои амалии ҷаҳонӣ

2–3 мисоли визуалӣ ё шифоҳиро ба таври мухтасар мубодила кунед (вобаста ба вақт):

- Юнон – Омӯзиш дар берун дар муассисаҳои деҳот: Боғҳо ва истгоҳҳои обуҳавосанҷӣ. → Таъсир: Кунҷковиро, баҳусус дар хонандагони камтар боваринок, афзун мекунад.
- Зеландияи Нав – Марказҳои тағйирпазири омӯзиш: омӯзиши ҳамдигар дар муҳитҳои кушоди бисёрминтақавӣ. → Таъсир: Сатҳи баланди мустақилияти хонанда ва худтанзимкунӣ.
- Финляндия – Тарҳбандиҳои ба салоҳиятҳо асосёфтаи синну соли омехта: Кабинаҳои ором ва минтақаҳо барои гурӯҳҳо.
- → Таъсир: Мустақилияти қавии хонандагон бо дастгирии калонсолон.

Паёми тренер: «Ин муассисаҳо аз тарҳрезии пурраи наф оғоз накардаанд. Онҳо аз омӯзгоре, ки як речаи навро месанҷид, оғоз карданд».

Гузариш ба қисми нафбатӣ: «Шумо бояд донед, ки чӣ тавр педагогика, идоракунии ва муҳит ба ҳам алоқаманданд. Акнун нафбати шумост, ки озмоиши беҳатари худро тарҳрезӣ кунед, чизе, ки шумо метавонед зуд, беҳатар ва мақсаднок татбиқ намоед». «Воситае, ки дар ин самт ба шумо кумак хоҳад кард, ин рӯйхати тағйироти хурдест, ки мо аллакай баррасӣ кардем».

4. Харитасозӣ ва Нақшаи рушди муассиса (8 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун шумо харитаи муассисаро омӯхта, муҳитҳоеро, ки барои фаъолсозӣ омодаанд, муайян хоҳед кард». «Нафбати шумост, ки дар муассисаи худ имкониятҳоро тарҳрезӣ кунед».

Дастурҳо ба иштирокчиён

Ба гурӯҳҳои хурд (3–5 нафара) муттаҳид шавед. Аз харитаи пешниҳодшудаи муассиса истифода баред (ё агар дастрас набошад, тарҳбандии муассисаи худро кашед). Ҳадди ақал ду муҳитро дар дохил ё берун аз синфхона муайян кунед — деворҳо, долонҳо, зинапоя, даромадгоҳ, гӯша ё майдончаҳои беруна. Дар хотир доред, ки муҳитҳо метавонанд ҳамчун фаҳшанги тағйирот амал кунанд.

Барои ҳар як муҳит, пешниҳодҳои худро баррасӣ кунед:

- Дар он ҷо чӣ гуна омӯзиш сурат мегирад? Омӯзиши ғайрирасмиро муфассал тавсиф кунед.
- Хонандагон дар он муҳит чиро мебинанд, иҷро мекунанд ё чӣ сахм мегузоранд?
- Мақсади омӯзиш чист? Ҳар як муҳит бояд ба мақсади равшани таълимӣ хизмат кунад.

Саволҳои роҳнамоии тренер (дар атрофи ҳуҷра гардиш карда):

- «Як муҳите, ки хонандагон ҳар рӯз аз он мегузаранд ва шумо метавонед онро фаъол созед, кадом аст?»
- «Оё девор метавонад ба минтақаи савол ё девори робитаи мутақобила табдил ёбад?»
- «Оё як гӯша метавонад ба ҷои бехатарии андешаронӣ табдил ёбад?»
- «Оё шумо метавонед як гӯшаи ғайрифаволро ба Минтақаи тағйирот табдил диҳед?»

Акнун, муҳит(ҳо)-ро бо **Нақшаи рушди муассиса** пайваст кунед. Он аз афзалияти такмили муассиса ва паёмҳои ҳамгирӣ иборат аст. Афзалияти такмили муассиса ба педагогика ва мақсадҳои омӯзиш тавачҷуҳ мекунад, дар ҳоле ки паёми ҳамгирӣ оқибатҳои навбӣ муҳити ин афзалиятро инъикос менамояд.

Дар дохили гурӯҳи худ баррасӣ кунед:

- Мақсади омӯзиш чист? Ҳар як муҳит бояд ба мақсади равшани таълимӣ хизмат кунад.

Шумо метавонед чадвали зеринро ҳамчун намунаи афзалиятҳо ва паёмҳои ҳамгирӣ истифода баред.

Афзалияти такмили муассиса	Паёми ҳамгирӣ
Педагогика	"Омӯзгорон муҳитро барои дастгирии омӯзиши фаъол тағйирпазирона истифода хоҳанд бурд."
Ҷалби хонандагон	"Деворҳо ва минтақаҳои муштарак садо ва сахми хонандагонро инъикос хоҳанд кард."
Баробарӣ ва фарогирӣ	"Ҳамаи синфхонаҳо дастгириҳои намоёнро барои ҳамаи хонандагон дар бар мегиранд."
Фарҳанги муассиса	"Омӯзгорон дар як чорак як наовариҳои марбут ба муҳитро мубодила хоҳанд кард."

Дар зери афзалиятҳои дар боло зикршуда паёми нав нависед ва/ё барои мувофиқ кардани паёмҳои нав афзалиятҳои нав илова кунед.

Намунаҳо:

- муҳитҳои муштарак барои саводноки ва корҳои лоиҳавӣ истифода мешаванд;
- намоишгоҳҳои деворӣ кори хонандагон ва ҳувияти бисёрзабонаро инъикос хоҳанд кард.

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ба саволҳо дар маводи муттаҳидотии худ ҷавоб диҳанд.

5. Нақшаи тарҳрезии озмоиши бехатар (Банақшагирӣ–Амал–Таҳлил) (8 дақ)

Матн барои тренер: «Мо ҳоло як воситаи содaro барои гузаштан аз идея ба амал истифода хоҳем бурд. Он Нақшаи тарҳрезии озмоиши бехатар ном дорад ва се марҳиларо дар бар мегирад: Банақшагирӣ, Амал, Таҳлил».

Дар слайд 3-қисмро кашед ё намоиш диҳед: **БАНАҚШАГИРӢ → АМАЛ → ТАҲЛИЛ**

Таҳлил як қисми чудонашавандаи раванд буда, баробари банақшагирӣ ва татбиқ (амал) муҳим аст.

«Мақсад эҷоди ҳалли идеалӣ нест. Мақсад тарҳрезии як санчиши беҳатар аст — чизе, ки хурд, мушаххас ва намоён бошад, ки шумо тавонед дар муассисаи худ санҷед».

«Лутфан, дар давоми ин машқ аз рӯйхати тағйироти хурд истифода кунед».

Иштирокчиён барои муайян кардан аз намунаҳои банақшагирӣ истифода мебаранд:

Супориш	Намуна
Мушкилоти муҳит	Хонандагон дар машғулиятҳои назариявии илмҳои табиӣ беҳавас мешаванд
Даҳолати муҳит	Гузaronидани машғулиятҳои лабораторӣ дар берун як маротиба дар як ҳафта
Дастгирии зарурӣ	Тасдиқи директор барои ҷадвали машғулияти беруна
Давомнокӣ	2 ҳафта
Нишондиҳандаи муваффақият	Афзоиши иштироки хонандагон

• БАНАҚШАГИРӢ (2 дақ)

Тренер намунаи банақшагирии озмоишии беҳатар ё қисми дастурамал ва маркерҳо ё қаламҳоро муттаҳид мекунад.

Саволҳои қадам ба қадам:

- Муайян кардани имконият
→ Кадом муҳитро метавон ҷаҳол ё беҳтар кард?
- Муайян кардани тағйироти сода
→ Кадом даҳолати хурдро месанҷед?
- Равшан кардани мақсад
→ Мақсади омӯзиш ё рафтори мақсадноки шумо чист?
- Санчиши иҷозат
→ Оё ба шумо тасдиқ лозим аст? Аз кӣ?
- Рӯйхати захираҳои зарурӣ
→ Оё ба шумо мавод, вақт, кумаки хонандагон ё дастгирии маъмурият лозим аст?
- Як монсаи эҳтимолий ва ҳалли имконпазири онро номбар кунед.
→ Оё он ба иҷозат ё захираҳо вобаста аст?
- Ҳадафи озмоиширо дар як сатр нависед.
→ «Мо [X]-ро дар [муҳит] барои дастгирии [Y] месанҷем».

Саволҳои иловагӣ:

- «Оё озмоиши шумо барои дар давоми 2 ҳафта санҷидан кофӣ мушаххас аст?»
- «Оё директор нияти шуморо ба таври равшан мефаҳмад?»
- «Шумо боз чиро метавонед ихтисор ё содатар кунед?»

Ихтиёри: «Оё ин озмоиш таъсир мерасонад: [] ба як синфхона [] ба тамоми муассиса?» «Оё он талаб мекунад: [] захираҳои иловагӣ не [] баъзе маводҳо [] сармоягузори калон?»

• АМАЛ (2 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун озмоиширо дар амал тасаввур кунед. Ҳангоми татбиқ шумо бояд чӣ қор кунед ва чиро мушоҳида намоед?»

Иштирокчиён муайян мекунад:

- давомнокии санчиш (масалан, 1–3 ҳафта);
- рафтори хонандагоне, ки онҳо мушоҳида хоҳанд кард;
- чӣ тавр онҳо дар вақти воқея тағйирот ворид мекунанд.

• ТАҲЛИЛ (2 дақ)

Матн барои тренер: «Муҳим аст, ки дар бораи он чизе ки воқеаи рӯй дода истодааст, андешаронӣ кунед, робитаи мутақобила чамъ овара такмил намоед».

Иштирокчиён ба саволҳои зерин (дар қолаб) ҷавобҳои кӯтоҳ менависанд:

- Барои фаҳмидани он ки он кор мекунад, ман ба чӣ чиз назар хоҳам кард?
- Барои гирифтани робитаи мутақобила ман бо кӣ суҳбат карда метавонам?
- Ман омӯзишро чӣ гуна сабт хоҳам кард (акс, шарҳи хонанда, рӯзнома)?

Паёми тренер: «Таҳлил баъдтар намеояд, он як қисми тарҳи шумост. Шумо аз он чизе, ки кор намекунад, баробари он чизе, ки кор мекунад, меомӯzed».

Ихтиёрӣ: Мубодила бо шарик - 2–3 иштирокчиёро даъват кунед, то озмоиши худро бо овози баланд хонанд:

«Ман ният дорам, ки _____ -ро дар муҳити _____ барои дастгирии _____ бисанҷам».

Тренер ҳар яки онҳоро тасдиқ мекунад: «Ин равшан, воқея ва ҳуб таҳия шудааст. Тафаккури аълои озмоишӣ».

6. Таҳлили мавзӯи 6 (3 дақ)

Матн барои тренер: «Дар ин мавзӯ, шумо Марҳилаи аввалинро аз илҳом ба татбиқ гузоштед. Шумо омӯхтед, ки чӣ чиз муҳити таълимро воқунишкунанда месозад, мисолҳоро аз муассисаҳои воқея ва як озмоиши хурд, беҳатар ва ба омӯзиши хонандагон мувофиқро тарҳрезӣ кардед».

Дастурҳо: Аз иштирокчиён хоҳиш кунед, ки нависанд: Шумо дар бораи оғоз кардани фаъолиятҳои озмоишии хурди камҳавф бо мақсади беҳтар кардани муҳити таълим ва таҷрибаи омӯзиш чӣ фикр доред? (Баъзе бартариятҳо ва камбудихоро, агар бошанд, баррасӣ кунед).

Дастгирии роҳбарият барои таҷриба кардани чунин даҳолатҳои хурдмиқёс то чӣ андоза муҳим аст? (Фикрҳои худро дар бораи баррасӣ бо директори муассиса ё мушовир пешниҳод кунед)

Роҳнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи андешаҳоишон даъват кунед.

Паёмҳои асосӣ барои тақвият (дар слайд ё шифоҳӣ):

- ✓ озмоишҳои хурд тарсро хоҳиш дода, омӯзишро афзун мекунанд;
- ✓ ҳадафҳои равшан ва муҳлатҳои кӯтоҳ тағйиротро идорашиаванда месозанд;
- ✓ дастгирии роҳбарият ба суръатбахшӣ мусоидат мекунад;
- ✓ ҳар як озмоиш имконияти мушоҳида, таҳлил ва мутобиқшавӣ аст.

7. Ҷамъбаст ва саволҳо (2 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 6, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- «Шакл аз функсия пайравӣ мекунад» – дар муассисаҳо, ин маънои «Шакл аз омӯзиш пайравӣ мекунад»-ро дорад.
- Муҳити воқунишкунанда ба таҷрибаҳои гуногуни таълим имкон медиҳад.
- Оғози хурд ба омӯзгорон имкон медиҳад, ки бидуни хатари ҷиддӣ санчиш гузаронанд, такмил кунанд.
- Таҳлил як Марҳилаи муҳим барои беҳтар кардани даҳолатҳои озмоишӣ мебошад.
- Дастгирии роҳбарият ба суръатбахшӣ мусоидат мекунад.
- Тасдиқи роҳбарият барои устувор ва васеъ кардани навоариҳои муваффақ кумак мерасонад.

Нақши омӯзгорон:

- Аз чизҳои сода оғоз кунед ва таҷриба гузаронед.
- Андешаронӣ дар бораи тағйироте, ки шумо оғоз кардед, ногузир боиси такмил мегардад.
- Ҳар як озмоишро ҳамчун имконият барои мушоҳида, таҳлил ва мутобиқшавӣ истифода баред.

Паёми тренер: «Шумо ҳоло як Марҳилаи бехатар ва амалиро дар роҳи фаъолсозии муҳит барои омӯзиш тарҳрезӣ кардед. Аммо боз як ҷузъи дигар ҳаст: кӣ ба мо дар ташаккули муҳит кумак мекунад? Дар машғулияти наvbатӣ, мо ба он тавачҷуҳ хоҳем кард, ки чӣ тавр худӣ хонандагон метавонанд дар тарҳрезӣ, истифода ва нигоҳубини муҳити таълимии худ иштирокчиёнӣ фаъол бошанд».

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво равшан буд?
- Оё шумо боварӣ доред, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед? Оё ба ягон тавзеҳ ниез доред?

МАШҒУЛИЯТИ 9

Мавзуи 7. Тарҳрезии муштарак бо хонандагон (40 – дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъд аз омӯзиши мавзӯи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Дарк кунанд, ки чӣ тавр иштироки хонандагон дар тарҳрезии муҳит омӯзиши ба салоҳиятҳо асосёфта роҳи дастгирӣ мекунад.
- ✓ Роҳҳои бехатар ва имконпазирӣ ҷалби хонандагонро дар ташаккули муҳити таълим муайян кунанд.
- ✓ Як Марҳилаи тарҳрезии муштаракро, ки омодаанд дар шароити муассисаи худ татбиқ намоянд, муайян кунанд.

Соҳтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён	Мавод
1 дақ	Натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 7	Мубодилаи ҳадафҳои омӯзиш	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиш
5 дақ	Аз мисолҳои сода оғоз кардан: Баррасии гурӯҳӣ	Ташвиқи ақидаҳо, манфиатҳо ва дудилагиҳо дар бораи ҷалби хонандагон	Мубодилаи таҷриба, баёни тахминҳо, иштироки ошкоро	Саволҳои ташвиқкунанда
5 дақ	Лексияи хурд: Мисолҳои амалӣ бо ҷалби хонандагон	Муаррифии мисолҳои амалӣ тарҳрезии муштарак ва таҳлилҳои тренер	Гӯш кардан ва пайваст кардани мисолҳо ба шароити худ	Маҷмӯи слайдҳо бо ишораҳои визуалӣ
10 дақ	Муассиса аз нигоҳи хонандагон	Ташвиқи мушоҳидаҳо ва мусоидат ба баррасӣ	Дидани муассиса аз нуқтаи назари хонанда	Маводди муттаҳидотӣ
8 дақ	Омӯзиши маҷмӯи воситаҳо бо нуқтаҳои оғоз барои тарҳрезии муштарак бо хонандагон	Муаррифии вариантҳои машғулиятҳои содаи тарҳрезии муштарак бо хонандагон	Интихоби 1–2 идея, ки онҳо метавонанд дар муассиса санҷанд	Маводди муттаҳидотӣ
6 дақ	Воситаҳо барои ҷалби хонандагон	Муаррифии воситаҳо – мусоидат барои баррасӣ	Муайян кардани воситаи аз ҳама	нест

			самаранок ва камсамар	
3 дақ	Таҳлил	Роҳбаладӣ - Ташвиқ ба посухи хаттӣ	Навиштани як амали ҳам-тарҳрезӣ + баррасӣ бо тренер	Маводди муттаҳидотӣ
2 дақ	Чамъбааст ва саволҳо	Хулосаи тренер - тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифи натиҷаҳои мавзуи навбатӣ (1 дақ)

Матн барои тренер: «Дар мавзуи охири мо, шумо як озмоиши хурдро барои муҳит тарҳрезӣ кардед — чизе, ки шумо ҳамчун омӯзгор метавонед оғоз намоед. Аммо инак як идеяи пуркуват: чӣ мешуд, агар одамоне, ки муҳитро бештар истифода мебаранд, хонандагон шумо дар ташаккули он низ кумак мекарданд?» «Вақте ки хонандагон дар тарҳрезии муҳит сахм мегузоранд, онҳо табиатан салоҳиятҳоро таҷриба мекунанд, фарогириро тақвият медиҳанд ва омӯзиши эмотсионалиро ба муҳити таълимии худ эҷод мекунанд».

Саволи гузариш: «Имрӯз, мо меомӯзем, ки чӣ тавр тарҳрезии муштарак бо хонандагон метавонад фарогириро тақвият диҳад, масъулиятро эҷод кунад ва таҳсилоти ба салоҳиятҳо асосёфта ро бевосита дастгирӣ намояд».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 7-ро муаррифӣ мекунад.

2. Аз мисолҳои сода оғоз кардан: Баррасии гурӯҳӣ (5 дақ)

Матн барои тренер: «Пеш аз он ки мо дар бораи чӣ тавр анҷом додани тарҳрезии муштарак суҳбат кунем, биед бифаҳмем, ки мо дар бораи садои хонанда чӣ гуна ақида дорем».

Тренер саволҳои баррасиро муаррифӣ мекунад (дар лавҳи синф ё слайд).

Саволҳо барои баррасӣ:

- «Дар айни замон хонандагон дар муҳити синфхона ё муассисаи шумо чӣ қадар сахм доранд?»
- «Чалби хонандагон ба қарорҳои марбут ба муҳит чӣ манфиатҳо оварда метавонад?»
- «Шумо (ё ҳамкорони шумо) дар ин бора чӣ гуна дудилагӣ доред?»

Роҳнамоии тренер: Барои баррасии дунафарӣ 1 дақиқа вақт диҳед. Сипас аз гурӯҳи умумӣ 2–3 посухро пурсон шавед. Ҳангоми суҳбати иштирокчиён, мавзӯҳои асосиро номбар кунед (масалан, соҳибӣ, рафтор, сарҳадҳо).

3. Лексияи хурд: Мисолҳои амалӣ бо чалби хонандагон (5 дақ)

Мубодилаи мисолҳои боварибахш ва гуногун, ки дар онҳо чалби хонандагон муҳити таълимиро беҳтар кардааст. Тренер 3-4 мисоли амалии визуалиро муаррифӣ мекунад:

- Матни мисолҳоро аз дастури шунаванда ва ё слайдҳои истифода баред

4. Муассиса аз нигоҳи хонандагон (10 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун тасаввур кунед, ки шумо хонандаед. Ман мехоҳам, ки шумо эҳсосоти даврони ҷавонии худро ба ёд оред ва дар дохили муассисаи кунунии худ «сайр кунед», то чизҳоро тавре ки хонанда мебинанд, эҳсос мекунанд ва мешунавод, бубинед».

Саволи одӣ барои оғоз: «Агар ман хонанда мебудам, оё дар ин ҷо таҳсил кардан мехостам?»

Иштирокчиён ба гурӯҳҳои хурд муттаҳид шуда, фикрҳои худро дар бораи саволҳо баррасӣ мекунанд. Тренер пешниҳод мекунад, ки гурӯҳҳои гуногун нақши хонандагони синну сол/синфҳои гуногунро (масалан, синфи 3 ва синфи 11) ба уҳда гиранд.

- **Саволҳоро аз дастури шунаванда ва ё слайдҳо истифода баред**

Тренер баррасиро барпо намуда, ба афзалиятҳои гуногуне, ки гуруҳҳои синнусоли гуногун дошта метавонанд, таваҷҷуҳ мекунад.

Роҳнамоии тренер: Барои баррасиҳои гурӯҳи 2-3 дақиқа вақт диҳед. Сипас аз гурӯҳи умумӣ 2–3 посухро пурсон шавед; боварӣ ҳосил кунед, ки шумо аз «гурӯҳҳои синнусоли гуногун» мешунавед. Ҳангоми суҳанронии иштирокчиён, масъалаҳои асосиро муайян кунед (масалан, набудани соҳибӣ ва ифодаи шахсӣ, маҳдуд будани ҷой барои ташаббусҳо ва ғайра).

5. Омӯзиши маҷмӯи воситаҳо бо нуқтаҳои оғоз барои тарҳрезии муштарак бо хонандагон (8 дақ)

Матн барои тренер: «Пеш аз он ки мо ба роҳнамоии тарҳрезии муштарак гузарем, биёед ба баъзе амалҳои хурде, ки шумо метавонед фардо барои даъват кардани саҳм ва соҳиби хонандагон анҷом диҳед, назар андозем».

Маҷмӯи воситаҳо: нуқтаҳои оғози тарҳрезии муштарак бо хонандагон (маводи муттаҳидотӣ ва/ё слайд), матн дар дастури шунаванда оварда шудааст.

Иштирокчиён идеяҳоро дунафарӣ ё дар гурӯҳҳо баррасӣ мекунанд. Тренер пешниҳод мекунад, ки онҳо инчунин аз рӯйхати тағйироти хурд истифода баранд.

Саволи тренер:

- «Қадам 1–2 вариант воқеӣ ба назар мерасанд?»
- «Татбиқи қадам идея душвортарин аст ва чаро?»
- «Оё шумо ягон идеяи дигаре доред, ки ба ин рӯйхат илова кунед?»

Тренер инчунин иштирокчиёнеро, ки фикр мекунанд, ки ин вариантҳо барои татбиқ мушкиланд, ба пешниҳоди тазодҳо даъват мекунад. Таваҷҷуҳ ба он равона карда шавад, ки чӣ бояд тағйир дода шавад, то онҳо тавонанд ягон нуқтаи оғози тарҳрезии муштарак бо хонандагонро истифода баранд.

6. Воситаҳо барои ҷалби хонандагон (6 дақ)

Матн барои тренер: «Мо баъзе восита ва усулҳоро дар бораи чӣ гуна фаъол кардани хонандагон ва ҷалби онҳо ба тарҳрезии муҳити таълимашон дониستم. Инчунин, баъзе воситаҳои содаи мушоҳида ва робитаи мутақобиларо баррасӣ кардем. Биёед онҳоро ҳулоса карда, дар гурӯҳҳо баррасӣ намоем».

«Дар хотир доред, ки дар машғулияти навбатӣ мо семинар-машваратро доир ба методологияи тафаккури тарроҳӣ хоҳем дошт. Тафаккури тарроҳӣ як воситаи хуб сохторбандишудааст, ки ба шумо дар ҷалби хонандагон ба тарҳрезии муштарак муҳити таълим кумак мерасонад».

Воситаҳо барои ҷалби хонандагон: чӣ гуна вазъияти кунунро арзёбӣ кардан мумкин аст (*нигаред замимаи 2, дастури шунаванда*).

Пас аз ҳар машғулиятҳои дар боло зикршуда, омӯзгор баррасиро бо хонандагон дар бораи ёфтаҳо ва бардоштҳои асосӣ ташкил мекунад. Дар чунин баррасиҳо, хонандагон даъват карда мешаванд, ки дар асоси иттилооти ҷамъоваришуда такмилҳоро пешниҳод намоянд. Омӯзгорон ба идеяҳои худ дар бораи такмилҳо таъия намекунанд, балки ба он чизе, ки хонандагон дар бораи муҳити таълим(ҳо) мегӯянд, таваҷҷуҳ мекунанд.

Воситаҳо барои ҷалби хонандагон: чӣ гуна такмилҳо ва/ё тағйироти хурд пешниҳод кардан мумкин аст (*нигаред замимаи 2, дастури шунаванда*).

Вариантҳои воситаҳои дар боло зикршуда қадамҳои зеринро дар бар мегиранд:

- Хонандагон бо харитаи муассиса дар муассиса сайр мекунанд ва аз он барои қайд кардан дар бораи муҳит(ҳо) истифода мебаранд
- Хонандагон идеяҳоро тарҳ мекашанд

- Хонандагон идеяҳои кӯтоҳро дар бораи «Андешаи ман барои муассисаи ман» ё «Чои дӯстдоштаи ман дар муассиса» эҷод мекунанд

Иштирокчиён ба гуруҳҳои хурд муттаҳид шуда, воситаҳоро баррасӣ мекунанд (2 дақ). Онҳо дар бораи воситаи бартаридодаи худ далелҳо меоранд ва воситаҳоро раддабандӣ мекунанд.

Рохнамоии тренер: Барои баррасиҳои гурӯҳи 1-2 дақиқа вақт диҳед. Сипас аз гурӯҳи умумӣ 2–3 посухро пурсон шавед. Хангоми суҳанронии иштирокчиён, намунаҳои умумиро муайян кунед ва баррасиро ташкил намоед.

7. Таҳлили мавзӯи 7 (3 дақ)

Матн барои тренер: «Марҳилаи муҳимтарин нақшаи идеалӣ нест, балки Марҳилаи аввалин аст. Биёед, ҳоло онро сабт кунем».

Тренер аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дар дафтари худ қайд кунанд:

- Саволҳои хаттӣ барои иштирокчиён:
- Шумо чӣ гуна эҷод кардани муҳити бехатарро барои омӯзгорон ва хонандагон чихати таҷриба кардани идеяҳои тарҳрезии муштарак ба нақша гирифтаед?
- Як воситае, ки ман барои огози ҷалби хонандагонам истифода хоҳам бурд, ин аст...
- Як машғулияти тарҳрезии муштарак, ки ман бо хонандагон месанҷам, ин аст...
- Муҳите, ки ман ҷаҳол кардан мехоҳам, ин аст...

Рохнамоии тренер: Ба иштирокчиён барои навиштан 1 дақиқа вақт диҳед. 1–2 нафар ихтиёриёро барои мубодилаи андешаҳо ҷанбдор кунед. Ҳама гуна посухҳои мубодилашударо ҳамчун «воқеӣ, ба хонанда нигаронидашуда ва ҷасуруна» тасдиқ кунед.

Паёмҳои асосӣ: «Барои тарҳрезии муштарак тағйироти калон муҳим нест. Муҳим эҷоди фарҳангест, ки дар он хонандагон садо доранд ва масъулиятро ба уҳда мегиранд. Як тағйироти хурди мақсаднок метавонад эҳсоси омӯзишро тағйир диҳад». «тарҳрезии муштарак муҳити таълим амнияти эмотсионалиро барои ҳамаи иштирокчиён талаб мекунад ва идора кардани ин ҷанба муҳим аст».

8. Ҷамъбаст ва саволҳо (2 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзӯи 7, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- тарҳрезии муштарак бо хонандагон ҳавасмандӣ, фарогирӣ ва ҷалбро тақвият медиҳад;
- тарҳрезии муштарак самаранок масъулиятро ташаккул медиҳад;
- раванд ба мисли натиҷа муҳим аст — он маҳорат, муносибатҳо ва фарогирӣ ташаккул медиҳад;
- соҳибӣ вақте меафзояд, ки хонандагон мебинанд, ки идеяҳои онҳо эҳтиром ва татбиқ карда мешаванд;
- аз хурд оғоз кунед, тарҳрезии муштарак лоиҳаи якдафъаина нест;
- Воситаҳо ва машғулиятҳо вақте беҳтарин кор мекунанд, ки ба синну сол, фарҳанг ва ниёзҳои хонандагон мутобиқ карда шаванд.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво ҷаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ доред, ки ин муҳтаво ба дигар омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳ ниёз доред?

МАШҒУЛИЯТИ 9

Мавзуи 8. Семинар-машварат бо методологияи «Тафаккури тарроҳӣ» (40 – дақиқа)

Натиҷаҳои омӯзиш

Баъди омӯзиши мавзуи иштирокчиён метавонанд:

- ✓ Раванди тафаккури тарроҳиро шарҳ диҳанд.
- ✓ Аҳамияти таҷриба, прототипсозӣ, санҷиш ва такмили идеяро дар амал дарк кунанд.
- ✓ Семинар-машварати тафаккури тарроҳиро бо хонандагони худ гузаронанд.

Сохтор ё тафсилоти муфассал барои тренер:

Давом-ноки	Усул	Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчи	Мавод
2 дақ	Шиносоӣ, натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 8	Муаррифии кӯтоҳ, гузариш ба мавзу	Гӯш кардан, қайд кардан	Слайд бо натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 8
30 дақ	Амалия: банақшагирии бо методологияи тафаккури тарроҳӣ	Мусоидат ба амалия, роҳнамоии иштирокчиён барои таҳияи як машғулияти тарҳрезии муштарак, ки онҳо метавонанд роҳбарӣ кунанд	Кор дар гуруҳҳо барои татбиқи ҷаҳорҷӯбаи банақшагирӣ ва муайян кардани мақсад, нақши хонанда ва тарҳрезии дахлат	Қолаби банақшагирӣ/ Маводди муттаҳидотӣ
3 дақ	Ҷамъбаст ва саволҳо	Хулосаи тренер - Тақвияти бардоштҳои асосӣ	Гӯш кардан, аниқ кардан ва пурсидани саволҳои ниҳой	Слайд бо нуктаҳои асосӣ

1. Муаррифи натиҷаҳои мавзуи навбатӣ (1 дақ)

Матн барои тренер: «Аҳамияти ҷалби хонандагон дар мавзуи қаблӣ равшан нишон дода шуд. Дастгирии ҷалби хонандагон онҳоро тавонманд месозад ва ба натиҷаҳои бехтар дар соҳибӣ, масъулият ва ҳавасмандӣ оварда мерасонад. Тағйироти хурди муҳит метавонанд ба омӯзиш таъсири амиқ расонанд».

«Мо як қатор воситаҳои содара дар бораи чӣ гуна арзёбӣ кардани муҳит якҷоя бо хонандагон ва оғоз кардани баррасӣ дар бораи тағйирот дар муҳит баррасӣ кардем. Акнун методологияи тафаккури тарроҳиро, ки шумо метавонед бо хонандагони худ истифода баред, баррасӣ ва амалӣ хоҳем кард».

Тренер натиҷаҳои омӯзиши мавзуи 8-ро муаррифӣ мекунад.

2. Амалия: банақшагирии бо методологияи тафаккури тарроҳӣ (30 дақ)

Матн барои тренер: «Акнун биёед як идеяро гирифта, равандро истифода барем, то фикр кунем, ки чӣ тавр онро бо хонандагон роҳбарӣ хоҳем кард».

Муаррифии **тафаккури тарроҳӣ** ҳамчун як ҷаҳорҷӯбаи содаи тарҳрезии муштарак барои намунаи иштирокчиён:

Тафаккури тарроҳӣ як раванди ҳалли масъалаҳои ба рушди хонанда нигаронидашуда мебошад. Он ҳамчун восита барои тарҳрезии функсияҳои объектҳои оғоз шуда, методологияи он ба ҳамаи соҳаҳо ва категорияҳои мушкилот паҳн шудааст. Он аксар вақт дар соҳаи маориф барои кумак ба хонандагон (ва омӯзгорон) дар гузариш аз муайян кардани мушкилот ба тавлид ва санҷиши ҳалли амалӣ истифода мешавад.

Тафаккури тарроҳӣ як воситаи стратегӣ барои банақшагирии ҷалби роҳнамоишавандаи хонандагон мебошад:

Чаҳорҷӯбаи Тафаккури тарроҳӣ на танҳо барои лоиҳаҳои мураккаб аст; он инчунин метавонад барои мусоидат ба машғулиятҳои сода ва роҳнамоишавандаи тарҳрезии муштарак мутобиқ карда шавад. Бо риояи қадамҳои кашф кардан (мушоҳида ва ҳамдилӣ), Тарҳрезӣ кардан (тавлиди идеяҳо) ва Санчидан (озмоиши тағйирот) омӯзгорон метавонанд ба хонандагон имкон диҳанд, ки муҳити таълими худро фаъолона ташаккул диҳанд.

Тарҳрезии муштарак якбора руҳ намедихад. Ин равандест, ки аз машварат оғоз шуда, сипас ба амали муштарак мегузарад. Омӯзгорон бояд аз хурд оғоз кунанд, аз ҳалқаҳои робитаи мутақобила барои ворид кардани тағйироти такроршаванда истифода баранд ва фарҳанги омӯзиши ба рушди хонанда нигаронидашударо, ки бо мурури замон рушд мекунад, эҷод намоянд.

Гарчанде ки онро бо роҳҳои мураккаб татбиқ кардан мумкин аст, имрӯз мо онро ба як раванди равшани хонандагон таҳти роҳбарии омӯзгор мутобиқ месозем ва аз намунаи содакардашудаи 3-қадам, ки барои тарҳрезии муштарак муҳит мувофиқ аст, истифода мебарем:

Кашф кардан → Тарҳрезӣ кардан → Санчидан

(Аз: Ҳамдилӣ → Тавлиди идеяҳо → Прототипсозӣ, ки нақшаи маъмулии 3-қадамаи тафаккури тарроҳӣ мебошад, илҳом гирифта шудааст)

Тренер призмаи содакардашудаи тафаккури тарроҳиро муаррифӣ мекунад: *(нигаред ба дастури шунаванда)*

Матн барои тренер: Ин як воситаи банақшагирии барои омӯзгорон ҷиҳати роҳнамоии машғулияти тарҳрезии муштарак таҳти роҳбарии хонандагон мебошад. Шумо худатон муҳитро тарҳрезӣ намекунад, шумо равандро сохторбандӣ карда хонандагони худро ҳангоми иҷрои он дастгирӣ менамояд.

Супориш барои иштирокчиён: **Аз намунаи банақшагирии тафаккури тарроҳӣ истифода баред, то харитасозӣ намоед:**

- Муҳити синфхона ё муассиса, ки хонандагон метавонанд беҳтар созанд;
- Чӣ тавр шумо хонандагонро барои мушоҳида ва баррасии истифодаи кунунии он роҳнамой хоҳед кард;
- Роҳи содае, ки хонандагон метавонанд барои тақмил пешниҳод ё тарроҳӣ кунанд
- Чӣ тавр шумо озмоиши камхавфро дастгирӣ ва натиҷаро яққоя таҳлил менамояд.

Тренер қадамҳои зеринро, ки иштирокчиён (омӯзгорон) бояд ба намунаи банақшагирии тафаккури тарроҳӣ риоя кунанд, шарҳ медиҳад:

Призмаи тафаккури тарроҳиро татбиқ намоед: **Кашф кардан □ Тарҳрезӣ кардан □ Санчидан**

Марҳилаи 1: Кашф кардан

Хонандагон «мушкилоте»-ро, ки ҳал кардан меҷӯянд, муайян карда, маълумот ҷамъ меоранд. Хонандагонро ба тарҳрезии муштарак муҳити таълими худ ҷалб намоед. Хонандагон метавонанд дар гурӯҳҳо кор кунанд. Барои гирифтани андешаҳои онҳо аз саволҳои зерин истифода баред:

- Кадом муҳит барои шумо камистифодашуда ё нороҳат эҳсос мешавад?
- Кадом муҳити синфхона ё муассисаро шумо метавонистед беҳтар созед?
- Дар ин муҳит барои шумо чӣ чиз хуб кор намекунад?
- Шумо ба кадом таҷрибаи омӯзишӣ ноил шудан меҷӯед?

Ба ҷамъовари маълумот дар бораи «мушкилот» аз ҷониби гурӯҳҳо мусоидат намоед. Гурӯҳҳои хонандагон муҳитро мушоҳида карда, истифодаи кунунии онро баррасӣ мекунанд. Онҳо метавонанд тавассути гузаронидани сайр/аудити муҳит, аксбардорӣ ҳангоми истифодаи муҳит, кашидани тарҳҳо, гузаронидани мусоҳибаҳои инфиродӣ ё гурӯҳҳои хурд ба тариқи таҳқиқоти онлайнӣ дар бораи масъалаи маълумот ҷамъ оваранд. Барои муайянкунии мушкilot ва ҷамъовари маълумот микдори муайяни

вақт [масалан, як ҳафта] чудо кунед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки хулосаи якҷумлагиро дар бораи пешниҳоди худ ҳамчун изҳороти мушкилот таҳия намоянд.

«Мо [муҳити X]-ро барои ноил шудан ба [Y] тағйир медиҳем/аз нав тарҳрезӣ мекунем/истифода мекунем».

Пас аз он ки гурӯҳҳо «мушкилоте»-ро, ки ҳал кардан меҷӯянд, муайян карда, маълумот ҷамъ оварданд, раванди қабули қарорро пешниҳод кунед: аввал гурӯҳҳо пешниҳодҳои худро муаррифӣ мекунанд, сипас баррасии кушод сурат мегирад ва дар охир овоздиҳӣ баргузор мешавад. Барои ин машғулият ҳадди ақал ду соат чудо кунед. Омӯзгор муаррифии гуруҳҳо ва баррасиҳоро пас аз ҳар як давр мусоидат мекунад. Гурӯҳҳо метавонанд барои муаррифии худ аз ҳама гуна шакли иттилоот ва расона истифода баранд [масалан, слайдҳои PowerPoint, муаррифии шифоҳӣ бо нишон додани маълумот]. Овоздиҳӣ метавонад тавассути боло бардоштани даст, навиштани 1-3 вариант ё гузоштани нуқта ба 3 пешниҳоди дӯстдоштаи худ анҷом дода шавад. Пешниҳоде, ки аксарияти овозҳоро мегирад, ғамонест, ки хонандагон ҳамчун Марҳилаи баъди онро татбиқ мекунанд

Марҳилаи 2: Тарҳрезӣ кардан

Хонандагон роҳҳои гуногуни ҳалро тавассути «Ангезиши зеҳн» пешниҳод мекунанд ва дар бораи онҳо, ки татбиқ кардан меҷӯянд, ба мувофиқа меоянд.

Ҳамаи гурӯҳҳо бо ҳамон як «мушкилот», ки дар Марҳилаи қаблӣ мувофиқа шуда буд, кор мекунанд. Барои кумак ба раванди фикрронии онҳо аз саволҳои зерин истифода баред:

- [Муҳити X]-ро чӣ тавр беҳтар истифода бурдан мумкин аст?
- Барои ноил шудан ба [Y] кадом вариантҳо мавҷуданд?
- Барои беҳтар кардани таҷрибаи омӯзиш шумо чӣ гуна тағйиротро пешниҳод мекунед?

Ба кори гурӯҳи барои таҳияи «ҳал»-и мушкилот мусоидат намоед. Ба хонандагон рӯйхати тағйироти хурдро пешниҳод кунед. Хонандагон бояд худро дар пешниҳоди якҷанд «ҳал»-ҳои гуногун ва такмилҳои хурдмиқёс озод ҳис кунанд. Ҳалҳо бояд бо тавсифи кӯтоҳ ё тарҳи зуд ҳамроҳ бошанд. Дар дохили ҳар як гурӯҳ, хонандагон дар бораи беҳтарин ҳалли баррасишуда ба мувофиқа меоянд. Ҳалли ниҳоии ҳар як гурӯҳ метавонад маҷмӯи ҳалҳои гуногун ё компонентҳо аз ҳалҳои гуногун бошад.

Раванди қабули қарорро ба монанди Марҳилаи қаблӣ ташкил намоед: аввал гурӯҳҳо «ҳал»-ҳои худро муаррифӣ мекунанд, сипас баррасии кушод сурат мегирад ва дар охир овоздиҳӣ баргузор мешавад. Барои ин машғулият ҳадди ақал ду соат чудо кунед. Омӯзгор муаррифии гуруҳҳо ва баррасиҳоро пас аз ҳар як давр мусоидат мекунад. Гурӯҳҳо метавонанд барои муаррифии худ аз ҳама гуна шакли иттилоот ва расона истифода баранд [масалан, слайдҳои PowerPoint, тавсифи ҳал, тарҳ, модели хурди муҳит]. Овоздиҳӣ метавонад тавассути боло бардоштани даст, навиштани 1-3 вариант ё гузоштани нуқта ба 3 пешниҳоди дӯстдоштаи худ анҷом дода шавад. «Ҳал»-е, ки аксарияти овозҳоро мегирад, ғамонест, ки хонандагон дар Марҳилаи оянда корро бо он идома медиҳанд.

Марҳилаи 3: Санҷидан

Хонандагон тағйироти хурдро якҷоя эҷод мекунанд ва самаранокии онро [бо мақсади беҳтар кардани он] таҳлил менамоянд.

Санҷиши камхавфро дастгирӣ кунед ва якҷоя бо хонандагон натиҷаро таҳлил намоед. Барои эҷоди муҳит ва санҷиши он вақт чудо кунед [масалан, як ҳафта]. Барои роҳнамоии хонандагон ҳангоми андешаронӣ дар бораи самаранокии муҳити нав ва чӣ гуна ба ниятҳои онҳо мувофиқ будани он, аз саволҳои зерин истифода баред:

- Шумо ва ҳамсинфони шумо бо [муҳити X]-и нав чӣ гуна ҳамкорӣ мекунед?
- Рафтори ҳамсинфони шумо дар ин муҳит чӣ гуна аст?
- Ин тағйирот таҷрибаи омӯзишро чӣ гуна беҳтар кард?
- Оё шумо метавонед инро чен кунед?
- Шумо аз кучо медонед, ки санҷиш муваффақ аст?

- Оё шумо ягон мушкилоти амалиро мушоҳида карда метавонед?
- Пас аз як ҳафта шумо [муҳити Х]-ро чӣ гуна беҳтар карда метавонед?

Мақсади ниҳони раванди Кашф кардан – Тарҳрезӣ кардан – Санчидан ин пешниҳоди тағйироти эҳтимолӣ ба «озмоиш» ва якҷоя татбиқ намудани онҳо мебошад.

3. Ҷамъбаст ва саволҳо (3 дақ)

Хулосаҳои асосии мавзуи 8, ки тренер бояд тақвият диҳад:

- Тафаккури тарроҳӣ як воситаи стратегӣ барои банақшагирии ҷалби роҳнамоишавандаи хонандагон мебошад.
- Муайян кардани «мушкилот» аз ҷониби хонандагон ва ҷамъовари маълумот як Марҳилаи бунёдӣ дар ин раванд аст.
- Омӯзгорон бояд барои «Ангезиши зеҳн» муҳити беҳатареро фароҳам оранд, ки дар он идеяҳои ҳамаи хонандагон эътибор дошта бошанд.
- Прототипсозӣ ва санчиш ба маблағгузорӣ ниёз надорад – онҳо ба иҷозати омӯзгорон ниёз доранд.

Саволҳо барои иштирокчиён:

- Оё муҳтаво фаҳмо буд?
- Оё шумо боварӣ доред, ки ин муҳтаво ба дигар тренерон ё омӯзгорон расонида метавонед?
- Оё ба ягон тавзеҳот ниёз доред?

РЌЗИ СЕЮМ

МАШҒУЛИЯТИ 10. МОДУЛИ 3. Мавзуи 1. «Вазъияти таълимӣ ҳамчун ҷузъи муҳити таълимӣ»

Сенарияи машғулияти аввал (3 соати академӣ – 120-130 дақиқа)

Марҳала	Вақт	Ҷаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем»	15 дақ	– Супоришҳои зиндакунада аз дастури таълимӣ: 1) се тасаввурот – фардӣ 2) тасдиқҳои «дуруст/нодуруст» – баррасӣ дар гурӯҳҳо + умумӣ (фронталӣ) 3) «Вазъияти таълимӣ ё не?» – баррасии умумӣ. Сабти тасаввуроти аввалия
2. Футболи зеҳнӣ – Варақаи иттилоотии 3.1	60 дақ	– Гурӯҳҳо бо қисмҳои матн кор мекунанд – Муттаҳиди нақшҳо (ҳамлагарон, ҳимоятгарон, дарвозабон) – Гузаронидани се даври саволу ҷавоб – Ҳайати ҳакамон риояи регламент, шумори голҳо ва кортҳои назорат мекунанд – Натиҷагирии бозӣ
3. Саволҳои рефлексивӣ	10 дақ	– Баррасии умумӣ: аввал таассурот аз «футбол» (чӣ душвор буд, нақшҳо чӣ гуна кумак карданд), сипас саволҳо аз дастури таълимӣ оид ба вазъиятҳои таълимӣ
4. Худназорат. Варақаи худбаҳодиҳии 3.1	10 дақ	Иҷрои фардии супоришҳои тестӣ → табодули дунафарӣ → худсанҷӣ аз рӯйи калидҳо ва баррасии нуктаҳои норавшан
5. Кори амалии 1. Тапхиси вазъиятҳои таълимӣ		– Кор дар гурӯҳҳои хурд: аз 5 порчаи дарс 2-тоашро интихоб ва аз рӯйи чек-лист таҳлил мекунанд – Баррасии умумӣ ва рутбавандии порчаҳои дарс (аз вазъияти таълимӣ то супориши одӣ) – Кори амалии хурд: такмили як порчаи дарс бо

	кумаки зеҳни сунъӣ (АИ) то сатҳи вазъияти таълимӣ (тавассути илова кардани мазмун, муаммо ва интихоби натиҷа)
--	---

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем» - 10-15 дақиқа.

Мақсад: навсозии тасаввуроти омӯзгорон дар бораи вазъияти таълимӣ, бедор кардани шавқу рағбат ва оғози баррасӣ тавассути машқҳои осон ва зудичрошаванда.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳи марҳала (Слайди 3) — 1 дақ. – Сохтори марҳаларо кӯтоҳ баён мекунад: «Мо бояд се супоришро иҷро кунем: тасаввурот, тасдиқҳо ва таҳлили мисол» – Таъкид мекунад: «Ин зиндагардонии зеҳн аст ва дар ин ҷо ҳоло ҷавобҳои дуруст вучуд надоранд»	– Гӯш мекунанд, барои озодона баён кардани фикрҳои худ омода мешаванд
2. Се тасаввурот – фардӣ – 3 дақ. – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки 3 тасаввуротро бо калимаҳои «вазъияти таълимӣ» нависанд - 1 дақ. – Ба 3-4 нафар ихтиёриён пешниҳод мекунад, ки тасаввуроти худро бихонанд – 1 дақ. – Саволҳои зиндакунада медиҳад: Кадом тасаввурот такрор мешаванд ё аз рӯйи маъно наздиканд? Кадоме аз онҳо боиси тааҷҷуб мешаванд?	– Инфироदӣ 3 тасаввурот менависанд – Тасаввуроти худро баён мекунанд (мувофиқи хоҳиш)
3. Кор бо тасдиқҳо (Слайди 4) – 3-4 дақ. – Дастур медиҳад: «Зуд қайд кунед: ҳа / не / боварӣ надорам» – Аз гурӯҳҳо хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳоро муқоиса кунанд: «Дар кучо фикрҳо мувофиқ омаданд? Дар чӣ ихтилоф доред?» ё пурсиши умумии ҷавобҳоро мегузаронад – Саволҳои зиндакунадаи тренер: • Кадом тасдиқ бештар боиси шакку шубҳа шуд? Чаро? • Баҳо додани кадом тасдиқҳо душвортар буд?	– Фардӣ ҷавобҳоро қайд мекунанд – Дар гурӯҳ ё ба таври умумӣ фарқиятҳоро баррасӣ мекунанд – Фарзияҳои аввалинро дар бораи моҳияти вазъияти таълимӣ ташаккул медиҳанд
4. Таҳлили мисол (Слайди 5): «Ин вазъияти таълимӣ аст ё не?» – Вазъият/мисолро меҳонад – Супориш медиҳад: Дар гурӯҳ баррасӣ кунед, ки дар ин ҷо ба вазъияти таълимӣ чӣ монанд аст ва чӣ не? – 1 дақ. – Баррасии умумиро бо истифода аз саволҳо пеш мебарад (гирифтани 2-3 ҷавоб аз гурӯҳҳои гуногун ба як савол ҷолиб аст)	– Вазъият/мисолро гӯш мекунанд – Дар гурӯҳҳои хурд баррасӣ мекунанд – Дар мувоҳида иштирок мекунанд – Аломатҳои фарқкунандаи вазъияти таълимиро муайян мекунанд

Тавсия ба тренер

- Суръатро нигоҳ доред:** тасаввурот ва ақидаҳо 2–3-дақиқагӣ вақт мегиранд, диққати бештарро ба баррасии вазъият/мисол (супориши 4) равона кунед.
- Муҳим аст, ки иштирокчиён на танҳо «ҳа» ё «не» гӯянд, балки сабаби онро шарҳ диҳанд.
- Гуногунандеширо дастгирӣ кунед ва саволҳо диҳед:** «Кӣ фикри дигар дорад?», «Оё шарҳи дигаре ҳаст?».
- Мақсади марҳила** — на омӯзонидан, балки бедор кардани тафаккур ва шавқу рағбат, эҷод кардани замина барои қисми навбатӣ мебошад.

Марҳилаи 2. Кор бо варақаи иттилоотии 3.1. Коркарди фаслҳои матн тавассути бозии «Футболи зеҳнӣ».

Мақсад: тавассути шакли бозӣ омӯхтани фаслҳои асосии матн, рушди маҳорати саволгузорӣ ва бо далелҳо ҷимоя кардани ҷавобҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Шарҳи бозӣ: дастаҳо, нақшҳо, регламенти бозӣ (слайдҳои 6 - 9) – Иштирокчиён дар 3 даста муттаҳид мешаванд ва қисмҳои матнро муттаҳид менамояд (слайди 6) – Барои худ 3 ёвар (дастай ҳакамон) интихоб мекунад – Бо нақшҳо дар бозӣ шинос мекунад (слайди 7) – Принципиҳои ҳакамиро мефаҳмонад (слайди 8) – Регламенти футболи зеҳнӣро шарҳ медиҳад (слайди 9)	– Ба дастаҳо муттаҳид мешаванд ва қисми матни худро мегиранд – Принципиҳои довариро гӯш мекунанд – Бо регламенти бозӣ шинос мешаванд – Саволҳои аниқкунанда медиҳанд
2. Омодагӣ ба бозӣ – 15-17 дақ. (слайди 10) – Ҳар як даста нақшҳоро таъин мекунад: дарвозабон, ҳимоятгарон, ҳамлагарон – Аз дастаҳо хоҳиш мекунад, ки бо назардошти вазифаҳои нақшии худ ба омодагӣ шуруъ кунанд – 15 дақ. – Раванди кори гурӯҳҳоро назорат мекунад	– Нақшҳоро дар дохили даста муттаҳид мекунанд – Қисми матни худро меҳонанд, идеяҳои асосиро ҷудо мекунанд – Ҳамлагарон оид ба ду қисми дигари матн саволҳо омода мекунанд
3. Гузаронидани бозӣ: Футболи зеҳнӣ	
Даври 1 – 10-15 дақ. (слайди 11) – Даври аввалро оғоз мекунад: дастай 1 қисми худро ҷимоя мекунад, дастаҳои 2 ва 3 ҳучум мекунанд – Вақтро назорат мекунад: 30 сония барои фикр кардан, 30 сония барои ҷавоб – Дастай ҳакамон голҳо, ҷимояҳо ва кортҳоро ҳисоб мекунад	– Дастай 1 дар ҷимоя: ҳимоятгарон шифоҳӣ ҷавоб медиҳанд, дарвозабон метавонад аз дастур истифода барад – Дастаҳои 2 ва 3 ҳучум мекунанд: оид ба қисми дастай 1 саволҳо медиҳанд – Ҳама натиҷаҳоро сабт мекунанд
Даври 2 – 10-15 дақ. (слайди 12) – Акнун дастай 2 қисми худро ҷимоя мекунад, дастаҳои 1 ва 3 ҳучум мекунанд – Ҳисобро мебарад, сифати саволҳоро ёдрас мекунад (на танҳо саволҳои такрорӣ) – Вақтро назорат мекунад: 30 сония барои фикр, 30 сония барои ҷавоб	– Дастай 2 дар ҷимоя, дигарон дар ҳучум – Нақшҳо дар дохили даста боқӣ мемонанд, ҳама ба баррасӣ ҳамроҳ мешаванд
Даври 3 – 10-15 дақ. (слайди 13) – Дастай 3 қисми худро ҷимоя мекунад, дастаҳои 1 ва 2 ҳучум мекунанд – Вақтро назорат мекунад, натиҷаро сабт мекунад	– Дастай 3 ҷимоя мекунад, дигарон ҳучум мекунанд – Ҳимоятгарон ҷавоб медиҳанд, дарвозабон дар ҳолатҳои душворӣ кумак мекунад

Чамъбаст – Дастаи ҳакамон натиҷаҳоро эълон мекунад: ҳисоби голҳо, беҳтарин ҳимояҳо, қавитарин саволҳо – Метавонад номинатсияҳоро супорад («Беҳтарин ҳучум», «Беҳтарин ҳимоя», «Беҳтарин дарвозабон») – Хулоса мекунад: тавассути бозӣ мо қисмҳои матнро аз худ кардем ва вазъияти таълимиро дар амал дидем	– Натиҷаҳоро гӯш карда, таассуроти худро баррасӣ мекунам – Нақл мекунам, ки кадом саволу ҷавобҳо ҷолибтарин ё душвортарин буданд
--	---

Тавсия ба тренер:

- Иштирокчиён бояд қоидаҳои бозиро хуб фаҳманд.** Ҳангоми шарҳи бозӣ (нақшҳо, доварӣ, регламент) таваққуф кунед, савол диҳед ва иштирокчиёнро барои додани саволҳои мушаххаскунанда ҷавасманд кунед — бо ин роҳ шумо боварӣ ҳосил мекунед, ки омӯзгорон қоидаҳои бозиро фаҳмидаанд.
- Ваколатҳоро то ҳадди имкон ба дастаи доварон супоред.** Иҷозат диҳед, ки доварон бо навбат бозиро пеш баранд, раундҳоро идора кунанд, вақтро назорат намоянд ва дар нақши ҳакам баромад кунанд. Тренер танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ (вайронкунии дағалонаи қоидаҳо, риоя накардани регламент, **вазъиятҳои** низой ва ғайра) дахлат мекунад.

Марҳилаи 3. Саволҳои рефлексивӣ

Мақсад: алоқаманд кардани мазмуни машғулият бо таҷрибаи иштирокчиён, дарки хулосаҳои шахсӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Баррасии умумӣ мегузаронад – 10 дақ. (слайдҳои 14-15) – Кӯтоҳ ба таҷрибаи футболи зехнӣ муроҷиат мекунад: «Дар ҳимоя чӣ душвортарин буд? Дар ҳучум? Нақши дарвозабон чӣ гуна кумак кард?» – Саволҳои рефлексивӣ аз слайдҳо медиҳад – Назорат мекунад, ки ба ҳар савол 2-3 ҷавоб дода шавад, гуногунии ақидаҳоро таъкид мекунад, ба баррасиҳои тӯлонӣ роҳ на медиҳад 2. Чамъбаст мекунад. Шарҳи қисматҳои вазъияти таълимӣ тавассути алоқаманд намудан бо бозӣ – 2 дақиқа (слайд 16). – Бо истифода аз слайд саволҳои зиндакунанда мепурсад: мазмун чӣ гуна буд? Муаммои таълимӣ дар чӣ ифода меёфт? Дар ҷараёни бозӣ кадом амалҳо иҷро шуданд? Интиҳоб ва асосноккунӣ дар қучо ва чӣ гуна сурат гирифт? Натиҷа/хулосаро чӣ гуна тавсиф кардан мумкин аст? робитаи мутақобила (бозхурд) аз чӣ иборат буд?	– Ба саволҳо кӯтоҳ аз ҷой ҷавоб медиҳанд – Таассуроти худро дар бораи бозӣ баён мекунам – Ба саволҳои рефлексивӣ ҷавоб медиҳам – Бозиро тавассути ҷузъҳои вазъияти таълимӣ таҳлил мекунам – Нуқтаи назарҳои гуногунро муқоиса мекунам
Маслиҳат ба тренер – Эҳсосоти аз бозӣ гирифташударо ҳамчун воридшавӣ ба рефлексия истифода баред: ин ба иштирокчиён кумак мекунад, ки на танҳо матн, балки таҷрибаи худро низ дарк кунанд – Бозӣ ва назарияро ба ҳам пайваست кунед: Шумо дидед, ки чӣ тавр дар бозӣ вазъиятҳои таълимӣ ба вучуд омаданд – муаммоҳо, интиҳоб, нақшҳои гуногун вучуд доштанд – Таъкид кунед, ки ҳам мундариҷа ва ҳам шакли машғулият ба принципҳои муҳити таълим ва муносибати босалоҳият мувофиқат мекунам.	

Марҳилаи 4. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳии 3.1.

Мақсад: дарки идеяҳои асосии машғулият ва алоқаманд кардани онҳо бо таҷрибаи педагогӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
– 1. Иҷрои тестҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестиро ба таври инфиродӣ иҷро кунанд	– Супоришҳоро ба таври инфиродӣ иҷро намуда, ҷавобҳоро қайд мекунанд
– 2. Баррасии дунафарӣ – Пешниҳод мекунад, ки дунафарӣ табодул кунанд. Ҷавобҳои худро муқоиса кунед, мавридҳои мувофиқат ва ихтилофро баррасӣ намоед	– Супоришҳои иҷрошударо дунафарӣ муқоиса мекунанд, мувофиқат ва фарқиятҳоро баррасӣ менамоянд
– 3. Муқоисаи ҷавобҳо аз рӯйи калидҳо – Ҷавобҳои дурустро (калидҳоро) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро санҷанд, ноаниқҳоро ислоҳ кунанд ва саволҳо диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо месанҷанд, хатоҳоро ислоҳ мекунанд, саволҳои аниқкунанда медиҳанд ва нуктаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд

Калидҳои тест

1–В, 2–В, 3–В,

4. А – 3; В – 1; С – 2; D – 4

5. А – 2; В – 3; С – 1; D – 4

Марҳилаи 5. Кори амалии 1. Ташҳиси вазъияти таълимӣ

Мақсади машғулияти амалӣ: омӯхтани фарқи вазъияти таълимӣ аз супориши одӣ дар асоси унсурҳои вазъияти таълимӣ (бо истифода аз варақаи санҷишӣ / чек-лист).

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Гузориши вазифа (слайди 19) – Хоҳиш мекунад, ки дастури таълимиро дар саҳ. 21 кушоянд. – Ҳадафи кори амалиро мухтасар баён мекунад: ташҳиси вазъиятҳои таълимӣ – Ташкили гурӯҳҳои сенафараро роҳандозӣ мекунад + ҳар гурӯҳ аз 5 порча 2-тоашро интиҳоб мекунад – Шакли корро дақиқ муайян мекунад: дар гурӯҳҳои сенафара – таҳлили порчаҳои дарс дар асоси чек-лист	– Супоришро ғӯш мекунанд – Гурӯҳҳои сенафара ташкил мекунанд – Порчаҳои дарсро барои таҳлил интиҳоб мекунанд – Барои кор аз чек-лист истифода мебаранд
2. Таҳлили порчаҳо дар гурӯҳҳои сенафара (слайди 19) – Ташкили корро назорат мекунад: боварӣ ҳосил мекунад, ки гурӯҳҳо ташкил ва порчаҳо интиҳоб шудаанд. – Ёдрас мекунад: шояд варақаи-санҷишӣ ҳангоми таҳлил истифодаи мебаранд. – Вақтро назорат мекунад, 1 дақиқа пеш аз анҷом огоҳ месозад	– Дар гурӯҳҳои сенафара 2 порчаи интиҳобшударо аз рӯйи чек-лист таҳлил мекунанд – Хулоса мебароранд: вазъияти таълимист / вазъияти таълимӣ нест, чаро

<p>3. Баррасии умумӣ (слайди 20)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пурсиши динамикиро оид ба порчаҳо (бо навбат) мегузаронад: хоҳиш мекунад гурӯҳҳое, ки порчаи 1-ро таҳлил кардаанд, даст бардоранд – Бо 2-3 гурӯҳ муколама мекунад: саволҳо медиҳад, интихобан мепурсад: Чӣ хулоса? Оё мазмун ҳаст? Мушкилот? Интихоб? Чӣ тавр ин порчаҳоро аз 1 то 3 гурӯҳбандӣ мекардед? – Бо ҳамин принцип пурсиши ҳамаи порчаҳо гузаронида мешавад – Мавқеъҳои гуногунро қайд мекунад, ба «дуруст/нодуруст» баҳо намедиҳад, ба чек-лист бармегардонад – Ба мантиқи гурӯҳбандӣ равона мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Хулосаҳои худро мухтасар баён мекунад (1–2 ҷумла) – Арзёбиро тавассути унсурҳои чек-лист асоснок мекунад – Мавқеъҳои гуногунро оид ба як порча муқоиса мекунад
<p>4. Умумигардонӣ, гурӯҳбандӣ ва такмили порчаҳо бо ёрии ИИ – 7-10 дақ. (слайд 21)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Слайдро бо гурӯҳбандии порчаҳо нишон медиҳад – Мантиқи муттаҳидотро ба се категория шарҳ дода, онро бо чек-лист мепайвандад – Таъкид мекунад: фарқият на бо шакли супориш, балки бо амалҳои хонанда муайян мешавад – Супоришро шарҳ медиҳад: «Як порчаро интихоб кунед ва онро бо ёрии ЗС (ChatGPT) то вазъияти таълимӣ такмил диҳед» – Вазифа: ақаллан як унсуро илова/тақвият диҳед: мазмун, мушкилот, интихоб ё асосноккунӣ (чек-листро ёдрас мекунад) – 3 дақ. – Корро қатъ мекунад, аз 2–3 гурӯҳ натиҷаро мепурсад 	<ul style="list-style-type: none"> – Хулосаҳои худро бо гурӯҳбандии ниҳой муқоиса мекунад – Меъёрҳои вазъияти таълимии «қавӣ»-ро қайд мекунад – Дар гурӯҳҳо як порчаро барои такмил интихоб мекунад – Дархостро бо ЗС тартиб медиҳад – 1–2 идея оид ба тағйир додани супориш мегиранд – Мухтасар мегӯянд: чиро илова карданд ва чаро супориш ба вазъият табдил ёфт
<p>Маслиҳат ба тренер</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Шакли кор дар гурӯҳҳои сенафараро риоя кунед — ин баррасиро суръат бахшида, ҷалби иштирокчиёнро зиёд мекунад. 2. Ҳангоми баррасӣ танҳо ба чек-лист таъия кунед, ба баҳсҳои «писанд аст / писанд нест» дода нашавед. 3. Ҳамаи порчаҳоро ба таври якхела муфассал баррасӣ накунад — онҳоеро интихоб кунед, ки мавқеи иштирокчиён дар онҳо фарқ мекунад. 4. Суръати баландро нигоҳ доред: ҷавобҳои кӯтоҳ, ивазшавии зуд-зуди ғояндагон. 5. Сифати ЗС-ро баррасӣ накунад, тағйирёбии мантиқи педагогии супоришро баррасӣ кунед + дар кори гурӯҳҳо илова/тақвият додани як ё ду унсур кифоя аст, кӯшиш накунад, ки «ҳамаашро то охир иҷро кунед». 	

МАШҒУЛИЯТИ МОДУЛИ 3.

Мавзуи 2. Таълими ҷумлаҳои мураккаб чӣ гуна ба ташаккули салоҳиятҳои калидӣ мусоидат менамоянд? (200 дақиқа)

Марҳила	Вақт	Ҷаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем»	10 дақ	– Кор бо фикру мулоҳизаҳо дар гурӯҳҳо, актуализатсияи тасаввуроти аввалия дар бораи муносибати босалоҳият дар таълим
2. Машғулиятҳои намунавӣ: «Дунафараҳои фантастикӣ», «Оғоз ва анҷомро пайваст кунед», «Секунҷаи ҷодуӣ»	140 дақ	– Таҷрибаи се вазъияти таълимӣ дар нақши хонандагон – Шарҳи усулҳо ва иҷрои супоришҳо (дунафарӣ ва гурӯҳҳои хурд) – Муаррифии кӯтоҳи натиҷаҳо – Рефлексияи педагогӣ ва таҳлили сохтори вазъияти таълимӣ пас аз ҳар як супориш
3. Бозгашт ба “Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем” + Худбаҳодиҳӣ	30 дақ	– Кори такрорӣ бо слайдҳои «Аз одӣ оғоз мекунем» ва «Ду равиш» бо таърибаи андӯхта – Баррасии омезиши равишҳои анъанавӣ ва босалоҳият – Иҷрои инфиродии супоришҳои тестии 3.2 – Худсанҷӣ аз рӯйи калидҳо ва баррасии нуқтаҳои нофаҳмо
4. Кори амалӣ: «Грамматикаи зинда»	20 дақ	– Кори амалии бо саволҳои эҷодӣ ва тартиб додани ҷумлаҳои мураккаби пайваст – Кор дар гурӯҳҳои сенафара, муаррифиҳои кӯтоҳ – Ҷамъбасти натиҷаҳо
5. Рефлексияи рӯз	7 дақ	– Рефлексияи инфиродӣ ва гурӯҳӣ – Дарки идеяҳои асосӣ ва тағйирот дар тасаввурот оид ба таълими ҷумлаҳои мураккаб

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем» — 8-10 дақ.

Мақсад: ташаккул додани тасаввуроти аввалияи иштирокчиён дар бораи равиши босалоҳият ва муайян намудани қолабҳои маъмул вобаста ба омӯзиши ҷумлаҳои мураккаб.

Ҷаъолияти тренер	Ҷаъолияти иштирокчиён
1. Лаҳзаи ташкилӣ (слайди 24) – 1 дақ. – Хоҳиш мекунад, ки дастурро кушоянд: мавзуи 3.2, саҳ. 28. – Слайдро бо ақидаҳои нишон медиҳад. – Вазифа мегузарад: дар гурӯҳҳо ҳар як ақидаро баррасӣ кунед ва қайд намоед: дуруст/нодуруст. Муҳим он аст, ки на «ёбед», балки ҷавобро асоснок кунед.	– Дастурро мекушоянд, ақидаҳоро меёбанд. – Вазифаро дарк мекунанд: оид ба ҳар як ақида «дуруст/нодуруст»-ро интихоб намуда, онро шарҳ медиҳанд.
2. Кори гурӯҳӣ дар бораи ақидаҳо – 3 дақ. – Баррасии гурӯҳҳои мушоҳида мекунад. – Таваҷҷуҳ мекунад, ки фикрҳо дар гурӯҳҳо метавонанд фарқ кунанд. – Ҳангоми зарурат боз 1–2 дақиқа илова мекунад.	– Ақидаҳоро баррасӣ мекунанд, ҷавобҳоро асоснок ва далелнок менамоянд. – Агар фикрҳо гуногун бошанд, ҳарду мавқеъро қайд мекунанд.
3. Пурсиши ғаврии (блитс пурсиш) гурӯҳҳо – 4-5 дақ. – Аз рӯйи ақидаҳо зуд мегузарад: «Оид ба ақидаи	

<p>№1 — кӣ «дуруст» гузошт? Кӣ «нодуруст»?» Аз гурӯҳҳои гуногун 2–3 ҷавоб мегирад.</p> <p>– Саволҳои дақиқкунанда медиҳад: «Чаро чунин фикр мекунад?», «Фикри шумо ба чӣ асос ёфтааст?»</p> <p>– Бо ҳамин принцип баррасии ҳамаи ақидаҳоро мегузаронад.</p> <p>– Гуногунии фикрҳоро қайд мекунад, баҳо намедиҳад ва «ҷавобҳои дуруст»-ро пешниҳод намекунад.</p> <p>Назорат мекунад, ки танҳо як нафар ҷавоб надиҳад.</p> <p>– <i>Натиҷагирӣ мекунад:</i> «Ҳоло мо назарҳои гуногунро дидем. Дар охири машғулият мо ба ин бармегардем ва муқоиса мекунем, ки чӣ тағйир ёфтааст».</p>	<p>– Ҷавобҳоро кӯтоҳ баён мекунад: «дуруст/нодуруст» ва далел меорад.</p> <p>– Гурӯҳҳои дигарро гӯш мекунад, мавқеъҳоро муқоиса менамоянд.</p>
--	--

Тавсия ба тренер

1. Ҷавобҳоро ислоҳ накунад ва баҳо надиҳед. Ихтилофи назарҳоро қайд намоед, дидгоҳҳои гуногунро нишон диҳед — дар ин марҳила мавқеъгирӣ муҳимманд, на ҳулосаҳо.
2. Суръати баландро нигоҳ доред: ҷавобҳои кӯтоҳ + як далел аз ҳар гурӯҳ.
3. Агар иштирокчиён баҳс кунанд нишонаи хуб аст. Баҳсро паҳш накунад, вале онро тӯлонӣ ҳам насозед.

МАРҲИЛАИ 2. Машғулиятҳои намунавӣ

Машғулияти намунавӣ 1. Вазъияти таълимӣ «Дунафараҳои фантастикӣ» — 45–50 дақиқа.

Мақсад: нишон додани он ки чӣ тавр тавассути супориши эҷодӣ малакаи истифодаи ҷумлаҳои мураккаби пайваст ҳамчун воситаи баёни андеша ташаккул дода мешавад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
I. Муқаддима + Гузориши мушкулот (слайдҳои 25, 26, 27) – 10 дақ.	
<p>1. Чӣ кор намекунад? (слайди 25) – 3–4 дақ.</p> <p>– Слайдро мухтасар шарҳ медиҳад, онро комилан намехонад</p> <p>– 1–2 саволи зиндакунанда медиҳад:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дар ин равиш воқеан чӣ чизи қавӣ ҳаст? Чаро он то ҳол устувор истифода мешавад? Дар ин ҳолат кадом малакаҳои нутқии хонанда шакл мегиранд? 2. Агар хонанда ҳама чизро дуруст иҷро кунад, аммо фикрашро пайваста баён карда натавонад – ин мушкили хонанда аст ё тарзи таълим? 3. Шумо одатан ба чунин супоришҳо кадом қадамҳои методиро илова мекунед, то синтаксисро дар дарс «зинда» кунед? 	<p>– Кӯтоҳ ва мувофиқи хоҳиш ҷавоб медиҳанд.</p> <p>– Мавзӯро бо таҷрибаи таълимии худ муқоиса мекунад</p>
<p>2. Гардиши калидӣ (слайди 26) – 3 дақ.</p> <p>– Слайдро мухтасар шарҳ медиҳад, онро комилан намехонад</p> <p>– 1–2 саволи зиндакунанда медиҳад:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ба назари шумо, кадоме аз ин қадамҳо муҳим аст? 	<p>– 1 унсури равишро интихоб намуда, шарҳ медиҳанд</p> <p>– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, ҷавобҳои ҳамкасбонро гӯш мекунад</p>

<p>2. Чӣ чиз хонандаро бештар ба кор ҷалб мекунад? Чаро?</p> <p>3. Оё дар дарсҳои шумо вазъиятҳои мешаванд, ки хонанда метавонад маънои шахсӣ ё муносибати худро ба чизе баён кунад/офарад?</p>	
<p>3. Ду равиш (слайди 27)</p> <p>– Ду роҳро мухтасар шарҳ медиҳад: аз назария ба амалия ва аз амалия ба назария</p> <p>– 1–2 саволи зиндакунанда медиҳад:</p> <p>1. Чӣ тавр метавон ин ду равишро омехта кард: аз яке чӣ гирифтӣ аз дигаре чӣ?</p> <p>2. Мувофиқи таҷрибаи шумо, дар кадом ҳолат хонандагон зиндатар мешаванд: вақте ки аввал қоида ҳаст ё вақте ки аввал амал?</p> <p>3. Шумо ҳангоми сохтани ҷумлаҳои мураккаб дар хонандагон бештар кадом душвориҳои маъмулиро мебинед?</p> <p>4. Шумо кадом усулҳои методиро истифода мебаред, то ин душвориҳо бартараф кунед ва ба хонанда барои баёни пайвастаи фикр кумак расонед?</p> <p>– Ба чунин ҳулоса меорад: имрӯз роҳи «аз амалия ба назария»-ро санҷида мебинем</p>	<p>– Фарқи равишҳо қайд мекунад</p> <p>– Унсурҳои равишҳои интиҳоб ва омехта мекунад</p> <p>– Бо мисолҳо аз таҷрибаи худ мубодилаи афкор менамоянд</p>
<p align="center">II. Баррасии усули «Дунафараҳои фантастикӣ» (слайдҳои 28, 29) – 5 дақ. 1</p>	
<p>1. Ибораҳо (слайди 28) – 2 дақ.</p> <p>– Мантиқи усулро мухтасар нишон медиҳад (пешояндҳои наметавонад).</p> <p>– 1–2 мисоли ибораҳо меорад ё аз иштирокчиён хоҷиш мекунад, ки пешниҳод кунанд.</p>	<p>– Сохтори усулро қабул мекунад.</p> <p>– Пайдарпайии амалҳо дарк мекунад.</p>
<p>2. Ҷумлаҳо - матн (слайди 29)</p> <p>– Марҳилаҳои 2–3-ро мухтасар баррасӣ мекунад. – Гузаришро нишон медиҳад: ибора — ҷумлаи содда — матни кӯтоҳ.</p> <p>– Таъкид мекунад: аввал маъно, пас шакл.</p>	<p>– Сохтори умумӣ ва модели супоришро дарк мекунад.</p>
<p align="center">III. Иҷрои супориш – омӯзгорон дар нақши хонандагон (слайдҳои 30, 31)</p>	
<p>1. Гузориш ва оғози супориш (слайди 30)</p> <p>– Пайдарпайиро дақиқ мегӯяд:</p> <p>1) интиҳоби дунафараи бинарӣ</p> <p>2) фикр кардани 2–3 ибора (пешояндҳои гуногун)</p> <p>3) ба ҳар кадоме – 3–4 ҷумлаи содда</p> <p>– Дарки вазифаи месанҷад</p> <p>– Иҷрои қисми аввали супоришро оғоз мекунад, вақтро назорат менамояд.</p>	<p>– дунафарӣ кор мекунад</p> <p>– Дунафараи бинариро интиҳоб мекунад</p> <p>– Ибораҳо ва ҷумлаҳо тартиб медиҳанд</p>
<p>2. Ҳикояи кӯтоҳи эҷодӣ (слайди 31)</p> <p>– Талаботро дақиқ мекунад: ҳикояи пайваста аз 5–7 ҷумла, ақаллан як ҷумлаи мураккаби пайваст</p> <p>– Таъкид ба «4 қадами ҳикоя»-ро ёдрас мекунад.</p> <p>– Ҳангоми кор мушоҳида бурда, дар сурати зарурат роҳнамоӣ менамояд.</p>	<p>– Ҳикояи кӯтоҳи пайвастаи эҷодӣ месозанд</p> <p>– Ҷумлаи мураккаби пайвастро дар матн истифода мебаранд</p>

<p>Муаррифӣ, мувофиқи хоҳиш (слайди 31) – 7 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – 3–4 дунафараро интиҳоб мекунад – Хоҳиш мекунад, ки ҳикояро хонанд ва нишон диҳанд, ки ҷумлаи мураккаби пайваст дар кучо истифода шудааст 	<ul style="list-style-type: none"> – Натиҷаҳоро муаррифӣ мекунанд, ҳикояҳоро меҳонанд – Ҳамкасбонро гӯш мекунанд
<p>IV. Рефлексияи педагогӣ (слайдҳои 32, 33) – 10 дақ.</p>	
<p>1. Саволҳои рефлексивӣ (слайди 32) – 5 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пешниҳод мекунад, ки хоҳишмандон ҷавоб диҳанд – Оид ба ҳар як савол 2–3 ҷавоб мегирад, иштирокчиёни гуногунро ҷалб мекунад – Шарҳ намедиҳад, ҷавобҳоро умумигардонӣ мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Мушоҳидаҳои худро баён мекунанд – Таҷрибаи шахсии худро дарк менамоянд
<p>2. Сохтори вазъияти таълимӣ (слайди 33) – 5 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Нишон медиҳад, ки чӣ тавр машғулияти намунавӣ дар сохтор (мазмун, мушкilot, амал, интиҳоб, натиҷа) ҷой мегирад – 2–3 саволи зиндакунада медиҳад: <ol style="list-style-type: none"> 1. Дар ин ҷо интиҳоб дар кучо буд ва хонанда аниқ чиро интиҳоб мекард: идея, шакл ё тарзи амалро? 2. Ба назари шумо, кадом унсури вазъияти таълимӣ барои зинда кардани тафаккур бештар «коркунада» буд? 3. Агар яке аз унсурҳои ин сохторро хориҷ кунем, пеш аз ҳама чӣ вайрон мешавад ва чаро? 4. Кадом унсури ин вазъияти таълимиро шумо метавонед аллакай пагоҳ ба дарси худ гузаронед? 	<ul style="list-style-type: none"> – Таҷрибаро бо модели вазъияти таълимӣ муқоиса мекунанд – Таҳлил мекунанд, хулоса мебароранд

Тавсия ба тренер

1. **Слайдҳоро пай ҳам нахонед** — онҳоро ҳамчун такягоҳ барои саволҳо ва задаҳои мантиқӣ истифода баред.
2. **Суръатро нигоҳ доред:** «луқмапартон»-и кӯтоҳ, 2–3 ҷавоб, бе баррасӣҳои тӯлонӣ.
3. **Ҳангоми иҷрои супориш — ҳавасманд гардонед ва диққатро ҷамъ кунед:** омӯзгорон ҳоло дар нақши хонандагонанд.
4. **Дар ҷараёни рефлексия (андешаронӣ)** — ба иштирокчиён куёмак кунед, то робитаи байни амал ва сохтори вазъияти таълимиро бубинанд.

МАШҒУЛИЯТИ НАМУНАВИИ 2

Вазъияти таълимӣ 2. «Аввал ва охириро пайваст намоем» — 30-35 дақ.

Мақсад: нишон додани он ки чӣ тавр тавассути навиштани эҷодӣ малакаи истифодаи ҷумлаҳои мураккаби пайваст барои алоқаманд кардани фикрҳо дар матн ташаккул дода мешавад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Гузориши супориш (слайди 34) – Моҳияти супоришро шарҳ медиҳад, слайдро пурра намехонад – Таъкид мекунад: аввал ва охири ҳикоя бояд бо ҳам номарбут бошанд, то ҳисси ҳайрат ба вуҷуд ояд – Талаботро дақиқ мегӯяд: <ul style="list-style-type: none"> • ҳикоя аз 5–7 ҷумла, • 1–2 ҷумлаи мураккаби пайваст (ЧМП), • кор дар гурӯҳҳои хурд (сенафара) – Дарки супоришро месанҷад	– Шарҳро ғӯш мекунад – Саволҳо медиҳанд, ҳангоми зарурат талаботро дақиқ мекунад
2. Иҷрои супориш дар гурӯҳҳои хурд – Кори гурӯҳҳоро мушоҳида мекунад – Назорат мекунад, ки гурӯҳҳо кӯшиши ба таври расмӣ «мувофиқ кунонидани» аввал ва охири ҳикояро накунад – Ҳангоми зарурат саволҳои роҳнамоикунонда медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> • Дар кучо гардиши воқеа шуда метавонад? • Ин ду воқеаро чӣ мепайвандад? • Кадом воқеа ё қаҳрамони нав метавонад аввал ва охириро пайваст кунад? – Вақтро назорат мекунад, ҳангоми зарурат 1-2 дақиқа илова мекунад	– Дар гурӯҳҳои сенафара аввал ва охири ҳикояро интиҳоб мекунад – Сюжет фикр мекунад – Матни кӯтоҳи пайваста месозанд – 1–2 ҷумлаи мураккаби пайвастро истифода мебаранд
3. Муаррифии натиҷаҳо (мувофиқи хоҳиш) – 3–4 гурӯҳи хурдро барои муаррифии ҳикояҳо даъват мекунад (метавон «курсии муаллиф» ташкил карда, курсиро дар марказ гузошт) – Хоҳиш мекунад нишон диҳанд, ки ЧМП дар кучо истифода шудааст – Баҳо наметавонад, танҳо тарзҳои гуногуни пайвасткуниро қайд менамояд	– Ҳикояҳоро мекунонад – Қарорҳои худро мухтасар шарҳ медиҳанд (истифодаи ЧМП)
Рефлексияи педагогӣ	
4. Саволҳои рефлексивӣ (слайди 35) – Пешниҳод мекунад, ки хоҳишмандон ихтиёрӣ ҷавоб диҳанд – Оид ба ҳар як савол 2–3 ҷавоб мегирад, иштирокчиёни гуногунро ҷалб мекунад – Диққатро ба равиш рағбат мекунад, на ба натиҷа	– Эҳсосот ва хулосаҳои худро баён мекунад – Душвориҳо ва бозёфтҳои худро дарк менамоянд
5. Таҳлили сохтори вазъияти таълимӣ (слайди 36) – Сохтори вазъияти таълимиро нишон медиҳад – Унсурҳои сохторро бо қорҳои иҷрошуда муқоиса мекунад – 1-2 саволи зиндакунонда медиҳад: <ol style="list-style-type: none"> 1. Дар кадом лаҳзаи супориш на танҳо амал, балки мушкилот (проблема) ба вуҷуд омад? 2. Дар кучо ҳонандагон интиҳоби воқеаи доштанд? 3. Агар унсури «интиҳоб» ё «мушкилот»-ро аз супориш хориҷ кунем, чӣ гуна мешавад? 	– Сохтори вазъияти таълимиро мебинанд – Таҷрибаи худро бо унсурҳои сохтор муқоиса мекунад – Хулосаҳои методӣ мебароранд.

Маслиҳатҳо барои тренер

1. Ҳангоми кори гурӯҳҳо сужети матнро пешниҳод накунад, балки саволҳо диҳад.
2. Матнҳоро аз нуқтаи назари «зебо/нозебо» баҳо надиҳад — диққатро ба алоқамандӣ ва маънои онҳо равона кунед.
3. Ҳангоми таҳлили сохтор пайваста ба таҷрибаи азсаргузаронидаи иштирокчиён таъя намоед.

МАШҶУЛИЯТИ НАМУНАВИИ 3

Вазъияти таълимӣ 3. «Секунҷаи сеҳрнок» — 40-45 дақ.

Мақсад: нишон додани он ки чӣ тавр тавассути сохтани сужети ҳаёли ва кор бо образҳо малакаи истифодаи ҷумлаҳои мураккаби пайваст барои баёни алоқамандиҳои маъноӣ дар матн ташаккул дода мешавад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
I. Баррасии усули «Секунҷаи сеҳрнок» - 6-7 дақ.	
1. Сохтани секунҷа (слайди 37) – 2-3 дақ. – Мантиқи усулро мухтасар шарҳ медиҳад: қаҳрамон – зиддиқаҳрамон – ашъи ҷодуӣ – Ба муқоиса ва функцияи дугонаи ашъи диққат медиҳад – 1–2 саволи зиндакунанда медиҳад: 1. Ба назари шумо, кадом унсури секунҷа сюжетро бештар «пеш мебарад»? 2. Дар ин ҷо муноқиша ё ғайриҷашмдоштӣ дар кучо ба вуҷуд омада метавонад? 3. Чаро функцияи дугонаи ашъи барои инкишофи ҳикоя муҳим аст?	– Шарҳро гӯш мекунанд – Сохтори секунҷаро дарк мекунанд – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд
2. Тавсифи қаҳрамонҳо (слайди 38) – 2 дақ. – Мисолро нишон медиҳад, тамоми матнро намехонад – Таваҷҷуҳро ба он равона мекунад, ки тавсифи қаҳрамонҳо оварда мешавад. – ин манбаи инкишофи сюжет аст	– Мисолҳоро дарк мекунанд – Бо таҷрибаи худ дар кор бо образҳо муқоиса мекунанд
3. Ашъи сеҳрнок (слайди 39) – 5-7 дақ. – Идеи функцияи дугонаро таъкид мекунад (муфид / хатарнок) – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки мисолҳои дигари функцияҳои дугонаро васеъ кунанд/номбар кунанд, масалан Суръатдиҳӣ – Сустрекӣ; Калон кардан – Хурд кардан – Ашъро бо гардишҳои маъноии ояндаи сюжет мепайвандад	– Нақши ашъро дар инкишофи ҳикоя мефаҳманд – Мисолҳои иловагии функцияҳои дугонаи ашъро меоранд
II. Кор дар гурӯҳҳои хурд: Эҷоди ҳикояҳои кӯтоҳ дар асоси секунҷа – 25 дақ.	
4. Гузориши супориш (слайди 40) – 3-4 дақ. – Марҳилаҳои супоришро дақиқ мегӯяд – Диққати иштирокчиёнро ба ҷадвал бо мисолҳои унсурҳои «секунҷаи ҷодуӣ» ҷалб мекунад – Гуногунии интихобро таъкид мекунад: метавон унсурҳои тайёрро аз ҷадвал гирифт; онҳоро мутобиқ кард (хосият, ҳислат ва функцияҳоиашонро тағйир дод); унсурҳои худро фикр кард	– Дастурро гӯш мекунанд – Ҷадвали пешниҳодшударо меомӯзанд – Саволҳои дақиқкунанда медиҳанд

<ul style="list-style-type: none"> – Таъкид мекунад: муҳим аст, ки омезиши «коркунанда»-и қаҳрамон, зиддиқаҳрамон ва ашъи ҷодуӣ сохта шавад – Қайд мекунад, ки васеъ ва мураккаб кардани образҳо иҷозат дода мешавад, агар ин ба инкишофи сюжет кумак кунад 	
<p>5. Кор дар гурӯҳҳои сенафара – 10 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Гурӯҳҳоро мушоҳида мекунад – Назорат мекунад, ки ҳамаи се унсури «секунча» дар сюжет кор кунанд – Ҳангоми зарурат саволҳои роҳнамоикунанда медиҳад: Хислати қаҳрамон/зиддиқаҳрамонро чӣ гуна дар сюжет истифода бурдан мумкин аст? Гардиши воқеа дар кучост? Ашъи вазъиятро чӣ гуна тағйир медиҳад? 	<ul style="list-style-type: none"> – Унсурҳои тайёро интиҳоб мекунанд, онҳоро тағйир медиҳанд ё худашон месозанд – Дар гурӯҳҳои сенафара асоси «секунчаи ҷодуӣ»-ро барои кори минбаъда месозанд – Сюжет офарида, ҳикояи кӯтоҳ бо ҚМП (ҷумлаи мураккаби пайваст) менависанд
<p>6. Муаррифӣ – 10 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – 3–4 гурӯҳро даъват мекунад – Аз омӯзгорон хоҳиш мекунад, ки эҷодкорӣ нишон диҳанд – ҳикояро аз номи қаҳрамонҳо (қаҳрамон/зиддиқаҳрамон/ашъи) хонанд – Нишон диҳанд, ки ҚМП дар кучо истифода шудааст – Баҳо намедиҳад, қарорҳои гуногунро қайд мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҳикояҳоро аз номи қаҳрамонҳо мехонанд – Шарҳ медиҳанд, ки ҚМП дар кучо ва чӣ гуна истифода шудааст – Гурӯҳҳои дигарро гӯш мекунанд
III. Рефлексияи педагогӣ – 10-15 дақ.	
<p>7. Саволҳои рефлексивӣ (слайди 41) – 5 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Саволҳоро пайиҳам медиҳад – Оид ба ҳар як савол 2–3 ҷавоб мегирад – Пешниҳод мекунад, ки хоҳишмандон ҷавоб диҳанд, иштирокчиёни гуногунро ҷалб мекунад – Диққатро ба эҳсосот ва раванди равона мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд – Кори худ ва таҷрибаи андӯхтаро дарк мекунанд
<p>8. Таҳлили сохтори вазъияти таълимӣ (слайди 42) – 5-7 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Сохтори вазъияти таълимиро нишон медиҳад – Унсурҳои сохторро бо супориши иҷрошуда муқоиса мекунад – Саволҳои зиндакунада медиҳад: <ol style="list-style-type: none"> 1. Дар кучои ин супориш на танҳо амал, балки мушкилот ба вучуд омад? 2. Интиҳоби хонанда аз чӣ иборат буд? 3. Кадом унсури сохтор барои пайдо шудани ҚМП калидӣ буд? 	<ul style="list-style-type: none"> – Таҷрибаи андӯхтаро бо модел муқоиса мекунанд – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд – Хулосаҳои методӣ мебароранд

Маслиҳатҳо барои тренер

1. Ҳангоми баррасии усул суръати баландро нигоҳ доред — ин лексия нест, балки омодагӣ барои иҷрои амал аст.
2. Матнҳоро аз нигоҳи бадеӣ баҳо надихед, диққати асосӣ бояд ба алоқамандии маъноӣ ва синтаксиси равона карда шавад.

3. Ҳангоми таҳлили сохтор пайваста ба таҷрибаи азсаргузаронидаи иштирокчиён така намоед.
4. Таъкид созед: ҷумлаҳои мураккаб на аз рӯи талабот, балки аз зарурати баёни фикр ба вучуд меоянд.

МАРҲИЛАИ 3. Бозгашт ба “Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем”: дарки таҷриба + Худбаҳодихии 3.2 — 25-30 дақ.

Мақсад: дарк намудани таҷрибаи се машғулияти намунавӣ, муқоиса кардани равишҳои анъанавӣ ва босалоҳият ва дидани имкониятҳои омезиши онҳо ҳангоми омӯзиши ҷумлаҳои мураккаб.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Бозгашт ба мулоҳизаҳо оид ба таҷриба – 15-20 дақ.	
<p>1. Зиндагардонии тасаввуроти аввалия – 5-7 дақ. слайди 43 – бозгашт ба (слайди 24)</p> <p>– Ёдрас мекунад, ки ин ақидаҳо пеш аз машғулиятҳои намунавӣ баррасӣ шуда буданд</p> <p>– Пешниҳод мекунад: Ба ақидаҳо боз як бор аз нуқтаи назари таҷрибаи андӯхтаатон назар андозед.</p> <p>Пурсиши ғаврӣ (блитс пурсиш) мегузаронад:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Оё ақидаҳои ҳастанд, ки акнун ба онҳо ҷавоби бозғамодтар доред? Кадомҳо? 2. Дар кучо, баръакс, «шубҳа» боқӣ монд - гӯё ғаммост, вале на то охир? 3. Оид ба кадом ақидаҳо фикри шумо нисбат ба аввали машғулият тағйир ёфт? <p>– Ҷалб намудани 2-3 нафар барои ҷавоб кифоя аст.</p> <p>Баррасии васеъро тавассути саволҳо мегузаронад:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Агар ҳамкасбе, ки дар тренинг иштирок накардааст, аз шумо пурсад: Оё метавон донишҳои ғанӣ ва салоҳиятҳои калидиро ҳамзамон рушд дод – шумо ба ӯ чӣ ҷавоб медедед? 2. Дар кадом лаҳзаи машғулиятҳои намунавӣ шумо дидед, ки дониш ва салоҳият на пайиҳам, балки ба таври параллелӣ шакл мегиранд? 3. Кадом тасаввуроти маъмулиро дар бораи он ки «дар дарс аввал чӣ бояд бошад», шумо аз ҳоло бозбинӣ мекардед? 	<p>– Тасаввуроти қаблӣ ва ҳозираи худро муқоиса мекунанд.</p> <p>– Ифода мекунанд, ки чӣ тағйир ёфт, дақиқ шуд ё мураккаб гардид</p> <p>– Ба дарки таҷриба мебароянд</p> <p>– Тазоди нодуруст/андешаро дар бораи «аввал дониш, баъд салоҳият» бартараф мекунад.</p>

<p>2.Дарки омезиши ду равиш (слайди 44)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Слайдро бо ду равиш нишон медиҳад – Таъкид мекунад: ҳарду равиш арзиши педагогӣ доранд. <p>Муколамаро ба ҳолати «омезиши» равишҳо мегузаронад ва баррасиро тавассути саволҳо пеш мебарад:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ҳангоми кор бо ҷумлаҳои мураккаб барои хонандагон кадомаш мушкилтар аст — дониستاني қоидаҳо ё маҳорати баёни фикр? Кадом равиш барои бартараф кардани ин кумак мекунад? 2. Агар «оғози беҳтарин»-и мавзӯи ҷумлаҳои мураккабро тасаввур кунем, шумо аз равиши анъанавӣ чӣ мегирифтед ва аз муносибати босалоҳият чӣ? Чаро маҳз ҳаминаро? 3. Кадом 2-3 унсурро аз ин ду равиш дар дарсҳои худ самаранок омехта кардан мумкин аст? Биёед, формулаи 2+1 ё 1+2-ро тартиб диҳем. <ul style="list-style-type: none"> – Хулоса мебарорад: Машғулиятҳои намунавӣ нишон доданд, ки рушди тафаккур ва нутқ мантиқи фанниро бекор намекунад, балки вурӯди дигарро талаб менамояд. Акнун савол на дар он аст, ки чӣ дурусттар аст, балки дар он аст, ки чӣ тавр, кадом вақт ва чиро бояд истифода бурд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Таҷрибаи шахсии худро таҳлил мекунанд. – Тарҳрезӣ мекунанд, ҳамгиро мекунанд, ки чӣ тавр унсурҳои равишҳоро бо ҳам пайваست кардан мумкин аст.
<p>Маслиҳат барои тренер</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Баррасиро суръат надихед — ин гиреҳи асосии маъноии тамоми қисм мебошад. 2. Аз формулаи «равиши анъанавӣ — бад, муносибати босалоҳият — хуб» худдорӣ намоед. 3. Мисолҳоро аз таҷрибаи воқеии омӯзгорон дастгирӣ кунед. 4. Вариантҳои гуногуни омезишро қайд кунед — онҳо дар амал муфид хоҳанд буд. 	
<p>Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳӣ 3.2 – 5-7 дақ.</p>	
<p>1. Иҷрои тестҳо (слайди 45) – 3 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино ба таври инфиродӣ иҷро кунанд 	<ul style="list-style-type: none"> – Супоришҳоро ба таври инфиродӣ иҷро мекунанд, ҷавобҳоро қайд менамоянд
<p>2. Муқоисаи ҷавобҳо ва баррасӣ (слайди 46) – 3-4 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ҷавобҳои дурустро (калидҳо) нишон медиҳад. – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро санҷанд, ноаниқҳоро ислоҳ кунанд ва саволҳо диҳанд. – Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд, хатогиҳоро ислоҳ менамоянд, саволҳои дақиқкунанда медиҳанд, нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд

Калиди тестҳо

Тести 1. 1 – С; 2 – А; 3 – D; 4 – В

Тести 2. 1 – В; 2 – С; 3 – А

Тести 3. 1 – В; 2 – А

МАРҲИЛАИ 4. Машғулияти амалӣ «Грамматикаи зинда» — 15-20 дақ.

Мақсад: нишон додани он ки чӣ тавр саволи эҷодӣ барои табиӣ ташаккул ёфтани ҷумлаҳои мураккаби пайваст кумак мекунад ва муҳтавои фанниро бо рушди тафаккур пайваст менамояд.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Гузоштани супориш (слайди 47) – 2-3 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дастури таълимӣ – Қисмати кори амалӣ – саҳ. 46-ро кушоянд. – Моҳияти супоришро мухтасар мефаҳмонад (тамоми слайдро намехонад). – Таъкид мекунад: кор дар гурӯҳҳои сенафар. – Ба намунаи ҷавоб (саволи 5) таваҷҷуҳ зоҳир мекунад: онро ҳамчун такаҷуз истифода бурдан мумкин аст, аммо бе он ҳам кор кардан мумкин. – Шартҳоро дақиқ муайян мекунад: 7 дақиқа – 3 савол – 3 ҷавоб дар шакли ҚМП. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дастурро гӯш мекунанд. – Ба гурӯҳҳои сенафара муттаҳид мешаванд. – Мавзӯ ва саволҳоро интихоб мекунанд.
2. Иҷрои супориш <ul style="list-style-type: none"> – Раванди кори гурӯҳҳоро мушоҳида мекунад. – Назорат мекунад, ки иштирокчиён дар калимаҳои алоҳида дармонда нашаванд. – Ҳангоми зарурат саволҳои роҳнамоикунонда медиҳад: Кадом образ дар ин ҷо асосӣ аст? Ин ду фикрро бо чӣ пайваст кардан мумкин аст? 	<ul style="list-style-type: none"> – Тасаввуротро баррасӣ мекунанд. – Ҷавобҳоро шакл медиҳанд. – ҚМП тартиб медиҳанд.
3. Муаррифиҳои кӯтоҳ аз ҷой <ul style="list-style-type: none"> – 3–4 гурӯҳро даъват мекунад. – Хоҳиш мекунад, ки бихонанд: савол – ҷавоби 1-уми ҚМП. – Бадеиятро баҳо намедиҳад, тарзҳои алоқаро қайд мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷавобҳоро кӯтоҳ муаррифӣ мекунанд. – Вариантҳои дигарро гӯш мекунанд.
4. Баррасии ниҳой. Саволҳо барои баррасӣ (интихобӣ): <ul style="list-style-type: none"> • Чӣ ба шумо барои тартиб додани ҚМП кумак кард – қоида ё образ? • Чӣ гуна омезиши саволи эҷодӣ ва фаҳмиши сохтори ҚМП ба натиҷа таъсир расонд? <p>Хулоса мебарорад: вақте ки маъно ва образ ҳаст, ҚМП на мақсад, балки восита мегардад.</p>	

Маслиҳатҳо барои тренер

1. **Суръати баландро нигоҳ доред** — ин таҷрибаи кӯтоҳ (мини-практика) аст, не таҳлил баррасӣ.
2. **Таъкид намоед:** донишҳои классикӣ (пайвандакҳо, нақшаҳо) эҷодкориро пурзӯр мекунанд, на маҳдуд.
3. **Хулосаро бо машғулиятҳои намунавии қаблӣ алоқаманд кунед:** маъно — шаклро муайян мекунад, на баръакс.

МАРҲИЛАИ 5. Рефлексияи рӯз — 7 дақ.

Мақсад: ба иштирокчиён кумак дар дарки идеяҳои калидии машғулият, муқоисаи онҳо бо таҷрибаи омӯзгории худ ва таҷрибаи шахсӣ.

Ҷаъолияти тренер	Ҷаъолияти иштирокчиён
<p>1. Муқаддима ба рефлексия (слайди 48) – 1 дақ.</p> <p>– Дар слайд панҷ савол ҳаст, як ё дутоашро интихоб кунед, ки мехоҳед ба онҳо ҷавоб диҳед.</p>	<p>– Слайдро тамошо мекунанд, 1-2 саволро, ки боиси таваҷҷуҳ ё ҳамовозӣ гаштаанд, интихоб мекунанд.</p>
<p>2. Пурсиши интихобӣ аз рӯи саволҳо – 5-6 дақ.</p> <p>– Пай дар пай аз рӯи ҳар як савол пурсиш мегузаронад: «Кӣ саволи аввалро интихоб кард?» (даст мебардоранд). Ба 2–3 иштирокчӣ пешниҳод мекунад, ки ҷавобҳои худро мухтасар баён кунанд.</p> <p>– Ба саволи навбатӣ мегузарад: «Кӣ саволи дуюмро интихоб кард?» ва ғайра.</p> <p>– Вақт ва суръатро назорат мекунад.</p>	<p>– Бо навбат ҷавобҳои худро баён мекунанд.</p> <p>– Фикрҳои худро нисбат ба идеяҳои дигарон баён мекунанд.</p>

Тавсия ба тренер

- Муҳити зинда ва озодро нигоҳ доред** — бигзор ҷавобҳо озодона, бо унсурҳои ҳазлу шӯҳӣ ва рӯҳияи мусбат садо диҳанд.
- Ҳангоми зарурат ором роҳнамоӣ кунед:** «Метавонед бо як калима гӯед — чӣ муҳим буд?», «Ва чӣ шуморо ба ҳайрат овард?».

РӯЗИ ЧОРУМ
МАШҒУЛИЯТИ СЕЮМ
МОДУЛИ 3. Мавзуи 2. «Таълими ҷумлаҳои мураккаб чӣ гуна ба ташаккули
салоҳиятҳои калидӣ мусоидат менамоянд?» (200 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. Машқ. «Ёдоварии рӯзи гузашта»	5–7 дақ	– Машқи хурди гурӯҳӣ: иштирокчиён рӯзи қаблиро ба ёд меоранд, лаҳзаҳои хотирмонро нақл мекунанд. – Ташаккули эҳсосоти мусбат ва гузариш ба анҷоми мавзуи 3.2.
2. Машғулиятҳои намунавӣ: «Дастурамал», «Вобастагӣҳо»	80 дақ	– Гузаштани ду вазъияти таълимӣ дар нақши хонандагон. – Баррасии мухтасари усул ва иҷрои супоришҳо (дунафараҳо / гурӯҳҳои сенафара). – Муаррифиҳои динамикӣ бо таваҷҷуҳ ба истифодаи ЧМТ (Ҷумлаҳои мураккаби тобеъ) ва робитаҳои сабабу натиҷа. – Рефлексияи педагогӣ ва таҳлили сохтори вазъияти таълимӣ пас аз ҳар як супориши намунавӣ.
3. Кори амалӣ. Вазъияти таълимии 2. «Кӯдакон ва бозии компютерӣ»	90-100 дақ	– Кор бо матни аз ҷиҳати иҷтимоӣ муҳим, дунафарӣ. – Аз худ кардан ва истифодаи сохтори далелсозии МШДХ (Матлаб, Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) – Иҷрои супоришҳо барои фаҳмиш, далелсозӣ ва татбиқ (ЧМП / ЧМТ). – Блис-пурсиш ва таҳлили синтаксисии ҷавобҳо. – Рефлексияи ниҳой ва ҷамъбасти мавзуи 3.2.

МАРҲИЛАИ 1. Ба ёд овардани рӯзи гузашта — 5–7 дақ.

Мақсад: эҷод намудани руҳияи мусбати эҳсосӣ, барқарор кардани раванди рӯзи гузашта ва барқарор намудани алоқамандӣ байни мавзӯҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Иштирокчиёно истиқбол мекунад, оҳанги умумиро муайян мекунад: Биёед аз «яхшиканин» сабук оғоз кунем — рӯзи дирӯзаамон чӣ тавр гузаштааст, ба ёд орем».	– Ба суҳбати ғайрирасмӣ омода мешаванд.
2. Слайди 2 – «Ёдоварии рӯзи гузашта»-ро намоиш медиҳад. Вазифаро мухтасар мефаҳмонад: «Ба саволҳо аз рӯйи хоҳиш ҷавоб диҳед – як ё ду ҷумла кифоя аст».	– Ба слайд менигаранд, рӯзи қаблиро ба ёд меоранд.
3. Саволҳо медиҳад: – Рӯзи дирӯза аз чӣ оғоз ёфт? ва 1–2 иштирокчиро барои ҷавоб додан даъват мекунад. – Занҷири саволҳоро давом дода, дигар иштирокчиёно ҷалб мекунад. – Марҳиларо ҷамъбаст мекунад, ба иштирокчиён ташаккур мегӯяд, ҳаҷву шуҳихоро истифода мебарад.	– Ба занҷири саволҳо ҷавоб медиҳанд, лаҳзаҳои асосӣ ва эҳсосотро ба ёд меоранд.
Тавсия ба тренер: Баррасиро ба ҳисобот табдил надихед – сабуки ва озодиро нигоҳ доред, шӯҳихҳои мувофиқ, табассумро истифода баред.	

МАРҶИЛАИ 2. МАШҶУЛИЯТҶОИ НАМУНАВӢ

Машҷулияти намунавии 4. Вазъияти таълимӣ: «Дастурамал» 30–35 дақиқа

Мақсад: нишон додани он ки чӣ тавр таҳияи дастурамал (дастури зина ба зина) имкон медиҳад, ки бо ҷумлаҳои мураккаби тобеъ кор бурда, синтаксис бо тафаккури мантиқии хонанда алоқаманд карда шавад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
I. Баррасии усули «Дастурамал» – 3-4 дақ	
<ul style="list-style-type: none"> – Слайди 4-ро нишон дода, мухтасар шарҳ медиҳад, ки дастурамал роҳнамои зина ба зина барои амал аст ва метавонад шаклҳои гуногун дошта бошад. – Ба сохтори содаи дастурамал таваҷҷуҳ зоҳир мекунад. – Слайди 5-ро бо намунаи дастурамал оид ба истифодаи дегҷаи (стуваи) Баба-Яга нишон медиҳад. – Синтаксисро таҳлил намекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Гӯш мекунад, мантиқи пайдарпайии дастурамалро қайд мекунад. – Намунаро ҳамчун қабул мекунад.
II. Машҷулияти намунавӣ – 20-25 дақ.	
<p>1. Гузоштани супориш ва интиҳоби вазъият (слайди 6) – 2-3 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Супоришро аз рӯи слайд шарҳ медиҳад. – Дунафараҳоро ташаккул медиҳад ва аз 3–4 дунафара хоҳиш мекунад, ки вазъияти интиҳобшуда ё бофтаи худро баланд гӯянд. – Бори дигар ба сохтори дастурамал таваҷҷуҳ зоҳир мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Бо супориш шинос мешаванд. – Мавзӯҳои интиҳобшударо баён мекунад.
<p>2. Кори дунафарӣ – 7 дақиқа</p> <ul style="list-style-type: none"> – Раванди кори дунафараҳоро мушоҳида мекунад. – Ҳангоми зарурат саволҳои дақиқкунанда медиҳад. – Истифодаи ҚМТ (ҷумлаи мураккаби тобеъ)-ро хотиррасон мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Пайдарпайии мантиқиро баррасӣ мекунад ва қадамҳои дастурамалро менависанд, ҚМТ-ро ба матни дастурамал дохил мекунад.
<p>3. Муаррифӣ + таҳлили синтаксисӣ – 10 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Тартиби дақиқи муаррифиро муайян мекунад: хондани дастурамал → ҷудо кардани як ҚМТ → шарҳи мухтасари вазифаи он. – 3–4 дунафараро интиҳоб ва даъват мекунад, вақтро назорат мекунад. – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки саволҳои дақиқкунанда диҳанд: Чаро дар ин ҷо ҚМТ аст? Агар он бо ҷумлаи сода иваз карда шавад, чӣ тағйир меёбад? – Агар дунафараҳои хоҳишманд бисёр бошанд, тренер метавонад 5-7 дақиқа илова кунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дастурамалҳоро меҳонанд. – ҚМТ-ро нишон медиҳанд ва интиҳоби худро шарҳ медиҳанд. – Қарорҳои синтаксисро таҳлил мекунад.
III. Рефлексияи педагогӣ – 10-12 дақ.	
<p>4. Саволҳои рефлексивӣ (слайди 7) – 5 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пай дар пай саволҳоро аз слайд медиҳад. – Ба ҳар як савол 2–3 ҷавоб ҷамъ меорад. – Гуногунии ҷавобҳоро таъкид мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷавоб медиҳанд, таассуроти худро нақл мекунад.

	<ul style="list-style-type: none"> – Таҷрибаро бо нақши хонанда муқоиса мекунад. – Хулосаҳо мебароранд.
<p>5. Сохтори вазъияти таълимӣ (слайди 8) – 5-7 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Слайдро нишон медиҳад (намехонад), онро барои таҳлили методӣ истифода мебарад. – Бо слайд тавассути саволҳои зиндасозанда (интихобан 2-3 ё пурра) кор мекунад. – Ҷавобҳои иштирокчиёниро бо унсурҳои зерин пайваст мекунад: мазмун — мушкilot — амал — интихоб — натиҷа. <ol style="list-style-type: none"> 1. Шумо корро бо хонандагон аз кадом ҷузъи вазъияти таълимӣ оғоз мекардед – мазмун, мушкilot ё якбора амал? Чаро маҳз ҳамин тавр? 2. Дар ин супориши намунавӣ хонанда дар куҷо интихоби воқеӣ мекунад ва дар куҷо танҳо дастурро иҷро мекунад? 3. Дар ин ҷо чӣ синтаксисро «пеш мебарад»: зарурати дақиқ будан ё хоҳиши шавқовар кардани дастурамал? 4. Дар кадом қисми супориш ҚМТ (Ҷумлаи мураккаби тобеъ) табиӣ пайдо мешавад? 5. Агар афсона ва ҳаёлотро дур кунем, оё вазъияти таълимӣ коршоям мемонад? Он гоҳ “мағзи” он чӣ мешавад? <ul style="list-style-type: none"> – Ҷамъбаст мекунад: синтаксис дар ин ҷо ҳамчун воситаи ташкили фикр ва амал баромад мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Вазъияти таълимӣ моделиро тавассути ҷузъҳои он таҳлил мекунад. – Таҷрибаи амалиро бо модели назариявӣ муқоиса мекунад. – Ҷӯяҳои калидии методиро қайд мекунад.

Маслиҳатҳо барои тренер

1. **Баррасии усулро кӯтоҳ гузаронед** — вазифаи шумо танҳо муайян кардани ҷаҳорҷӯба ва нишон додани мантиқи кор аст.
2. **Ҳатман аз 3-4 дунафара пурсед, то ба дурустии интихоби вазъият мутмаин шавед** — ин унсурҳои муҳими идоракунӣ дар машғулияти намунавӣ мебошад.
3. **Ҳангоми муаррифиҳо на ба сифати матн, балки ба вазифаи ҷумлаҳои мураккаби тобеъ (ҚМТ) таваҷҷуҳ кунед.**
4. **Дар ҷараёни рефлексия (андешаронӣ) машғулиятро бо сохтори вазъияти таълимӣ алоқаманд намоед ва ба таҷрибаи иштирокчиён такя кунед.**

Машғулияти намунавии 5. Вазъияти таълимӣ: «Вобастагиҳо» — 40-45 дақиқа

Мақсад: нишон додани он ки чӣ тавр тавассути сохтани эҷодии вобастагиҳои сабабу натиҷа дар шакли ҷумлаҳои мураккаби тобеъ (ЧМТ) метавон тафаккури синтаксисӣ, чандирии нутқ ва дарки мантиқи забонро рушд дод.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
I. Баррасии усули «Вобастагиҳо» – 5-7 дақ.	
<ul style="list-style-type: none"> – Слайди 9-ро нишон дода, диққатро ба ҷадвали тавсифҳо равона мекунад; таъкид менамояд, ки калимаҳо мустақиман бо ҳам алоқаманд нестанд (синоним ё антоним нестанд). – Идеияи усулро шарҳ медиҳад: ҷустуҷӯи робитаҳои сабабу натиҷа дар ҷойҳое, ки онҳо дар сатҳи аввал аён нестанд. – 1–2 намунаро намоиш медиҳад. <p>Амалияи хурд таъкил мекунад (3-5 дақ.):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Импровизатсияи «зинда», тренер як дунафара тавсифҳоро интиҳоб мекунад ва ҳамроҳ бо гурӯҳ вобастагиро шакл медиҳад (аз рӯйи нақшаи: «Ҳар қадар баландтар..., ҳамон қадар...»). – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки боз як дунафара тавсифро ба таври стихиявӣ интиҳоб кунанд ва баррасӣи шифоҳӣ/муколамаро барои ёфтани 2-3 ҳолати вобастагӣ оғоз менамояд. – Хулоса мебарорад: муҳим аст, ки вобастагӣ ҳодиса ё қонунияти шинохташавандаро тасвир кунад ва имкон диҳад, ки чаро як тавсиф ба тавсифи дигар оварда мерасонад, дақиқ фаҳмида шавад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷадвалро баррасӣ мекунад. – Идеяҳо пешниҳод мекунад, шаклҳои ҷумларо пурра менамоянд. – Машқ мекунад, кӯшиш мекунад, ки дарҳол вобастагиро фикр карда бароранд. – «Механика»-и усулро мефаҳманд.
II. Машғулияти намунавӣ – 20-25 дақ.	
<p>1. Иҷрои супориш дунафарӣ (слайди 10) – 12 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Супоришро аз рӯйи слайд шарҳ медиҳад. – Ба нақшаи ЧМТ (Ҷумлаи мураккаби тобеъ) – «Ҳар қадар..., ҳамон қадар...» таваҷҷуҳ зоҳир мекунад. – Таваққуф мекунад: аз 2–3 дунафара хоҳиш мекунад, ки тавсифҳои интиҳобкардаашонро баланд гӯянд (барои оғози кор). – Назди дунафараҳо меравад, раванди кор ва суръатро назорат мекунад. – Вобаста ба вазъият вақтро танзим мекунад (агар аксарият омода бошанд, то 7 дақиқа кам кардан мумкин аст). 	<ul style="list-style-type: none"> – Тавсифҳои интиҳобшударо баланд мегӯянд. – Мантиқи робитаҳоро баррасӣ мекунад, ҷумлаҳо тартиб медиҳанд
<p>3. Муаррифиҳо ва таҳлили синтаксисӣ – 7-12 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Тартибро муайян мекунад: ҳар як дунафара як вобастагии беҳтаринро интиҳоб мекунад. – Тарзи муаррифиро хотиррасон мекунад: хондан + шарҳи мухтасар оид ба сохтори ЧМТ. – Динамикаро назорат мекунад: барои ҳар як дунафара аз 30–40 сония то 1 дақиқа вақт ҷудо карда, ҳадди аксари иштирокчиёро ҷалб мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷумла/вобастагии аз ҳама муваффақро интиҳоб карда, меҳонанд. – Дигаронро гӯш мекунад, мантиқҳоро муқоиса менамоянд.

<ul style="list-style-type: none"> – Ҳангоми зарурат саволҳои дақиқкунанда медиҳад: «Сабаб дар кучост?», «Дар ин ҷо натиҷа чист?». – Дар сурати зиёд будани таваҷҷуҳи иштирокчиён 3-5 дақиқа илова мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷавоб медиҳанд, ҷумлаҳои дақиқ мекунад.
III. Рефлексияи педагогӣ – 15-20 дақ.	
4. Саволҳои рефлексивӣ (слайди 11) – 5-7 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Пай дар пай саволҳои аз слайд мебарояд, ба ҳар кадоме 2–3 ҷавоб ҷамъ меорад. – Мавқеаҳои гуногунро қайд мекунад, ҷавобҳои танҳо ба як варианти «дуруст» маҳдуд намекунад. – Робитаи супоришро бо рушди тафаккур ва нутқи таъкид менамояд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Таассурот ва ҳулосаҳои худро баён мекунад. – Сӯҳбати ҳамкорони худро ғуш мекунад. – Таъсири педагогиро дарк менамоянд.
5. Таҳлили сохтори вазъияти таълимӣ слайди 12) <ul style="list-style-type: none"> – Шарҳи мухтасари слайдро медиҳад (на калима ба калима), ҷузъҳои ҳолатро бо таҷрибаи машғулият мепайвандад. – Тавассути саволҳои зиндасозанда (интиҳобан ё пурра) кор мекунад 	<ul style="list-style-type: none"> – Вазъияти таълимии моделиро тавассути ҷузъҳои он таҳлил мекунад. – Ҳулосаҳои педагогӣ мебароранд.
Саволҳои муқаддимаӣ: <ol style="list-style-type: none"> 1. Кадом ҷузъи вазъияти таълимӣ дар ин ҷо барои шумо калидӣ буд? 2. Дар кадом лаҳза супориш на танҳо бозӣ, балки воқеан «таълимӣ» шуд? Саволҳои методӣ: <ol style="list-style-type: none"> 1. Аз ҳисоби чӣ дар ин супориш шиддати зеҳнӣ ба вуҷуд меояд? 2. Интиҳоби хонанда маҳз дар кучо зоҳир мешавад ва таъба ба сохтор дар кучост? 3. Чаро интиҳоби тасодуфӣ тавсифҳо тафаккурро пурзӯр мекунад, на ҳалал? 4. Чӣ тавр ин вазъияти таълимӣ тавозуни байни эҷодкорӣ ва грамматикаро нигоҳ медорад? 5. Дар ин ҷо натиҷа чист: ҳуди ҷумлаҳо ё тарзи тафаккур? Дар ин супориш кадоме бартарӣ дорад – тафаккури эҷодӣ ё интиқодӣ? 	

Тавсия ба тренер

1. **Баррасии усулро тезонед:** слайди 9 — калиди дарки супориш ва машқ барои иҷрои он мебошад.
2. **Сатҳҳои гуногуни душвории вобастагӣҳои иҷозат диҳед** — ин муқаррарист, вале ҳатман синтаксисро шарҳ диҳед.
3. **Ҳатти мантиқӣ ва робитаро бо машғулиятҳои намунавӣ қаблӣ барқарор кунед:** дар ин ҷо аллакай равшан дида мешавад, ки чӣ тавр тафаккури мантиқӣ + эҷодкорӣ + грамматикаи классикӣ якҷоя кор мекунад.

МАРҲИЛАИ 2. Машғулияти амалӣ: «ГРАММАТИКАИ ЗИНДА»

Вазъияти таълимӣ 2. «Кӯдакон ва бозиҳои компютерӣ» — 70 дақиқа

Мақсад: такмил додани маҳорати таҳияи далелҳо аз рӯйи сохтори МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) бо истифода аз ҷумлаҳои мураккаби пайваст ва тобеъ дар асоси маводи матнӣ аз ҷиҳати иҷтимоӣ муҳим.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Вуруд ба кори амалӣ (слайди 13) – 5-7 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки дунафарӣ муттаҳид шаванд. – Пешниҳод мекунад, ки дастури таълимиро дар саҳ. 48 кушоянд. – Вазифаро дақиқ мегузорад: «Ҳоло мо бо вазъияти таълимӣ ҳамчун хонандагон кор мекунем». – Барои хондан ва шиносӣ бо вазъияти таълимӣ дунафарӣ 2-3 дақиқа вақт медиҳад. – Баррасии кӯтоҳро барои равшан кардани моҳияти супориш ташкил мекунад: чӣ бояд кард, кадом қадамҳо иҷро мешаванд, дар кучо душвориҳо имконпазиранд. – Ба унсури калидии кори амалӣ — зарурати тартиб додани далелҳои «мувофиқ» ва «муқобил» аз рӯйи сохтори МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) таваҷҷуҳ зоҳир мекунад. – Саволи ҷолиб медиҳад: Шумо дар бораи МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) аллакай чӣ медонед? Он аз чӣ иборат аст? Инро ҳамчун гузариш ба марҳилаи навбатӣ истифода мекунед. 	<ul style="list-style-type: none"> – дунафарӣ ҳолати таълимиро меҳонанд. – Баррасӣ мекунанд, супоришро мефаҳманд.
<p>2. Омӯзиши мустақилонаи усули МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) — 5-7 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Хоҳиш мекунад, ки саҳифаи 38-ро кушоянд ва вазифа мегузорад: сохтори далели МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса)-ро мустақилона омӯзанд — 3 дақ. – Таъкид мекунад: МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) воситаи кории кори амалии дарпешистода мебошад, ки бе он иштирокчиён наметавонанд супориши 2 — «Андешаронӣ ва арзёбӣ»-ро иҷро кунанд. – Пас аз мутолиа баррасии кӯтоҳ ташкил намуда, саволҳо медиҳад: – Ҳар як унсури МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) кадом вазифаро иҷро мекунад? Мақсади асосии матлаб (М) дар чист; шарҳ (Ш) барои чӣ лозим аст, дастгирӣ (Д) аз ҳисоби чӣ ба вуҷуд меояд ва хулоса (Х) кадом нақшро мебозад? – Дар сохтори МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) барои шумо чӣ бештар фаҳмо ва чӣ «номуайян» буд? – Далел аз рӯйи МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) аз «ақида»-и одӣ ё мулоҳизаронӣ бо чӣ фарқ мекунад? Аз ҳисоби чӣ он боэътимодтар ва мураббаттар мегардад? 	<ul style="list-style-type: none"> – Сохтори далели МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса)-ро мустақилона меомӯзанд – Унсурҳои сохторро баррасӣ мекунанд – Мефаҳманд, ки далел бояд чӣ гуна сохта шавад.

<ul style="list-style-type: none"> – Ба ҳар савол 2–3 ҷавоби кӯтоҳ мегирад, бе баррасии «дуруст/нодуруст»; тренер дарки умумиро қайд намуда, ба кори амалӣ мегузарад. 	
<p>3. Иҷрои супоришҳои кори амалӣ дунафарӣ</p> <ul style="list-style-type: none"> – Хоҳиш мекунад, ки супоришҳоро пайдарпай, бидуни ҷаҳиш иҷро кунанд. – Қисми супоришҳо барои Рефлексия дар ин марҳила иҷро карда намешавад. – Назди дунафараҳо меравад ва мушоҳида мекунад: оё ҚМП / ҚМТ-ро истифода мебаранд; оё ба сохтори МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) таъя мекунад; оё далелҳоро шакл медиҳанд ё танҳо фикрҳои одиро. – Хатоҳоро ислоҳ намекунад, шарҳ намедиҳад – танҳо тавассути саволҳо дақиқ мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – дунафарӣ супоришҳои дар кори амалӣ пешбинишударо иҷро мекунад.
<p>4. Блис-пурсиш / муаррифии натиҷаҳо – 15 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Блис-пурсиши динамикиро ташкил карда, суръати корро дақиқ идора мекунад. – Мантиқи кор аз рӯйи супоришҳо: <ol style="list-style-type: none"> 1) Фаҳмиши матн — савол медиҳад, 3–4 шакли фикри асосии матнро ҷамъ меорад + 1 таҳлили мухтасари синтаксисӣ бо интиҳоб. 2) Мулоҳиза ва арзёбӣ. Далелҳои «мувофиқ» — 2–3 дунафара далелҳоро аз рӯйи МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) меҳонанд + 1 таҳлили ҚМТ/ҚМП. Далелҳои «муқобил» — 2–3 дунафара + 1 таҳлили синтаксисӣ. 3) Татбиқ — 2-3 дунафара фаҳмондадиҳӣ ба волидонро меҳонанд + 1 таҳлил бо интиҳоб. – Назорат мекунад, ки дунафараҳои гуногун иштирок намоянд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷавобҳоро мухтасар меҳонанд. – Шаклҳои дигари ҷавобҳоро ғӯш мекунад. – Дар таҳлили синтаксисӣ иштирок мекунад.
<p>5. Рефлексия – 10-12 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Иҷро ва баррасӣ пайдарпайи супоришҳои рефлексивӣ ва саволҳоро аз дастур ташкил мекунад. – Аз рӯйи ҳар як савол 2–3 ҷавоб мегирад ва «дурустии» онҳоро шарҳ намедиҳад. – Хулоса мебарорад: Мо дидем, ки чӣ тавр шакли грамматикӣ ба воситаи тафаккур ва далелсозӣ табдил меёбад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Унсурҳои муҳити таълимиро қайд мекунад. – Эҳсосоти худро «дар нақши хонанда» баён мекунад. – Хулосаҳои педагогӣ мебарорад.

Маслиҳатҳо барои тренер

1. Агар дунафараҳо «ақида»-ро баён кунанд, онҳоро бо саволи «Дар ин ҷо асосноккунӣ кучост?» ба далел аз рӯйи МШДХ (Матлаб. Шарҳ, Дастгирӣ, Хулоса) баргардонед.
2. Кӯшиш накунад, ки ҳамаи мисолҳоро таҳлил намоед — таҳлили 1–2 намунаи синтаксисӣ кофист.
3. Робита ва формуларо таъкид созед: сохтори далел + шакли синтаксисӣ = рӯшаниӣ фикр.
4. Агар гурӯҳ зинда бошад, васеъ кардани машғулияти амалӣ ҷойиз аст — тренер метавонад 10–15 дақиқа илова кунад.

Бозгашт ба “Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем” ва ҷамъбасти мавзӯ — 25–30 дақиқа

Мақсад: бозгашт ба андешаҳои аввалия ва сабт намудани ҳулосаҳои педагогӣ дар бораи омезиши равишҳои фанӣ ва босалоҳият, инчунин дарк намудани роҳи тайшудаи омӯзиш тавассути вазъиятҳои таълимӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Бозгашт ба ақидаҳо (слайди 14) – 3-5 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Хоҳиш мекунад, ки бори дигар ба ақидаҳои (тасдиқоткунанда), ки дар аввали машғулият бо онҳо кор карда буданд, назар андозанд. – Саволҳои медиҳад, ки ба бозбинӣ намудани мавқеъҳои аввалия нигаронида шудаанд. – Қайд мекунад, ки ҷавобҳо акнун на ба фикри шахсӣ, балки ба таҷрибаи андӯхта така мекунанд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ақидаҳоро бо таҷрибаи бадастоварда муқоиса мекунанд. – Ҷавоб медиҳанд, далел меоранд ва дар бораи тағйир ёфтани дидгоҳҳои худ нақл мекунанд.
Саволҳо (2–3, ихтиёрӣ): <ol style="list-style-type: none"> 1. Кадоме аз ин ақидаҳо акнун нисбат ба аввали машғулият ба назари шумо камтар возеҳ (якмаъно) менамоянд? 2. Таҷрибаи шумо тасаввуроти одии шуморо дар бораи омӯзиши ҷумлаҳои мураккаб дар кучо тасдиқ кард ва дар кучо рад намуд? 3. Оё акнун метавон бо итминон гуфт, ки салоҳиятҳои фанӣ ва калидӣ ба таври мувозӣ инкишоф меёбанд? Аз ҳисоби чӣ? 	
2. Ду равиш: аз чӣ бояд оғоз кард? (слайди 15) – 3-5 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Ду роҳро хотиррасон мекунад: «аз назария ба амалия» ва «аз амалия ба назария». – Пешниҳод мекунад, ки ҳарду равиш на ҳамчун «дуруст/нодуруст», балки ҳамчун воситаҳо арзёбӣ карда шаванд. – Ба идеяи омезиши равишҳо роҳнамоӣ карда, саволҳои медиҳад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ҷадвалро бо таҷрибаи андӯхташуда муқоиса мекунанд. – Ба саволҳои ҷавоб медиҳанд, мулоҳизаҳои арзёбикунандаи худро баён мекунанд.
Саволҳо (2–3, ихтиёрӣ): <ol style="list-style-type: none"> 1. Дар кадом лаҳзаҳои машғулиятҳои намунавӣ амалия воқеан барои фаҳмидани назария кумак кард? 2. Равиши анъанавӣ чӣ медиҳад, ки онро наметавон танҳо «гирифтӣ партофт»? 3. Дар кадом вазъиятҳо ҳаракат аз амалия ба назария самараноктар буд? 	
4. Машғулиятҳои намунавӣ – роҳи мо (слайди 16) – 15-20 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Сухани муқаддимаӣ: Ҳамаи ин машғулиятҳо омӯзиш тавассути амал буданд: шумо аввал ҳолати таълимиро ҳамчун хонанда иҷро кардед ва танҳо пас аз он мо якҷоя таҳлили методиро гузаронидем. – Барқарорсозии роҳ – 8-10 дақ. Пай дар пай ҳолатҳои таълимиро номбар карда, саволҳои дақиқкунанда медиҳад: супориш аз чӣ иборат буд? Чӣ бояд кард? Ин вазъияти таълимӣ аз чӣ оғоз шуд? ва ғайра (муколамаи саволу ҷавоб бояд барои ба ёд овардани усулҳо, супоришҳо ва марҳилаҳои кори ҳар як машғулият кумак кунад). 	<ul style="list-style-type: none"> – Барои ба ёд овардани таҷриба омода мешаванд. – Раванди иҷрои супоришҳо барқарор мекунанд, баррасӣ менамоянд.

Маслиҳатҳо барои тренер

1. Муколамаро тезонед: арзиши ин марҳила дар баён ва баррасии таҷриба аст.
2. Гуногунии дидгоҳҳо қайд ва таъкид намоед.
3. Ин марҳила вобаста ба зинданокии гурӯҳ метавонад 20 ё 30 дақиқаро дар бар гирад.

МАШҒУЛИЯТИ ЧОРУМ

Мавзуи 3. Усули кейс-стадӣ ҳамчун воситаи рушди тафаккур ва салоҳиятҳо (230 дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем»	10 дақ	Актуализатсияи тасаввуроти аввалияи иштирокчиён: – се тасаввурот бо калимаи «кейс»; – кор бо ақидаҳо (инфироидӣ + баррасии умумӣ).
2. Баррасии назариявӣ. Кейс-стадӣ чист?	25 дақ	– Баррасӣ дар асоси слайдҳо. Таҳлили таърифи кейс-стадӣ, унсурҳои калидӣ ва сохтори он. – Барои ҳар як слайд саволҳои зиндасозанда + баррасиҳои кӯтоҳ ва муҳоҷисаҳо пешбини шудаанд.
3. Машғулияти намунавӣ. Кейси «Нархи ҳирс»	70 дақ	– Ворид шудани омӯзгорон ба кейс дар нақши хонандагон: хониш, баррасӣи саволҳо, ҷамъоварии идеяҳо, таҳлили равишҳо. – Намоиши қисми таҳлили кейс ва фарқи он аз баррасӣ + рефлексияи педагогӣ дар охири машғулият.
4. Баррасии назариявӣ. Муқоисаи вазъияти таълимӣ ва кейс-стадӣ	20 дақ	– Муқоисаи шаклҳо: сохтор, хусусиятҳои умумӣ, фарқиятҳо. – Кор бо ҷадвалҳо ва саволҳо: дарк намудани он ки кадом воситаро дар кучо ва чӣ тавр бояд истифода бурд.
5. Худсанҷӣ. Варақаи худбаҳодиҳии 3.3	10 дақ	– Иҷрои инфиродии супоришҳои тестӣ + табодули афкори дунафарӣ + худсанҷӣ аз рӯи калидҳо ва баррасӣ.
6. Кори амалӣ: Лоихакаи кейс	70-80 дақ	– Се кори амалӣ: «Кейс аст ё кейс нест?», «Нишонгузори кейс», «Тайёр кардани тарҳи кейс». – Кори дунафарӣ/гурӯҳҳо, муаррифиҳои кӯтоҳ. – Пурра кардани кори амалии машғулияти шашум: Коркарди вазъияти таълимӣ. Иштирокчиён интиҳоб мекунанд – вазъияти таълимӣ созанд ё кейс.
7. Рефлексияи рӯз	10 дақ	– Аз ҷониби иштирокчиён интиҳоб кардани 2 савол аз қисми рефлексивӣ, пурсиши интиҳобӣ, табодули идеяҳо ва баррасии аҳамияти амалии машғулият.

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем» (10-15 дақ.)

Мақсад: тақвият бахшидани таҷрибаи иштирокчиён, бедор намудани таваҷҷуҳ ва омода сохтани замина барои кори минбаъда бо кейс-стадӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. «Се тасаввурот» (Слайди 19) – 3-4 дақ. – Супориш медиҳад: се тасаввуротро бо калимаи «кейс» номбар кунед – 1 дақ. инфиродӣ + 1 дақ. дунафарӣ. – Аз ҷой 3–4 ҷавоб мегирад.	– Се тасаввурот менависанд (инфиродӣ). – дунафарӣ баррасӣ карда, тасаввуротро муқоиса мекунанд. – Бо намунаҳо мубодила мекунанд.
2. Кор бо ақидаҳо (Слайди 20) – 5 дақ. – Барои кори инфиродӣ 1 дақ. вақт медиҳад: «Бовар дорам / Бовар надорам». – Ақидаҳоро пай дар пай меҳонад, ба иштирокчиён пешниҳод мекунад, ки ҷавоб диҳанд. – Баррасии кӯтоҳ ташкил мекунад: ихтилофи назарҳоро қайд мекунад, гуногунии афкорро таъкид менамояд.	– Ҷавобҳоро ба таври инфиродӣ қайд мекунанд. – Даст мебардоранд ва мавқеи худро баён мекунанд. – Баррасӣ мекунанд, мувофиқат ва ихтилофи афкорро пай мебаранд.
3. Гузариш ба марҳилаи навбатӣ – Хулосаи пайвандкунанда месозад: Мо мавқеъҳои гуногунро дидем – акнун мегузарем ба он ки кейс-стадӣ дар асл чист.	– Гӯш мекунанд ва ба марҳилаи навбатӣ омода мешаванд.

Марҳилаи 2. Баррасии назариявӣ: Кейс-стадӣ чист (20-25 дақ.)

Мақсад: додани дарки дақиқи моҳияти кейс-стадӣ, кушода додани сохтори кейс ва нишон додани он ки чӣ тавр ҳар як унсур барои рушди тафаккур ва салоҳиятҳо хизмат мекунад.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Кейс-стадӣ чист? (Слайди 21) – 3 дақ. – Шарҳи мухтасари слайд. – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад: 1) Кадоме аз тавсифҳо ба назари шумо муҳимтарин менамояд? Чаро? 2) Ин ба супоришҳое, ки шумо дар дарсҳои худ истифода мебаред, чӣ монандӣ дорад? 3) Дар кадом мавзӯҳои забон ё адабиёт шумо аллакай бо чунин ҳолатҳо дучор шудаед? – Хулосаи пайвандкунанда месозад: кейс — ин вазъияти таълимӣ дар асоси воқеият аст.	– Аз ҷой мухтасар ҷавоб медиҳанд. – Намунаҳои мавзӯҳоеро, ки дар онҳо бо ҳолатҳои монанд дучор шудаанд, номбар мекунанд. – Фаҳмиши пешакиро дар бораи аслии кейс шакл медиҳанд.

<p>2. Сохтори кейс-стадй (Слайди 22) - 3 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Шаш унсури сохторро муаррифй мекунад. – Саволҳои зиндасозандаро истифода мебарад: <ul style="list-style-type: none"> 1) Ба фикри шумо, кадом унсур бештар дар китобҳои дарсӣ «заиф» аст? 2) Агар яке аз унсурҳоро дур кунем – кадоме аз ҳама бештар зарар мебинад? – Хулосаи кӯтоҳ: сохтор — ин чорчӯбаест, ки кумак мекунад, то кейс танҳо ба як «ҳикояи ҷолиб» табдил наёбад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, «нуқтаҳои заиф»-ро баррасӣ мекунанд. – Алоқамандии унсурҳоро мебинанд.
<p>3. Асоси кейс: Мазмун ва Мушкилот (Слайди 23) – 3-5 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Фарқи байни мазмун ва мушкилотро шарҳ медиҳад. – Саволҳои зиндасозанда: <ul style="list-style-type: none"> 1) Агар мазмун аз ҳад зиёд умумӣ бошад, чӣ мешавад? 2) Чаро муҳим аст, ки мушкилот бисёрварианта бошад? – Хулоса мебарорад: мазмун «ворид мекунад», мушкилот «ба фикр кардан маҷбур мекунад». 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар бораи нақши мазмун хулосаҳо мебароранд. – Муҳимияти мушкилотро, ки ҳалли аён надоранд, дарк мекунанд.
<p>4. «Тан»-и кейс: Манбаъҳо ва Саволҳо (Слайди 24) – 3-5 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Намунаҳои манбаъҳоро (акс, харита, омор, иқтибос...) номбар мекунад + баррасии саволҳо ва супоришҳо. – Саволҳои зиндасозанда: <ul style="list-style-type: none"> 1) Шумо бештар кадом манбаъҳоро истифода мебаред? 2) Тайёр кардани кадоме аз ин маводҳо душвортар аст? 3) Кадом савол хонандагонро маҷбур мекунад, ки амиқтар фикр кунанд? 	<ul style="list-style-type: none"> – Таҷрибаи истифодаи манбаъҳоро нақл мекунанд. – Намунаҳои саволҳои муваффақро меоранд.
<p>5. Анҷоми кейс: Қарорҳо ва Далелсозӣ (Слайди 25) – 3-5 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ медиҳад: кейс — ин ҳамеша якчанд қарор аст. – Саволҳои зиндасозанда: <ul style="list-style-type: none"> 1) Чӣ муҳимтар аст: фикр карда баровардани қарор ё асоснок кардани он? 2) Оё бо вазъиятҳои дучор шудаед, ки қарорҳои гуногун ба як андоза мантиқӣ бошанд? – Хулоса мебарорад: таҳлил ва далелсозӣ — натиҷаи асосии кор бо кейс мебошанд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Намунаҳои вазифаҳоеро, ки ҷавоби якмаъно надоранд, номбар мекунанд. – Дар бораи нақши далелсозӣ хулоса мебароранд.

Тавсия ба тренер

1. **Ин марҳиларо ба «лексияи хурд» табдил диҳед**, саволҳои кӯтоҳу фаолкунанда диҳед, шунавандагонро ҷалб кунед ва онҳоро ба муқоиса бо таҷрибаи кориашон ҳавасманд созед.
2. **Нақша/принсипи кор бо ҳар як слайд:** шарҳ → 1–2 савол → хулосаи кӯтоҳ.
3. **Суръатро назорат кунед** — барои тамоми қисм 15-20 дақиқа (дар матни асли 15-29 зикр шудааст) кифоя аст.

Марҳилаи 3. Машғулияти намунавӣ: «ХАСИСӢ ВА ҲИРС» — 70 дақ.

Мақсад: ворид намудани омӯзгорон дар нақши хонанда — мутолиа, муайян кардани тазодҳои арзишию ахлоқӣ, баррасӣ ва интихоби қарор.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Вуруд ба кейс: саволҳо (слайди 26) – 5-7 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ медиҳад: шумо дар нақши хонандагон ҳастед. Ҳоло мо бо кейс тавре кор мекунем, ки хонандагони шумо метавонистанд анҷом диҳанд. – Пай дар пай саволҳоро аз слайд меҳонад, 2–3 иштирокчиро ҷалб мекунад (ба ҳар савол 2-3 ҷавоб мегирад). – Ҷавобҳоро шарҳ намедиҳад, мавқеъҳои гуногунро қайд мекунад. – Таъкид мекунад: «Мо ба ин саволҳо пас аз кор бо кейс бармегардем». 	<ul style="list-style-type: none"> – Саволҳоро гӯш мекунанд. – Фикрҳои аввалини худро баён мекунанд. – Нуқтаи назарҳоро муқоиса мекунанд. – Соҳаи мушкilotро дарк менамоянд.
2. Кор бо матн ҳамчун манбаи маълумот (слайди 27) – 10-15 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Хоҳиш мекунад, ки дастурро дар саҳ. 54 кушоянд. – Вазифа мегузорад: матнро на барои нақл кардан, балки барои таҳлили вазъият хонед. – Ба қайдҳо (фактҳо, рафторҳо, арзишҳо, оқибатҳо) таваҷҷуҳ зоҳир мекунад. – Шакли кор дар гурӯҳҳои сенафараро хотиррасон мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Матнро кушода меҳонанд. – Қайдҳо мегузоранд. – Дар дохили гурӯҳҳои сенафара кор мекунанд.
3. Муайян кардани мушкilot ва ихтилофҳои калидӣ (слайди 28) – 8-10 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Супориш медиҳад, ки 3 мушкilotи кейсро муайян кунанд. – Пешниҳод мекунад, ки як мушкilotи калидиро интихоб намоянд. – Дақиқ мекунад: мушкilotро бояд ҳамчун ихтилоф шакл дод, на ҳамчун факт. – Самтҳоро (ахлоқӣ, иҷтимоӣ...) хотиррасон мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳои хурд баррасӣ мекунанд. – Ихтилофҳоро шакл медиҳанд. – Интихоб мекунанд. – Ба самтҳо мувофиқ менамоянд.
4. Кор бо қарорҳои имконпазир (слайди 29) – 10-15 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Пешниҳод мекунад, ки қарорҳоро бо мушкilotи интихобшуда муқоиса кунанд. – Тағйир додан ва пурра кардани вариантҳои пешниҳодшудаи қарорҳоро ҳавасманд мекунад. – Меъёрҳои арзёбиро хотиррасон менамояд. – Суръати корро назорат мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Қарорҳоро таҳлил мекунанд. – Қарорҳоро тағйир медиҳанд. – Қарорҳоро арзёбӣ мекунанд. – Ҷадвалро пур мекунанд.
5. Баррасӣ ва далелсозӣ (слайди 30) – 15-20 дақ. <ul style="list-style-type: none"> – Тартиби муаррифиро муайян мекунад: номбар кардани мушкilot-ихтилоф – пешниҳоди қарор – арзёбӣ. – Муаррифиҳои кӯтоҳро ташкил мекунад (гурӯҳҳои хурд). – Фарқияти муносибатҳоро қайд мекунад + слайди 26-ро (Вуруд ба кейс) кушода, бозгаштро месозад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Мушкilot-ихтилофро ном мебаранд. – Қарорро муаррифӣ мекунанд. – Мавқеи худро (қарорро) асоснок ва арзёбӣ мекунанд. – Дигаронро гӯш мекунанд.

Ба иштирокчиён пешниҳод мекунад, ки аз нав ба саволҳо ҷавоб диҳанд.	
6. Рефлексияи педагогӣ – (слайди 31) – 5-7 дақ. – Сухани муқаддимаӣ: «Ҳамаи он амалҳое, ки шумо анҷом додед – ин омӯзиш тавассути амал буд: тавассути таҳлили вазъият, интиҳоби мушкilot, баррасии қарорҳо ва далелсозӣ. Шумо дар нақши хонандагон будед, акнун мо ба мавқеи омӯзгор мегузарем». – Пай дар пай саволҳоро аз слайд медиҳад, ба ҳар савол 2–3 ҷавоб мегирад. – Фарқияти байни «таҳлили матн» ва «кор бо кейс»-ро қайд мекунад.	– Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд. – Таҷрибаи бадастоварда/гузаштаи кейсро дарк мекунад. – Мефаҳманд, ки дар кучо душвориҳо ва нуқтаҳои шиддат ба вучуд омадаанд.
7. Сохтори кейс-стадӣ – (слайди 32) – 10-15 дақ. – Ҳар як унсури ҷадвалро мухтасар шарҳ дода, онро бо кейси «Нархи ҳирс» муқоиса мекунад (бидуни нақли дубораи суҷа). – Таъкид мекунад, ки кейс метавонад на танҳо матни бадеӣ, балки маҷмӯи манбаъҳо, маълумот ва супоришҳо барои таҳлилро дар бар гирад. – Диққатро равона мекунад: «Натиҷаи кейс — на ҷавоби дуруст, балки интиҳоби асоснок аст». – Баррасиро тавассути саволҳои ҷолиб (савол-қалмоқ) ташкил мекунад.	– Унсурҳои сохторро бо он амалҳое, ки воқеан дар кейс анҷом доданд, муқоиса мекунад. – Нақши маълумот, саволҳо ва қарорҳои алтернативиро дарк мекунад. – Хулосаҳои худро дар бораи аҳамияти педагогии сохтор шакл медиҳанд.
Саволҳои ҷолиб (3–5-то бо интиҳоб, вобаста ба вақт ва гурӯҳ): 1. Агар аз кейс мазмуни таърихӣ ва иҷтимоиро дур кунем, оё он кейс мемонад? Маҳз чиро мо он гоҳ аз даст медиҳем? 2. Фарқи асосии байни «мушкilot» ва «мавзуи матн» дар ин кейс дар чист? 3. Чаро дар кейс на ҷавобҳои тайёр, балки қарорҳои алтернативӣ — ҳатто ихтилофнок — муҳимманд? 4. Дар кейс маълумот ва фактҳо чӣ нақш бозиданд (ба ҷойи баҳои муаллиф ба қаҳрамон)? 5. Дар кадом марҳилаи кейс тафаккури воқеии шумо оғоз шуд: ҳангоми хониш, ҳангоми шакл додани мушкilot ё ҳангоми интиҳоби қарор? Чаро?	

Тавсия ба тренер

1. Маҳорати бадеии матнро баррасӣ накунад — диққатро ба вазъият ва оқибатҳои он равона кунед.
2. Агар баррасӣ ба нақли матн гузарад, бо саволи зерин иштирокчиёро баргардонед: «Дар ин ҷо кадом тазод зоҳир мегардад?»
3. Истифодаи ибораҳои тундро иҷозат диҳед — асоси кейс дар низоъ аст.
4. Ҳангоми таҳлили машғулият ба нақли мазмуни кейс дода нашавед, пайваستا иштирокчиёро ба саволи зерин баргардонед: «Дар ин ҷо хонанда маҳз чӣ корро иҷро мекунад?»
5. Таъкид намоед, ки сохтори кейс-стадӣ — ин воситаи лоиҳакашии вазъияти таълимӣ аст, на қолаби тайёри матн.

Марҳилаи 4. Баррасии назариявӣ: муқоисаи вазъияти таълимӣ ва кейс-стадӣ (15 – 20 дақ.)

Мақсад: кумак ба омӯзгорон дар дидан ва дарк намудани фарқиятҳо ва робитаҳои байни вазъияти таълимӣ ва кейс-стадӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Вазъияти таълимӣ ва кейс-стадӣ: чӣ умумият доранд? (слайди 33) – 3-4 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Таъкид мекунад: ҳарду муносибат салоҳиятҳоро инкишоф медиҳанд. – Саволҳои фаъолкунанда медиҳад: <ol style="list-style-type: none"> 1) Кадом бандҳоро шумо ба рӯйхати «Хусусиятҳои умумӣ» илова мекардед? 2) Кадоме аз инҳоро шумо аллакай дар дарс истифода мебаред? 3) Хонандагон дар кучо зиндатар амал мекунанд – дар ҳолат ё дар кейс? – Хулоса мебарорад: ҳарду восита муфиданд, аммо бо тарзҳои гуногун кор мекунанд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Таҷрибаи худро баён мекунанд. – Бо дарсҳои худ муқоиса менамоянд. – Хусусиятҳои умумии ҳарду қайд мекунанд.
<p>2. Алоқамандии вазъияти таълимӣ ва кейс (слайди 34) – 3-4 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Шарҳ медиҳад: кейс = вазъияти таълимии васеъшуда, ки бо маълумотҳо бой шудааст. – Саволҳои зиндасозанда: <ol style="list-style-type: none"> 1) Барои ба кейс табдил додани вазъияти таълимӣ, илова кардани кадом унсур барои шумо осонтар аст? 2) Кадом намуди маълумот «натичаи воридшавӣ»-ро ба вучуд меорад? 3) Илова кардани чӣ душвортар аст: ҳуҷҷатҳо, нуқтаи назарҳо ё манбаъҳои адабӣ? – Хулоса мебарорад: омӯзгор метавонад ҳолати таълимиро то сатҳи кейс «пуққувват» намояд. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд, имкониятҳоро баррасӣ мекунанд. – Намунаҳои маълумотро, ки аллакай истифода мебаранд, номбар мекунанд.
<p>3. Фарқҳои асосӣ (слайди 35) – 5-7 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ҷадвали муқоисавиро нишон медиҳад. – Саволҳои зиндасозанда: <ol style="list-style-type: none"> 1) Дар таҷрибаи шумо кадоме наздиктар аст – вазъияти таълимӣ ё кейс? 2) Ба дарс ворид кардани кадоме осонтар аст: ҳолат ё кейс? Чаро? 3) Барои кадом мавзӯҳои забон ё адабиёт кейс мувофиқтар аст? – Хулоса мебарорад: муҳим аст, ки на танҳо омӯзгор ҳарду воситаро идора кунад, балки хонандагонро низ барои мустақилона сохтани кейсҳо ва ҳолатҳои таълимӣ омӯзонад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Дар муқоиса иштирок мекунанд. – Нақл мекунанд, ки чиро бештар истифода мебаранд ва чаро. – Ҷадвалро бо таҷрибаи амалии худ муқоиса менамоянд.

Тавсияҳо ба тренер:

1. **Матни слайдҳоро нахонед** — омӯзгоронро бо саволҳо ва муҳоҷизаҳои кӯтоҳ ҷалб намоед.
2. **Барои ҳар як слайд 2-3 дақиқа баррасӣ ҷудо кунед**, ба мулоҳизаронии тӯлонӣ роҳ надиҳед.
3. **Ба иштирокчиён кумак кунед**, ки на танҳо назария, балки ғоидаи амалии ин фарқиятҳоро бубинанд.

Марҳилаи 5. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худбаҳодиҳии 3.3 (7-10 дақ.)

Мақсад: дарк намудани идеяҳои калидии машғулият ва алоқаманд кардани онҳо бо таҷрибаи педагогӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Иҷрои тестҳо (слайди 36) – 3 дақ. – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестиро ба таври инфиродӣ иҷро кунанд.	– Супоришҳои тестиро ба таври инфиродӣ иҷро мекунанд.
2. Баррасии дунафарӣ (2 дақ.) – Пешниҳод мекунад, ки бо ҳамдигар табодули афкор намоянд: ҷавобҳои худро муқоиса кунед, мавридҳои мувофиқат ва фарқиятро баррасӣ намоед.	– Супоришҳои иҷрошударо дунафарӣ муқоиса мекунанд, мувофиқат ва ихтилофи ҷавобҳоро баррасӣ менамоянд.
3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо (слайди 37) – 3-5 дақ. – Ҷавобҳои дурустро (калидҳо) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро санҷанд, ноаниқӣҳоро ислоҳ кунанд ва саволҳо диҳанд. – Баррасии кӯтоҳ ташкил мекунад.	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо месанҷанд. – Саволҳои дақиқкунанда медиҳанд, лаҳзаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд.

Калиди тестҳо

1–В, 2–D, 3–В, 4–С, 5–С,

6. А–2, В–1

Марҳилаи 6. КОРИ АМАЛӢ: ТАҲИЯИ КЕЙС (70-80 дақ.)

Мақсад: такмил додани маҳорати амалии кор бо кейсҳо — шинохтан, нишонагузори кардан ва сохтани кейсҳои шахсӣ.

Кори амалии 1. «Кейс ё на?» (10-15 дақ.) – Слайди 38

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Мақсадро шарҳ медиҳад: – Бо баҳши «Кори амалӣ» кор мекунам. – Лозим аст, ки на танҳо навъи супоришро (кейс-стадӣ, вазъияти таълимӣ, супориши одӣ) муайян кунем, балки интихоби худро асоснок намоем. – Вақт барои иҷрои супориш – 5 дақ.	– Дастурро ғӯш мекунанд. – дунафарӣ/гурӯҳҳои сенафара супоришҳоро меҳонанд. – Муайян мекунанд, ки кадом супоришҳо ба кейс, вазъияти таълимӣ ё машқи одӣ наздиктаранд.
Иҷрои Кори амалии 1 (5 дақ.) – Вақтро назорат мекунад. – Кори дунафариро мушоҳида мекунад. – Табодули ҷавобҳои натиҷаҳоро ташкил мекунад – 5 дақ. – Блитс-пурсиш: 2–3 дунафара мисоли 1-умро тасниф карда, шарҳ медиҳанд, ки он ба кадом навъ тааллуқ дорад; бо ҳамин принцип пурсиш аз рӯи мисолҳои дигар идома меёбад.	– Ҷавобҳои худро муаррифӣ карда, шарҳ медиҳанд. – Аломатҳои калидии кейсро қайд мекунанд.

- **Ҷавобҳои назоратӣ/ёвар барои тренер:**
Супоришҳои 1 ва 4 – супоришҳои одӣ.
Супориши 2 – ба вазъияти таълимӣ наздиктар аст (мазмун ҳаст, таҳлил ва пешгӯӣ талаб карда мешавад, на ҳалли мушкилот).
Супориши 3 – вазъияти таълимӣ бо унсурҳои кейс (муқоиса ва арзёбӣ, таъя ба маълумот/ҷадвал аст, аммо ихтилофи шадид ва қарорҳои алтернативӣ мавҷуд нестанд).

Кори амалии 2. «Нишонагузори кейс» (15–20 дақ.) – Слайди 39

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Омодагӣ – 2 дақ. – Иштирокчиёро ба мини-гурӯҳои 3-нафара муттаҳид мекунад. Супоришро шарҳ медиҳад: – нишонгузори кардани кейси воқеӣ ва ҷудо кардани унсурҳои он: ёфтани мазмун, мушкилот, маълумотҳо, вариантҳои қарорҳо, оқибатҳо. – Вақт барои иҷрои супориш – 10 дақ.	– Вазифаро гӯш мекунанд. – Ба гурӯҳо муттаҳид мешаванд. – Бо кейси «Искандар, қудрат ва адолат» кор мекунанд. – Шаблони нишонгузориро пур мекунанд. – Муаррифӣ мекунанд, дигаронро гӯш мекунанд. – Баррасӣ карда, хулосаро қайд менамоянд.
Иҷрои супориш (10 дақ.) – Вақтро назорат мекунад. – Муаррифиҳои хурдро ташкил мекунад: аз ҳар як гурӯҳ як унсурӣ – 2 дақ. – Таъкид мекунад: кейс — ин ҳамеша «гиреҳи ихтилофҳо» аст.	

Кори амалии 3. Таҳияи кейс (30-35 дақ.) – Слайди 40

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Омодагӣ – 1 дақ. – Иштирокчиёро ба дунафариҳо ё гурӯҳҳои хурд (3 нафарӣ) муттаҳид мекунад. Супоришро шарҳ медиҳад: – Кӯшиш мекунем, ки дар асоси вазъияти таърихӣ-экологӣ тарҳи кейсро мустақилона кор карда бароем. – Истифодаи интернет, ChatGPT ва дигар воситаҳои зеҳни сунъиро (барои ҷустуҷӯи маълумот, ёфтани харитаҳо, матнҳо ё шакл додани саволҳо) ҳавасманд мекунад. – Вақт барои иҷрои супориш – 15 дақ.	– Вазифаро гӯш мекунанд. – Ба дунафариҳо/гурӯҳҳои хурд муттаҳид мешаванд. – Маълумотномаро дар бораи маъракаи зидди гунҷишкҳо меҳонанд. – Бо қолаб кор мекунанд: унсурҳои кейсро муайян мекунанд, саволҳо тартиб медиҳанд.

<p>Иҷрои супориш (15 дақ.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Вақтро назорат мекунад. – Назди гурӯҳҳо рафта, саволҳои роҳнамоикунанда медиҳад: <ul style="list-style-type: none"> – «Мазмун дар ин ҷо қуҷост? – Ихтилоф дар ҷист? – Агар ин вазъияти таълимӣ бошад, амал дар қуҷост? – Агар ин кейс бошад – шумо кадом маълумотро истифода мебаред?» – Муаррифиҳои кӯтоҳро ташкил мекунад: чанд гурӯҳ вариантҳои худро баён мекунанд (барои ҳар як гузориш 2-3 дақ.). – <i>Таъкид мекунад:</i> барои сохтани кейси мукамал пайваст кардани мазмун, мушкилот ва маводҳо муҳим аст. 	<ul style="list-style-type: none"> – Тарҳҳои кейсҳои муаррифӣ мекунанд ва бо ҳамдигар мубодила менамоянд. – Саволҳо медиҳанд, баррасӣ мекунанд.
--	---

Тавсия ба тренер

1. **Кори амалии 1. «Кейс ё на?»** — суръатро нигоҳ доред, на бештар аз 10 дақиқа, ин танҳо барои омодагӣ аст.
2. **Кори амалии 2. «Нишонагузори кейс»** — диққатро ба тазодҳо рағона кунед, бе онҳо кейс вуҷуд дошта наметавонад.
3. **Кори амалии 3. «Таҳияи кейс»** — хотиррасон кунед, ки супориш ба эҷодкорӣ ниғаронида шудааст: аз санҷидани вариантҳои гуногун натарсед.
4. **Мақсад** — на маводи идеалӣ, балки дарки мантиқ ва сохтори кор аст.

Марҳилаи 7. Рефлексияи рӯз (7–10 дақиқа)

Мақсад: кумак ба иштирокчиён дар дарки идеяҳои калидии машғулият.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Муқаддима ба рефлексия (слайди 41) – 1 дақ.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Дар слайд панҷ савол ҳаст, дутоашро интихоб кунед, ки меҳод ба онҳо ҷавоб диҳед. 	<ul style="list-style-type: none"> – Слайдро тамошо мекунанд, ду саволро, ки боиси таваҷҷуҳ ё ҳамовозӣ гаштаанд, интихоб мекунанд.
<p>2. Пурсиши интихобӣ аз рӯи саволҳо (6 - 7 дақ.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Пай дар пай аз рӯи ҳар як савол пурсиш меғузаронад: «Кӣ саволи аввалро интихоб кард?» (даст мебардоранд). 2–3 иштирокчиро интихоб карда, хоҳиш мекунад, ки фикрашонро мухтасар баён кунанд. – Ба саволи наватӣ меғузарад: «Кӣ саволи дуҷумро интихоб кард?» ва ғайра. – Вақт ва динамикаро назорат мекунад. 	<ul style="list-style-type: none"> – Бо нават ҷавобҳои худро баён мекунанд. – Фикрҳои дигаронро шарҳ медиҳанд.

РЌЗИ ПАНЧУМ
МОДУЛИ 4. МЕТОДИКАИ ИСТИФОДАИ КИТОБИ ДАРСИИ ФАННИ
ЗАБОНИ ТОЧИКӢ (СИНФИ 5)

Сенарияи машғулияти нухум (2 соати академӣ – 75 – 80 дақиқа)

Марҳила	Вақт	Ҷаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем»	10 дақ	– Шиносой бо намунаҳои маводди таълимии муосир
2. Кор бо варақаи иттилоотӣ. Модели омӯзиш	20 дақ	– Шиносой бо модели «Месанҷем – Мушоҳида мекунем – Хулоса мебарорем – Татбиқ мекунем – Мулоҳиза меронем».
3. Худсанҷӣ. Варақаи худбаҳодиҳии 5.1.	10 дақ	– Иҷрои инфиродии супоришҳои тестӣ → табодули афкори дунафари → худсанҷӣ ва баррасии лаҳзаҳои нофаҳмо.
4. Китоби дарсии насли нав	55 дақ	– Таҳлили сохтори китоби дарсӣ. – Кор бо машқҳо (ҷадвали «ҷумлаи аввал – миёна – охирин»). – Муқоисаи дарси анъанавӣ ва нав.
5. Тавсияҳои методӣ	45 дақ	Баррасии маводҳои методӣ: – Нақши омӯзгор дар ҳар як марҳилаи модел; – Бозии хурди нақшӣ: омӯзгор мефаҳмонад, хонандагон мушоҳида мекунанд.
6. Дафтари корӣ	45 дақ	– Шиносой бо дафтари корӣ. – Иҷрои машқҳо. – Баррасии он ки чӣ тавр дафтар барои мустаҳкам кардани мавзӯ кумак мекунад.
7. Маводҳои арзёбӣ	25 дақ	– Шиносой бо маводҳо барои арзёбӣ. – Таҳлили намунаҳо. – Баррасии меъёрҳо ва худбаҳодиҳӣ.
8. Кори амалӣ	60 дақ	– Кори амалӣ аз рӯи панҷ қадам. – Хонандагон ва омӯзгор нақшҳоро иҷро мекунанд. – Баррасии ниҳой.
9. Рефлексияи рӯз	10 дақ	– Баррасии тамоми модул. – Музокираи ниҳой ва худбаҳодиҳӣ.

МАШҒУЛИЯТИ ЯКУМ

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем» (10 дақ.)

Мақсад: тақвият бахшидани таҷриба, шинос намудан бо намунаҳои маводди таълимии муосир.

Ҷаъолияти тренер	Ҷаъолияти иштирокчиён
1. Китоби дарсӣ, тавсияҳои методӣ, дафтари корӣ ва маводҳои арзёбиро намоиш медиҳад. Вазифаи ҳар як маводро шарҳ дода, намунаҳои истифодаи онҳоро меорад.	– Шарҳро ғӯш мекунанд.
2. Саволҳо барои мулоҳиза медиҳад: «Шумо кадом маводҳоро бештар истифода мебаред?», «Маводҳои нав аз маводҳои анъанавӣ чӣ фарқ доранд?». Ҷавобҳоро дар тахта/флипчарт қайд мекунанд.	– Фикрҳои худро ба таври инфиродӣ қайд мекунанд.

3. Вақтро назорат мекунад.	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳо саволҳоро баррасӣ мекунанд. – Бо ҷавобҳо мубодила менамоянд.
----------------------------	---

Тавсия ба тренер

- Намунаҳои воқеии маводро истифода баред.
- Фарқияти онҳоро аз воситаҳои таълимии анъанавӣ таъкид намоед.
- Суръати баланди баррасиро нигоҳ доред.

Марҳилаи 2. Кор бо варақаи иттилоотӣ. Модели омӯзиш (20 дақ.)

Мақсад: шинос намудан бо модели «Месанҷем – Мушоҳида мекунем – Хулоса мебарорем – Истифода мебарем – Андешаронӣ (рефлексия) мекунем».

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Варақаи иттилоотиро бо тавсифи модел муттаҳид мекунад.	– Варақаи иттилоотиро меҳонанд.
2. Ҳар як марҳиларо зина ба зина бо истифода аз ҷадвалҳои муаррифӣ шарҳ медиҳад.	– Шарҳро гӯш мекунанд.
3. Аз таҷриба намунаҳо меорад (масалан, чӣ тавр марҳилаи «Мушоҳида мекунем» дар дарс амалӣ мешавад).	
4. Дар бораи нақши омӯзгор ва хонанда баҳси (дискуссия) хурд ташкил мекунад.	<ul style="list-style-type: none"> – Дар гурӯҳҳо марҳилаҳои моделро баррасӣ мекунанд. – Дар бораи он ки чӣ тавр ин қадамҳоро дар таҷрибаи худ амалӣ мекунанд, мубодилаи афкор менамоянд.
5. Вақтро назорат мекунад ва ҷараёни баррасиро дастгирӣ менамояд.	– Фикрҳои худро ба таври инфиродӣ қайд мекунанд. 1–2 тезисро барои муаррифӣ шакл медиҳанд.

Тавсия ба тренер

- Нақши зиндаи хонандаро таъкид намоед.
- Бо равиши анъанавӣ муқоиса кунед.
- Ҷадвалҳоро аз муаррифӣ (презентатсия) истифода баред.

Марҳилаи 3. Худсанҷӣ (10 дақ.)

Мақсад: санҷидани дарки мавод, муайян намудани душворииҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Варақаи худбаҳодиҳиро муттаҳид мекунад.	– Супоришҳои тестино ба таври инфиродӣ иҷро мекунанд.
2. Дастур медиҳад: аввал супоришно инфиродӣ иҷро кунед, сипас дунафарӣ натиҷаҳоро иваз карда, лаҳзаҳои нофаҳморо баррасӣ намоед. Таъкид мекунад: «Ин назорат нест, балки роҳи фаҳмидани он аст, ки чӣ ба такмил ниёз дорад».	<ul style="list-style-type: none"> – дунафарӣ натиҷаҳоро иваз мекунанд. – Лаҳзаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд. Саволҳои дақиққунанда медиҳанд.
3. Вақтро назорат мекунад. Ҳангоми зарурат саволҳои баҳсталабро шарҳ медиҳад.	– Супоришно иҷро мекунанд. Дар бораи камбудииҳои (нуқтаҳои заифӣ) худ хулоса мебароранд

Тавсия ба тренер

- Суръати баландро нигоҳ доред.
- Арзиши худсанчино таъкид намоед.

Марҳилаи 4. Китоби дарсии насли нав (30 дақ.)

Мақсад: таҳлили сохтори китоби дарсӣ, кор бо машқҳо.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Сохтори китоби дарсиро (бахшҳо, супоришҳо, рубрикаҳо) намоиш медиҳад.	– Китоби дарсиро дар гурӯҳҳои хурд таҳлил мекунанд.
2. Кори амалиро бо машқи «ҷумлаи аввал – миёна – охирин» ташкил мекунанд. Шарҳ медиҳад, ки ин гуна машқҳо барои ташаккули малакаҳо чӣ гуна кумак мерасонанд.	– Машқро иҷро карда, ҷумлаҳо аз рӯи намудҳо муттаҳид мекунанд.
3. Дарси анъанавиро бо шакли нав муқоиса мекунанд. Фарқиятҳо дар тахта қайд менамояд. Баррасиро дастгирӣ карда, саволҳои дақиқкунанда медиҳад.	– Натиҷаҳо мубодила мекунанд, дурустии иҷро баррасӣ менамоянд. Дарси анъанавиро бо шакли нав муқоиса карда, аз таҷриба намунаҳо меоранд.

Тавсия ба тренер

- Мисолҳо аз муаррифӣ (презентатсия) истифода баред.
- Арзиши амалиро таъкид намоед.

МАШҒУЛИЯТИ ДУЮМ**Марҳилаи 4. (давом) Китоби дарсии насли нав (25 дақ.)****Марҳилаи 5. Тавсияҳои методӣ (45 дақ.)**

Мақсад: баррасии нақши омӯзгор дар ҳар як марҳилаи модел.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Маводҳои методиро намоиш медиҳад.	– Бо маводҳои методӣ шинос мешаванд.
2. Нақши омӯзгорро дар ҳар як марҳилаи модел шарҳ медиҳад.	– Дар бозии нақшӣ иштирок мекунанд: худро дар нақши омӯзгор ва хонандагон месанҷанд.
3. Бозии хурди нақширо ташкил мекунанд: як иштирокчӣ нақши омӯзгор ва дигарон нақши хонандагонро иҷро мекунанд. Омӯзгор мефаҳмонад, хонандагон мушоҳида мекунанд. Амалҳо шарҳ дода, лаҳзаҳои муваффақро таъкид менамояд.	<ul style="list-style-type: none"> – Таассуроти худро баён мекунанд, душвориҳо баррасӣ менамоянд. – Дар бораи нақши омӯзгор ҳулосаҳо мебароранд.

Тавсия ба тренер

- Муҳимияти нақши тағйирпазири (чандири) омӯзгорро таъкид намоед.
- Мувозинатро байни шарҳу тавзеҳ ва амалия нигоҳ доред.

МАШҒУЛИЯТИ СЕҶОМ

Марҳилаи 6. Дафтари корӣ (45 дақ.)

Мақсад: мустаҳкам намудани мавод тавассути амалия

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Дафтари кориро намоиш медиҳад. Шарҳ медиҳад, ки чӣ тавр супоришҳо барои мустаҳкам кардани мавзӯ кумак мерасонанд.	– Шархро гӯш мекунанд.
2. Иҷрои машқҳоро ташкил мекунанд.	– Машқҳоро аз дафтари корӣ иҷро мекунанд. – Бо андешаҳои худ мубодила менамоянд.
3. Баррасӣ мекунанд, ки чӣ тавр дафтар барои мустаҳкам кардани мавод кумак мерасонад.	– Фоидаи дафтари кориро баррасӣ мекунанд. Хулосаҳо мебароранд.

Тавсия ба тренер

- Ба иштирокчиён имкон диҳед, ки мустақилона кор кунанд.
- Робитаи дафтари кориро бо китоби дарсӣ таъкид намоед.

Марҳилаи 7. Маводи арзёбӣ (25 дақ.)

Мақсад: шинос намудан бо мавод барои арзёбӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Намунаҳои маводҳои арзёбиро намоиш медиҳад.	– Бо намунаҳо шинос мешаванд.
2. Меъёрҳои арзёбиро шарҳ медиҳад.	– Меъёрҳои арзёбиро баррасӣ мекунанд.
3. Баррасиро ташкил мекунанд: «Кадам меъёрҳо барои шумо муҳимманд?».	– Таҷрибаи худбаҳодиҳии худро баён мекунанд. Пешниҳодҳоро барои такмилдиҳӣ шакл медиҳанд.
4. Арзиши худбаҳодиҳиро таъкид менамояд.	

Тавсия ба тренер

- Муҳимияти меъёрҳои шаффофро таъкид намоед.
- Иштирокчиёро ба баррасӣ ҷалб кунед.

МАШҒУЛИЯТИ ЧОРУМ

Марҳилаи 8. Кори амалӣ (60 дақ.)

Мақсад: кори амалӣ аз рӯйи панҷ марҳила. [1], [2], [4]

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Кори амалиро аз рӯйи модели «Месанҷем – Мушоҳида мекунем – Хулоса мебарорем – Татбиқ мекунем – Мулоҳиза меронем» ташкил мекунад.	– Супоришҳои амалиро аз рӯйи панҷ қадам иҷро мекунанд.
2. Иштирокчиёро ба гурӯҳҳо муттаҳид мекунад. Равандро роҳбарӣ карда, саволҳо медиҳад.	– Нақшҳои омӯзгор ва хонандаро иҷро мекунанд (машқ мекунанд).
3. Баррасии ниҳоиро ташкил мекунад.	– Бо натиҷаҳо мубодила мекунанд. Душвориҳо ва муваффақиятҳоро баррасӣ менамоянд.

Тавсия ба тренер

- Вақтро назорат кунед.
- Аҳамияти амалиро таъкид намоед.

Марҳилаи 9. Рефлексияи рӯз (10 дақ.)

Мақсад: ҷамъбаст намудани натиҷаҳо, гузаронидани худбаҳодиҳӣ.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Баррасии тамоми модуло ташкил мекунад.	– Таассуроти худро баён мекунанд.
2. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки хулосаҳои худро мубодила кунанд.	– Хулосаҳои калидиро баён мекунанд.
3. Муваффақиятҳои гурӯҳро таъкид менамояд. Ба масъалаҳои, ки бояд такмил дода шаванд, диққат медиҳад.	– Худбаҳодиҳӣ мегузаронанд. Нақшаҳои худро барои оянда шакл медиҳанд.

Тавсия ба тренер

- Ба ҳар як иштирокчӣ имкони изҳори назар диҳед.
- Зарурати рефлексияро барои мустаҳкам намудани мавод таъкид намоед.

РЎЗИ ШАШУМ
МАШҒУЛИЯТИ АВВАЛ
МОДУЛИ 5. Мавзуи 1. Принципҳои арзёбии ташаккулдиҳанда
Сенарияи машғулияти аввал (3 соати академӣ – 120-140 дақиқа)

РЎЗИ ШАШУМ. МОДУЛИ 4. МАШҒУЛИЯТИ 14
Мавзуи 1. Принципҳои арзёбии ташаккулдиҳанда (120 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
«Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»	10 дақ..	– Дунафарӣ саволҳои пешниҳодшударо баррасӣ ва ҳулосаҳоро кӯтоҳ баён менамоянд – Дар гурӯҳҳо муайян мекунанд, ки чӣ чиз баҳогузориҳо барои хонанда ғоиданок мегардонад
Шарҳи кӯтоҳ: баҳогузори дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ	20 дақ..	– Тренер бо мушкилоти асосии баҳогузориҳои анъанавӣ ва идеяи баҳогузориҳои ташаккулдиҳанда шинос мекунанд – Слайдҳои 19–22-ро истифода бурда, иштирокчиёро ба баррасӣ ҷалб менамояд
Худбаҳодиҳӣ	10 дақ..	– Иштирокчиён малакаи худро дар соҳаи баҳогузориҳои ташаккулдиҳанда баҳогузори мекунанд (анкетаи худбаҳодиҳӣ – Амалӣ 7) – Тренер натиҷаҳоро баррасӣ мекунанд: кадом малакаҳо рушд кардаанд ва кадомашон мушкилӣ ба вуҷуд меоранд
Меомӯзем дар амал истифода мебарем. Ба дигарон меомӯзонем	50 дақ..	– Блоки асосии амалисозӣ. Иштирокчиён ба 4 гурӯҳ ҷудо шуда (мақсадҳо, меъёрҳо/критерҳо, дараҷа (шкала), варақаи назоратӣ), маводро меомӯзанд – Асбоби баҳогузориҳои ташаккулдиҳандаро дар асоси вазъияти таълимии интиҳобшуда тарҳрезӣ мекунанд, муаррифии хурд омода месозанд – Тақсимои натиҷаҳо бо усули «Зигзаг» ва пешниҳоди бозхурди якдигар
Худбаҳодиҳӣ (такрор – баъди омӯзиш)	10 дақ..	– Худбаҳодиҳии такрорӣ аз рӯи ҳамаи меъёрҳо – Муқоиса бо натиҷаҳои аввал, баррасии тағйирот ва малакаи нав – Тренер мубодилаи кӯтоҳи назару андешаҳо дар бораи рушди шахсӣ ва дурнамои тақдирро ташкил мекунанд
Худсанҷӣ. Варақаи худбаҳодиҳӣ 4.1	10 дақ..	– Иҷрои инфиродии тестҳо аз рӯи мавзӯ. Санҷиш бо ҷавобҳои эталонӣ ва мубодилаи ҷавобҳои дунафарӣ. – Баррасии кӯтоҳи саволҳои тестӣ ва равшан кардани консепсияҳо
Робитаи мутақобила	10 дақ..	– Қисми хотимаӣ. Тренер 5 савол барои андеша пешниҳод мекунанд, иштирокчиён 2-тоашро интиҳоб карда ҷавоб медиҳанд – Пурсиш навбат ба навбат аз рӯи ҳар савол, қайди андешаҳои умумӣ ва таассуроти рӯз

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»

Мақсад: ба вучуд овардани посухи шахсӣ, ғайбосозии андеша дар бораи баҳогузорӣ ва боз овардан ба идеяи «баҳогузорӣ барои рушд».

Ғаёлияти тренер	Ғаёлияти иштирокчиён
1. Саволҳо барои андеша – Хоҳиш мекунанд, ки қисмати «Аз мисолҳои сода оғоз мекунем»-ро боз кунанд – Пешниҳод мекунанд, ки як савол интиҳоб карда, дунафарӣ баррасӣ кунанд (2 дақ..) – Пурсиши кӯтоҳи 3–4 гурӯҳи ду нафараро мегузаронад	– Як саволро интиҳоб карда, дунафарӣ баррасӣ мекунанд – Ҷавоб медиҳанд, гӯш мекунанд ва фикрҳои дигаронро шарҳ медиҳанд
2. Вазъияти воқеӣ аз синф – Вазъияти таълимиро баланд мекунад – Пешниҳод мекунанд, ки саволҳоро дар гурӯҳҳо баррасӣ намоянд – Пурсиши даврагиро ташкил мекунанд	– Вазъиятро дар гурӯҳ баррасӣ мекунанд – Амалҳои муваффақ ва номуваффақи омӯзгорро муайян менамоянд – Дар пурсиши даврагӣ ҷавобҳои худро баён мекунанд
3. Баҳогузорӣ барои рушд – Аз гурӯҳ мепохад 3 нишонаи ин равишро навишта бо мисоли кӯтоҳ тавсиф кунанд (3 дақ..) – слайд №18 – Баррасии умумиро ташкил мекунанд (5 дақ..)	– Бо ҷадвал кор мекунанд, нишонаҳои «баҳогузорӣ ба хоҳири рушд»-ро муайян ва баён мекунанд. – Мисол меоранд, ки ин дар дарс чӣ гуна татбиқ мешавад – Дар баррасии умумӣ ғайболона иштирок мекунанд

МАРҲИЛАИ 2. Шарҳи кӯтоҳ: арзёбӣ дар мактаб

Мақсад: нишон додани фарқияти арзёбии анъанавӣ ва ташаккулдиҳанда; бедор кардани андеша дар бораи он, ки дар таълим чиро муҳим меҳисобем.

Ғаёлияти тренер	Ғаёлияти иштирокчиён
1. Муқаддима – Мақсадро мефаҳмонад: «Акнун мебинем, ки дар мактаб воқеан чӣ арзёбӣ мешавад ва мушкил дар кучост» – Хоҳиш мекунанд ба слайдҳо диққат диҳанд ва қайдҳои кӯтоҳ гузоранд: чӣ ҷолиб, ҳайратовар ё баҳсбарангез аст	– Гӯш мекунанд, ба кор омода мешаванд
2. Слайд 19 — «Дар муассиса мо одатан чиро арзёбӣ мекунем?» – Савол медиҳад: «Ба назари шумо, бештар чиро дар дарсҳо арзёбӣ мекунанд?» – Баъди ҷавоб слайдро нишон медиҳад; таъкид менамояд, ки арзёбӣ нишон медиҳад: мо чиро муҳим медонем	– Саволро ҷавоб медиҳанд, аз таҷриба мисол меоранд
3. Слайд 20 — «Мушкили арзёбии маъмулӣ дар чист?» – Мепурсад: «Ба назари шумо, кадом нуқта бештар мушкил аст?» – Таъкид мекунанд: баҳо барои «ҷазо» табдил ёфтааст, на барои рушд	– Мушоҳидаҳои худро мегӯянд, ҳолатҳои шиносро номбар мекунанд

<p>2. Слайд 21 — «Арзёбии ташаккулдиҳанда»</p> <p>– Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки 3 ҷумлаи слайдро хонанд ва ҷавоб диҳанд: «Чаро ин барои рушди хонанда муҳим аст?»</p> <p>– Тавзеҳ медиҳад: арзёбии ташаккулдиҳанда — нишондиҳандаи пешрафт, на танҳо натиҷа</p>	<p>– Дар гурӯҳҳои хурд ё якҷоя баррасӣ карда, фикрҳои мегӯянд</p>
<p>3. Слайд 22 — «Гузариш ба арзёбии ташаккулдиҳанда»</p> <p>– Хулоса мебарорад: «Ин рад кардани баҳо нест! Тағйири диққат аст: аз назорат → ба дастгирӣ»</p> <p>– Хоҳиш мекунад, ҳар кас як қадамро интиҳоб кунад, ки дар кори худ амалӣ менамояд</p>	<p>– Як қадам интиҳоб мекунад ва шарҳ медиҳад, чаро он муҳим аст</p>

Маслиҳат ба тренер: ин марҳала набояд ба лексия ва ё баррасии амиқ табдил ёбад. Аз муҳтавои слайдҳо ва саволҳои кӯтоҳ истифода баред, то иштирокчиён фаъл бимонанд – андеша кунанд, ҷавобҳои кӯтоҳ диҳанд ва хулосаҳои шахсии худро ташаккул диҳанд.

МАРҲИЛАИ 3. Худбаҳодиҳӣ

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Омодасозӣ – 1</p> <p>– Пешниҳод мекунад, ки кори амалии 7 (саҳифаи 36)-ро кушоянд</p> <p>– Мефаҳмонад: мақсад – на баҳо гирифтани, балки дарк кардани қувват ва мушкilotи шахсӣ мебошад</p>	<p>– Варақаи назоратиро пур мекунад</p> <p>– Дараҷаи дониши худро арзёбӣ мекунад</p> <p>– Андеша ва мушоҳидаҳои худро баён мекунад.</p> <p>– Дар баррасиҳо ширкат мекунад</p>
<p>2. Фардӣ пур кардан + Баррасӣ</p> <p>– Саволҳои таҳлилий медиҳад, масалан:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кадом малакаҳо муҳимтар баромаданд? • Дар кадом қисмҳо душворӣ доред? • Кадом малакаҳо бештар истифода мешаванд? • Чиро дар навбати аввал рушд медиҳад? • Чаро ин барои арзёбии ташаккулдиҳанда зарур аст? 	

Маслиҳат барои тренер: таъкид кунед, ки худтаҳлилқунӣ воситаи интиҳоб кардани самти рушди касбӣ мебошад.

Марҳилаи 4–7. Модули 4. Мавзӯи 4.1

Мақсад: азхуд кардани усулҳои калидии арзёбии ташаккулдиҳанда тавассути амал, кори муштарак ва мубодилаи таҷриба.

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Воридшавӣ ба кори амалӣ</p> <p>– Шарҳ медиҳад тартиби кор ва Мақсади марҳала: «Акнун мо усулҳои арзёбии ташаккулдиҳандаро тавассути кори гурӯҳӣ меомӯзем»</p> <p>– Иштирокчиёно ба чор гурӯҳ ҷудо мекунад: Мақсадҳо, Меёриҳо, Шкалаи пешрафт, Варақаи назоратӣ</p> <p>– Кӯтоҳ марҳила ва супоришҳои шарҳ медиҳад (слайдҳои 24–25)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ба гурӯҳҳо мутобиқи самтҳо муттаҳид мешаванд - Супориш мегиранд ва саҳифаҳои зарурии дастурро мекушоянд
<p>2. Омӯзиши мустақили назариявӣ (слайд 26)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Маводи назариявиро мустақилона меомӯзанд

<p>– Дархост мекунад, ки гурӯҳҳо қисми маводи назариявии худро омӯзанд</p> <p>– Муҳити кориро нигоҳ медорад: вақти корро ёдрас мекунад, дар ҳолати зарурӣ кумак мерасонад</p>	
<p>3. Иҷрои супориши амалӣ (слайд 27)</p> <p>– Пешниҳод мекунад: ҳар гурӯҳ асбоби арзёбии ташаккулдиҳандаро барои яке аз вазъиятҳои таълимии қаблан омӯзишшуда таҳия кунад (саҳифаҳои 32–34)</p> <p>– Фасилитатсия мекунад: байни гурӯҳҳо мегардад, дар дақиқсозии андешаҳо кумак ва пайваст ба вазъиятҳоро ёдрас мекунад</p> <p>– Таъкид мекунад: натиҷа бояд дар шакли муаррифии хурд пешниҳод шавад</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Дар гурӯҳҳо кор мекунанд: таҳияи асбоб (мақсад, меёри, шкала, варақаи назоратӣ) барои вазъияти таълимии интихобшуда - Муаррифии кӯтоҳ омода мекунанд
<p>4. Ҳамдигаромӯзӣ (Зигзаг) (слайд 28)</p> <p>– Дастур медиҳад: «Як намоienda аз ҳар гурӯҳ ба гурӯҳи дигар мегузарад ва натиҷаҳоро шарҳ медиҳад»</p> <p>– Дархост мекунад: гурӯҳҳо усулҳои гуногуни фикру мулоҳизаи мутақобиларо истифода кунанд</p> <p>– Назорати вақт ва нигоҳ доштани муҳити мусбат</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Намояндагони гурӯҳҳо таҳияҳоро муаррифӣ мекунанд, моҳияти усулро шарҳ медиҳанд - Дигарон гӯш мекунанд, савол медиҳанд ва фикру мулоҳизаро мечуянд
<p>5. Фикру мулоҳиза ва хулосабардорӣ</p> <p>– Баррасии кӯтоҳи савол-ҷавоб:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Чӣ муфид ё нав буд? • Чиро метавон дар амал истифода кард? <p>– Таъкид мекунад: арзёбии ташаккулдиҳанда</p> <p>– воситаи пешрафт барои омӯзгор ва хонанда мебошад</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Таассуроти кӯтоҳро мубодила мекунанд - Дар бораи имконияти татбиқи усулҳо дар амал хулосаҳо пешниҳод мекунанд

Маслиҳат ба тренер:

Ба раванд тамаркуз кунед, на ба комил будани натиҷа. Муҳим аст, ки иштирокчиён **асбобро «дар амал» санҷанд**, мақсади онро дарк кунанд ва таҷрибаро мубодила намоyнд. Дар марҳалаи «Зигзаг» ба нигоҳ доштани раванд кумак кунед, гузариши мутахассисонро эълон намоед, ва аҳамияти фикру мулоҳизаи дурустро ёдрас кунед.

Марҳалаи 5. Худташхискуни пас аз омӯзиш

Мақсад: кумак намудан ба иштирокчиён дар дарки пешрафти шахсӣ ва муайян кардани самтҳои рушди минбаъдаи касбӣ

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Воридшавӣ</p> <p>– Ёдрас мекунад, ки онҳо аллакай худташхиси аввалияро дар аввали машғулият иҷро карда буданд</p> <p>– Шарҳ медиҳад: Акнун мебинем, ки пас аз кори амалӣ ва баррасиҳо чӣ тағйир ёфт</p>	<p>– Маводҳои худро омода мекунанд (варақаи худташхис, саҳифаи 36)</p>

2. Такрори пуркунӣ – Дархост мекунад: иштирокчиён сатҳи азхудкунии ҳар малакаро такроран қайд кунанд (саҳифаи 36) – Таъкид мекунад: Мақсад муқоиса бо дигарон нест, балки дарки пешрафти шахс аст.	– Варақаи назорати такроран пур мекунад, тағйиротро дар ҳар банди он қайд мекунад
3. Муқоиса бо худташхискунии аввалия – Дархост мекунад: ба ду версия назар андозанд ва қайд намоянд: • Чӣ тағйир ёфт? • Кадом малақаҳои нав пайдо шуданд? • Дар кучо эҳсоси боварӣ ҳаст, дар кучо имкони рушд?	– Натиҷаҳои муқоиса ва тағйиротро баррасӣ мекунад
4. Баррасӣ ва хулосаҳо – 2–3 савол барои баррасии умумӣ медиҳад (нигаред ба поён) – Таъкид мекунад: худташхискунии воситаи рушди шахс аст, на назорат	– Хулосаҳои кӯтоҳро мубодила мекунад – Самтҳои рушди минбаъдaro муайян менамоянд
Саволҳои намунавӣ барои баррасӣ: <ol style="list-style-type: none"> 1. Кадом малакаи шумо бештар аз ҳама «рушд ёфт»? Чаро маҳз он? 2. Чӣ ба шумо дар пешрафт кумак кард – назария, амал, мубодилаи таҷриба? 3. Дар кадом малака эҳсоси боварӣ доред, дар кучо ҳанӯз эҳтиёҷ ба омӯзиш? 4. Кадом усулҳои арзёбии ташаккулдиҳандаро омодаед дар дарси навбатӣ истифода кунед? 5. Чӣ аз машғулияти имрӯза фаҳмиши шуморо дар бораи арзёбӣ тағйир дод? 	

Маслиҳат ба тренер:

Вазифаи асосӣ – кумак ба омӯзгор дар дарки пешрафти шахс мебошад. Саволҳои истифода баред, ки ба андеша равона мекунад ва эҳсоси боварию тақвият медиҳанд. Метавон машғулиятро бо «пирогҳои рушд» анҷом дод: ҳар кас як малакаро ном мебарад, ки дар он пеш рафтааст, ва якеро, ки мехоҳад рушд диҳад.

Марҳилаи 6. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худсанҷии 4.1

Мақсад: дарки идеяҳои калидии машғулият ва пайвасти кардани онҳо бо таҷрибаи педагогӣ

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Иҷрои тестҳо – Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки супоришҳои тестино инфиродӣ иҷро намоянд.	– Супоришҳои инфиродӣ иҷро мекунад, ҷавобҳои қайд менамоянд.
2. Баррасии дунафарӣ – Пешниҳод мекунад, ки дар гурӯҳҳои дунафара мубодилаи афкор кунанд.	– Ҷавобҳои иҷрошударо дар гурӯҳҳои дунафара муқоиса мекунад, мувофиқат ва

Ҷавобҳои худро муқоиса намуда, мувофиқат ва ихтилофҳоро баррасӣ намоянд.	ихтилофҳоро баррасӣ менамоянд.
3. Муқоиса бо калидҳо – Ҷавобҳои дурустро (калидҳо) нишон медиҳад. Аз иштирокчиён хоҳиш мекунад, ки ҷавобҳои худро муқоиса кунанд, хатоҳоро ислоҳ намоянд ва саволҳо диҳанд. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад.	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд, хатоҳоро ислоҳ менамоянд, саволҳои тавзеҳӣ медиҳанд ва нуқтаҳои нофаҳморо баррасӣ мекунанд.

Калидҳо ба тестҳо:

1–С, 2–В, 3–А, 4–И, 5–D, 6–В, 7–А

Марҳилаи 7. Робитаи мутақобила (Инъикос)

Мақсад: кумак ба иштирокчиён дар дарки андешаҳои калидии машғулият, пайваст кардани онҳо бо таҷрибаи шахсии педагогӣ

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавӣ ба робитаи мутақобила (1 дақ.) – Дар рӯнамои 5 савол аст, онро пешниҳод мекунад: «2-тоеро интиҳоб кунед, ки ба шумо наздиканд ва меҳаҳед ба онҳо ҷавоб диҳед»	– Ба слайд менигаранд, 2 саволро интиҳоб мекунанд, ки таваҷҷуҳ ё воқуниш ба вуҷуд овард
2. Пурсиши интиҳобӣ аз рӯйи саволҳо (6–7 дақ.) – Навбат ба навабат савол медиҳад: «Кӣ саволи аввалро интиҳоб кард?» (даст мебардоранд). Аз 2–3 иштирокчӣ хоҳиш мекунад, ки кӯтоҳ ҷавоб диҳанд – Ба саволи навабатӣ мегузаранд: «Кӣ саволи дуюмро интиҳоб кард?» ва ғайра – Назорати вақт ва ҷараён	– Навбат ба навабат ҷавобҳои худро пешниҳод мекунанд – Андешаҳои дигаронро шарҳ медиҳанд

МАШҒУЛИЯТИ 15

Мавзуи 4. Усулҳои арзёбии салоҳиятҳои калидӣ (4K+) дар дарсҳои таърих (120 - дақиқа)

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
«Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем»	10 дақ.	– Кор бо изҳорот: кори инфиродӣ → баррасӣ дар гурӯҳҳо → пурсиши интихобии умумӣ
Шарҳи кӯтоҳ: Чиро метавон арзёбӣ кард – ва чиро наметавон чен кард?	10 дақ.	– Муҳокимаи хурди се рӯнамо → ҷудо кардани андешаҳои калидӣ → саволҳои кӯтоҳ барои санҷиши фаҳмиш
Кори хурди амалӣ	20 дақ.	– Таҳлили вазъияти таълимӣ: муайян кардани зуҳури салоҳиятҳо – Баррасӣ кӯтоҳ дар шакли умумӣ
Арзёбии салоҳиятҳои калидӣ	40 дақ.	– шаклҳо ва асбобҳо (шарҳи усулҳо) – Шарҳи асбобҳо (варақаи назоратӣ, шаклҳои мушоҳида, меъёрнома, ёддоштҳо) → баррасӣ бо саволҳо → намоиши мисолҳо
Робитаи мутақобила, худсанҷӣ	10 дақ.	– Робитаи мутақобилаи савол-ҷавоб аз рӯи 4 савол – Варақаи худсанҷӣ 4.3 (тестҳо): кори инфиродӣ → баррасӣ ду нафарӣ/гурӯҳ → муқоиса бо калидҳо
Кори амалӣ	30 дақ.	– Кори амалии 1. «Чӣ гуна ба хонандагон дар фаҳмидани мақсади дарс кумак расонем» – Кори амалии 2. «Аз андеша – ба амал»

Тамрин «Робитаи мутақобила»

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавӣ – Иштирокчиёно хайрамақдам мегӯяд ва мақсади машғулиятро шарҳ медиҳад: ёдоварӣ аз нуқтаҳои калидии рӯзи гузашта ва омодагӣ ба дарси машғулиятҳои имрӯза	– Дастурро гӯш мекунанд, ба слайд бо саволҳо менигаранд
2. Андешаи инфиродӣ – Дархост мекунанд: 1–2 саволро интихоб намоянд, ки барои онҳо ҷолиб ё муҳим аст ва кӯтоҳ дар бораи ҷавоб додан фикр кунанд	– Савол(ҳо)-ро интихоб ва ҷавоби кӯтоҳ омода мекунанд
3. Баррасӣ – Баррасиро ташкил мекунанд: «Кӣ саволи аввалро интихоб кард, даст бардоред» → 2–3 иштирокчӣ ҷавоб медиҳад – Ба саволи навбатӣ мегузарад ва ғайра. Назорати вақт ва ҷараён	– Ҷавобҳои худро ба саволҳои интихобшуда пешниҳод мекунанд, ба ҳамкорон гӯш медиҳанд
4. Хулоса – Хулоса мебарорад: мушоҳидаҳои умумӣ, андешаҳои такроршаванда ё кашфиётҳои ғайриинтизорро қайд мекунанд. Ба марҳилаи нав мегузарад	– Хулосаҳоро гӯш мекунанд, барои кор бо маводи нав омодагӣ мегиранд

Маслиҳат ба тренер:

Оғози мусбатро ташкил кунед — ин «**воридшавии**» аввали рӯз аст. Ҷавобҳои кӯтоҳ ва ғаёлопро ташвиқ кунед, аз монологҳои тӯлонӣ худдорӣ намоед.

Марҳилаи 1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем» – кор бо изҳорот

Ҷаъолияти тренер	Ҷаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавӣ – Мақсади марҳаларо кӯтоҳ шарҳ медиҳад: ғаёлосозии дониш ва дидани нуқтаи назари гуногун – Дархост мекунад: дастурро дар саҳифаи 39 кушоянд (14 изҳорот)	– Дастурро гӯш мекунанд, бо изҳорот шинос мешаванд
2. Кор инфиродӣ – Дархост мекунад: барои ҳар изҳорот «дуруст/нодуруст»-ро қайд намоянд – Ёдрас мекунад: ҷавоби аввал, инфиродӣ муҳим аст	– Ба 14 изҳорот ҷавобҳои инфиродӣ қайд мекунанд
3. Баррасӣ дар гурӯҳ – Дархост мекунад: дар гурӯҳҳои хурд ҷавобҳоро муқоиса кунанд, мувофиқат ва ихтилофҳоро ёбанд – Саволҳои роҳнамокунанда медиҳад: Дар кучо нуқтаҳои назар яқсонанд? Дар кучо ихтилоф ҳаст?	– Ҷавобҳоро дар гурӯҳ баррасӣ мекунанд – Мавқеъҳоро муқоиса ва нуқтаи назари худро асоснок мекунанд
4. Баррасии умумӣ – Баррасиро ташкил мекунад: 3–4 изҳоротро интихоб мекунад, ки бештар ихтилоф ба вуҷуд меоранд – Дархост мекунад: 1–2 иштирокчӣ мавқеи муқобилро баён намоянд – Ҷараёнро нигоҳ медорад, баррасиро ба як изҳорот маҳдуд намекунад – Хулоса мебарорад	– Андешаи худро дар бораи изҳороти интихобшуда баён мекунанд – Ба дигарон гӯш медиҳанд, мавқеи худро муқоиса мекунанд

Марҳилаи 2. Шарҳи кӯтоҳ: «Чиро метавон арзёбӣ кард – ва чиро наметавон чен кард?»

Ҷаъолияти тренер	Ҷаъолияти иштирокчиён
Слайди 6. Чиро метавон арзёбӣ кард – ва чиро наметавон чен кард?	
1. Саволи водоркунанда – Дархост мекунад: ба сутуни рост нигаред ва мепурсад: «Кадоме аз инҳо барои шумо душвортарин арзёбӣ аст?»	– Ба слайд менигаранд, вариантҳои интихоб мекунанд, ки ба назар душвортарин мерасад
2. Овоздиҳии зуд – Дархост мекунад: навбат ба навбат даст бардоред — кӣ арзёбии аргументҳоро душвор мешуморад; мувофиқсозии амалҳо; пайвастиҳои ғайриинтизор	– Бо баланд кардани даст овоз медиҳанд
3. Баррасии хурд – Дархост мекунад: 2–3 иштирокчӣ интихоби худро кӯтоҳ шарҳ диҳанд	– Кӯтоҳ шарҳ медиҳанд (ихтиёрӣ)
Слайди 7. Чаро ин душвор аст?	

<p>1. Саволи водоркунанда – Дархост мекунад: дунафарӣ зуд баррасӣ кунед: Кадом малакаи хонандагонро душвортарин дидан мумкин аст — тафаккур, хулосабарорӣ ё ҳамкорӣ? Чаро? – Пас аз як дақиқа 3–4 гурӯҳи ду нафараро мепурсад – Хулоса мебарорад – гузариш: салоҳиятҳо ҳастанд, вале диданашон душвор аст. Аз ин рӯ, муҳим аст бидонем, ки онҳо дар кучо зуҳур мекунанд</p>	<p>– Дунафарӣ баррасӣ мекунанд, ки кадом малака барои мушоҳида душвортарин аст – Кӯтоҳ далел меоранд</p>
<p>Слайди 8. Салоҳиятҳо дар кучо «фаъл» ҳастанд? – Андешаи калидиро кӯтоҳ шарҳ медиҳад: салоҳиятҳо дар он чизе зуҳур мекунанд, ки хонанда мекунад, на дар он чизе ки медонад – Саволи кӯтоҳ: Дар кадом лаҳзаи дарс шумо бештар зуҳури салоҳиятҳоро мебинед? (1–2 ҷавоб, то баррасӣ табдил наёбад</p>	<p>– Шарҳи тренерро гӯш мекунанд – ба савол ҷавоб медиҳанд, ҷавобҳои дигаронро гӯш мекунанд</p>

Марҳилаи 3. Кори амалии хурд «Чӣ гуна салоҳиятҳоро дидан мумкин аст?»

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
<p>1. Воридшавӣ (1 дақ.) – Мазмуни вазъияти таълимиро кӯтоҳ ёдрас мекунад («Аморати Бухоро...») – Мақсади кори амалиро шарҳ медиҳад: мушоҳидаи салоҳиятҳо тавассути амалҳои хонандагон</p>	<p>– Гӯш мекунанд, барои кори гурӯҳӣ омодагӣ мегиранд</p>
<p>2. Кори гурӯҳӣ – Дастур медиҳад, ки се қадамро иҷро кунанд: 1. Кадом салоҳиятҳоро омӯзгор ният дошт инкишоф диҳад? 2. Дар ин вазъият кадом салоҳиятҳо метавонистанд зуҳур кунанд? Инро дар кадом амалҳои хонандагон дидан мумкин аст? – Самтҳоро (Ориентир) ёдрас мекунад: маҳз амалҳоро қайд кунед (пешниҳоди андеша, дақиқ кардани савол, мувофиқсозии қарор, шарҳи хулоса ва ғ.) – Кори гурӯҳҳоро роҳбаладӣ мекунад</p>	<p>– Вазъияти таълимиро таҳлил мекунанд – Се супоришро иҷро мекунанд – Намунаҳои амалҳоеро менависанд, ки тавассути онҳо салоҳиятҳо дида мешаванд</p>

3. Хулосаи кӯтоҳ – Аз ду гурӯҳ дар бораи ду саволи аввал мепурсад – Саволи асосӣ: «Кадам салоҳият ва тавассути кадом амал зухур кард?» – Дархост мекунад: иштирокчиён амал ва салоҳиятро ном баранд, мисол оранд – Таъкид мекунад: салоҳиятҳо дар амалҳо зухур мекунанд, на дар мавзӯҳо	– Мисолҳо меоранд – Хулоса мебароранд
--	--

Марҳилаи 4. Арзёбии салоҳиятҳои калидӣ: шаклҳо ва асбобҳо (шарҳи усулҳо)

4.1. Овезаҳо, ёддоштҳо

Ғаъолияти тренер	Ғаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавӣ (1 дақ.) – Шарҳ медиҳад: «Пеши шумо як овеза аст, ки ба ду қисм ҷудо шудааст (барои осонии дарк). Ин як самт аст, ки чӣ гуна салоҳиятҳои тафаккури таърихӣ зухур мекунанд»	– Гӯш мекунанд, ба слайди 11 менигаранд
2. Кор бо қисми «Таърихнигори қавӣ-таҳқиқотгар» (слайди 11) – 2–3 саволи кӯтоҳ медиҳад: • Кадоме аз ин амалҳоро шумо бештар дар дарсҳоятон мушоҳида мекунед? • Кадом амал барои рушди тафаккур муҳимтар аст? Чаро? • Оё ҳамаи ин ибораҳо барои хонандагон фаҳмоанд? Чиро содатар кардан лозим аст? – Баррасии кӯтоҳи савол-ҷавобӣ мегузаронад (ихтиёрӣ)	– Ҷавоб медиҳанд, бандҳоро интиҳоб карда, асоснок мекунанд
3. Кор бо қисми «Таърихнигори заиф» (слайди 12) – Шарҳ медиҳад: Ин рӯйхати камбудӣҳо нест — ин душвориҳои маъмуланд – Саволҳо барои ҷалб: • Кадоме аз ин амалҳои заифро шумо бештар дар дарсҳо мебинед? • Кадоме аз онҳо бештар ҳамчун «корҳои муқаррарӣ» пинҳон мешаванд?	– Нуктаҳои мушоҳидашударо мубодила мекунанд, мисол меоранд
. Хулоса – 1–2 савол барои андеша пешниҳод мекунад, масалан: • Шумо чӣ гуна ба хонандагон мақсади ин овезаро мефаҳмонед? • Ин овеза дар куҷо овехта шавад, то воқеан кор кунад, на танҳо тасвир бошад? • Дар кадом лаҳзаи дарс ба он муроҷиат мекунед? – Таъкид мекунад: ёддоштҳо — воситаи худсанҷӣ, муколама ва Робитаи мутақобила мебошанд, на воситаи арзёбии хонанда	– Ҷавоб медиҳанд, андешаҳои истифодаи пешниҳод мекунанд – Истифодаи амалии онро баррасӣ мекунанд

4.2. Варақаҳои санҷишӣ (тафаккури интиқодӣ) (слайдҳои 13–15)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавӣ – слайд 13 – Шарҳ медиҳад, ки чӣ гуна тафаккури интиқодӣ дар ҷараёни омӯзиш амалӣ ва нишон дода мешавад. – 2–3 хусусиятро ном мебарад: додани савол, дақиқсозӣ, ҷустуҷӯи тазодҳо – Саволи фаълкунанда медиҳад: «Кадомашро кӯдакон бештар мекунад? Кадомашро камтар?»	– Гӯш мекунад, 1–2 аломатро интиҳоб мекунад, кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд
2. Шакли мушоҳида барои омӯзгор – слайд 14 – Ҷадвалро нишон медиҳад: шарҳ медиҳад, ки ин воситаи мушоҳида аст, на назорат – Таъкид мекунад: «мекунад/намекунад» + мисол – Саволҳо барои баррасӣ: 1. Кадом бандро осонтар дидан мумкин аст? 2. Кадомаш душвортар аст? Чаро? 3. Кадом ибора муфидтар менамояд? – Баррасии кӯтоҳ (ихтиёрӣ)	– Бандҳоро муқоиса мекунад, ҷавоб медиҳанд, мисол меоранд
3. Варақаи назоратӣ «оинавӣ» барои хонанда – Шарҳ медиҳад: ин ҳамон асбоб аст, вале бо забони хонанда – Саволҳо: 1. Кадом ибора барои хонанда фаҳмотар аст? 2. Кадомашро бояд бозгӯ кард? 3. Кадом банд ҳатман бояд монад? Чаро? Ният доред чӣ гуна онро истифода баред?	– Бо шакли омӯзгор муқоиса мекунад – Ибораҳои фаҳмотарро интиҳоб ва истифодаи онро баррасӣ мекунад
4. Хулоса – Хулоса мебарорад: Варақаи назоратӣ тафаккурро намоён мекунад: Омӯзгор – тавассути мушоҳида, Хонанда – тавассути худсанҷӣ	– Гӯш мекунад, барои идомаи дарс омодагӣ мегиранд

4.3. Тафаккури эҷодӣ ва варақаи назоратӣ барои иҷрои супориш (слайдҳои 16–19)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавӣ – слайд 16 (1–2 дақ.) – Андешаро кӯтоҳ муаррифӣ мекунад: эҷодкорӣ – қобилияти ба воқеият аз нигоҳи ғайриодӣ назар кардан аст. – Ёдрас мекунад: рӯйхати Торренс – образӣ, ғайриилмӣ, вале хеле дақиқ аст – Саволи ҷалбкунанда медиҳад: «Кадом банд ба шумо наздиктар аст ва чаро?»	Ба слайд менигаранд, 1–2 бандро интиҳоб мекунад, ҷавоб медиҳанд
2. Гузариш ба сохтори тафаккури эҷодӣ – слайди 17 (2–3 дақ.) – Параметрҳоро нишон медиҳад (чолокӣ, аслий, равонӣ ва ғ.)	– Кӯтоҳ ҷавоб медиҳанд, 1–2 параметрро ном мебаранд, баррасӣ мекунад

– Меғӯяд: он чизе ки дар Торренс метафора аст, дар ин ҷо ба амалҳои мушоҳидашаванда табдил меёбад – Савол: «Кадомашро бештар мебинед? Кадомаш камтар?»	
3. Варақаи назоратӣ барои супориши мушаххас – слайди 18 – Ёдрас мекунад: варақаи назоратӣ метавонад ду навъ бошад: 1. Барои рушди салоҳият (тафаккури интиқодӣ) 2. барои супориши мушаххаси эҷодӣ – тавре ки дар ин слайд – Таъкид мекунад: «Варақаи назоратӣ ҷустуҷӯи эҷодиро марҳила ба марҳила месозад» – Саволҳо: • Кадом бандҳо эҷодкорӣро беҳтар Робитаи мутақобила мекунанд? • Барои синфи худ чиро илова/хориҷ мекардед?	– Ҷадвалро меомӯзанд – Ба саволҳо ҷавоб медиҳанд
4. Чаро варақаи назоратӣ кор мекунад – слайд 19 (2–3 дақ.иқа) – Се таъсири варақаи назоратино нишон медиҳад: равандро намоён карда, марҳилаҳоро месозад, диққатро ба раванд равона мекунад – Саволҳои хотимаӣ (2–3 аз рӯи вазъ): 1. Хонандагон вақте чунин марҳиларо мебинанд чӣ эҳсос мекунанд? 2. Агар чунин варақаи назоратино мунтазам истифода баред, арзёбии шумо чӣ гуна тағйир меёбад? 3. Кадом марҳила барои хонандагон душвортар хоҳад шуд?	– Ҷавобҳои худро пешниҳод ва ҳамкороноро гӯш мекунанд

Марҳилаи 4.4. Ҳамкорӣ, муошират, малакаи омӯзиш (слайдҳои 20–23)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
Слайд 20. «Салоҳиятҳоро дидан мумкин аст» 1. Воридшавӣ – Таъкид мекунад: салоҳиятҳо — на хусусияти шахс, балки амалҳои мушоҳидашаванда мебошад	– Гӯш мекунанд, ба мисолҳо менигаранд
2. Саволҳо барои ҷалб/фаъолгардонӣ 1. Кадоме аз се маҳорат бештар дар хонандагони шумо мушоҳида мешавад? 2. Кадомаш камтар? Чаро?	– Аз таҷриба мисолҳо меоранд, шарҳи кӯтоҳ медиҳанд
3. Хулосаи хурд (30 сония): ҷавобҳоро бо андешаи умумӣ мепайвандад — барои рушди малака, ҳам муҳити таълимӣ сохтан лозим аст ва ҳам тавони дидани он дар амал.	– Хулосаро гӯш мекунанд

<p>Слайд 21. «Чиро бояд мушоҳида кард?»</p> <p>1. Шарҳи кӯтоҳи слайд</p> <p>2. Саволҳо барои андеша:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дар ҷараёни дарс мушоҳида кардани кадом ҷанба мушкултар аст: сатҳи фаъолияти хонандагон, сифати далелҳои пешниҳодшуда ё устувории рафтори онҳо? Чаро? 2. Шумо «сифати амал»-ро чӣ гуна мефаҳмед? Мисол оред <p>Шарҳ медиҳад: 3 сатҳи мушоҳида — факт, сифат, устуворӣ</p>	<p>– Гӯш мекунад – Кӯтоҳ ҷавоб медиҳад, мисол меорад</p>
<p>Слайд 22. «Меъёрнома: Зинаи рушди малакаҳо»</p> <p>1. Шарҳи кӯтоҳи слайд – Мефаҳмонад: меъёрнома барои дидани нуқтаҳои рушд аст, на барои гузоштани «барчасп (ярлик)»</p> <p>2. Саволҳо барои баррасӣ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Малакаҳо бештар дар кадом сатҳ зуҳур мекунад? Чаро? 2. Чӣ гуна фаҳмидан мумкин аст, ки хонанда аз сатҳи ибтидоӣ ба сатҳи пешрафта гузаштааст? Кадом амалҳо инро нишон медиҳанд? 3. Кадом ибораро аз меъёрнома мебардоштед, зеро барои хонандагони шумо мувофиқ нест? Кадомашро илова мекардед? <p>Таъкиди тренер: меъёрнома — воситаи таҳлили раванд аст, на баҳогузори </p>	<p>– Гӯш мекунад – Аз таҷриба мисолҳо меорад – Самтҳои интиҳоб ва баррасӣ мекунад</p>
<p>Слайди 23. «Ёддоштҳо: Ҳамкории ва муошират»</p> <p>1. Шарҳи кӯтоҳи слайдро ташkil мекунад. Аз иштирокчиёни гуногун хоҳиш мекунад, ки 2–3 бандро баланд хонанд</p> <p>– Слайдро мутолиа мекунад, бандҳоро меҳонад 2. Саволҳо барои баррасӣ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Ин қадар душвор»-ро дар дарсҳо чанд вақт мушоҳида мекунед? Чаро чунин мешавад? 2. Шумо чӣ гуна ба хонандагон фарқи ду сутунро дар 30 сония мефаҳмонед? 3. Шумо ин оғзааро дар кучо оғзата меовезед? Чӣ гуна истифода мебаред? <p>– Ёдрас мекунад: оғзаҳо/ёддоштҳо танҳо дар ҳолате кор мекунад, ки мунтазам ба онҳо таъия шавад</p>	<p>Ҷавоб медиҳад, пешниҳод ва мисолҳо меорад – Шарҳ ва ба ҳамкории гӯш медиҳад</p>

Марҳили 5. Робитаи мутақобила ва худсанҷӣ

5.1. Робитаи мутақобила (слайд 24)

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавии кӯтоҳ – Таъкид мекунад: Акнун робитаи мутақобилаи зуд ва педагогӣ зарур аст, то ҷамъбасти он чизе, ки дар фаҳмиши шумо оид ба арзёбии салоҳиятҳо тағйир ёфтааст, равшан гардад.	– Ба робитаи мутақобила мегузаранд
2. Кор бо саволи аввал – Мепурсад: «Дар тасаввури шумо дар бораи арзёбии салоҳиятҳо чӣ тағйир ёфт?» – Шарҳ медиҳад: Ҷавоб метавонад 1–2 ҷумла бошад, лозим нест андешаҳои тӯлонӣ. 3–4 ҷавоби кӯтоҳ кифоя аст.	– Ҷавобҳои кӯтоҳ медиҳанд
3. Кор бо саволи дуюм – Таъкид мекунад: Кадом асбоб барои шумо фаҳмо ва барои истифода омода шуд? – Саволи дақиққунанда медиҳад: «Чаро маҳз ҳамин? Дар он чӣ қулай буд?»	– Ҷавобҳои кӯтоҳ медиҳанд – Усулҳоро ном мебаранд, интиҳоби худро шарҳ медиҳанд
4. Кор бо саволи сеюм – Мепурсад: «Дар кадом лаҳзаи дарс ба шумо дидани салоҳиятҳо осонтар аст? Ҳоло аз таҷрибаатон чӣ ба ёд омад?» – 2–3 ҷавобро гӯш мекунад мубодила мекунанд	– Ҷавобҳои кӯтоҳ медиҳанд – Мисолҳо ва мушоҳидаҳоро шарҳ медиҳанд
5. Саволи 4 – Саволи кушода – Пешниҳод мекунад: як савол вобаста ба мавзӯ пешниҳод кунед: • Чӣ норӯшан монд? ё • Саволи муҳимтаринро дар мавзӯ муайян кунед	– Саволҳо медиҳанд / муайян мекунанд, ки чӣ чизро бояд дақиқ кард

5.2. Кор бо супоришҳои тестӣ – Варақаи худсанҷӣ 4.3

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Иҷрои тестҳо (3 дақ.) – Дархост мекунад: супоришҳои тестиرو инфиродӣ иҷро намоянд	– Супоришҳоро инфиродӣ иҷро мекунанд, ҷавобҳоро қайд мекунанд
2. Баррасӣ дар гурӯҳи хурд – Пешниҳод мекунад: дунафарӣ мубодила кунед. Ҷавобҳоро муқоиса намуда, мувофиқат ва ихтилофҳоро баррасӣ кунед	– Ҷавобҳоро дунафарӣ муқоиса ва мувофиқат ва ихтилофҳоро баррасӣ мекунанд
3. Муқоисаи ҷавобҳо бо калидҳо – Ҷавобҳои дурустро (калидҳоро) нишон медиҳад. Дархост мекунад: ҷавобҳои худро муқоиса кунед, хатоҳоро ислоҳ намоед ва саволҳо диҳед. Баррасии кӯтоҳро ташкил мекунад	– Ҷавобҳои худро бо калидҳо муқоиса мекунанд, хатоҳоро ислоҳ ва саволҳои дақиққунанда медиҳанд, нуқтаҳои норӯшанро баррасӣ мекунанд

Калидҳои тест:

1 – В, 2 – А, 3 – В, 4 – В, 5 – В, 6 – В, 7 – А

Марҳилаи 6. Корҳои амалӣ

Кори амалии 1. «Чӣ гуна ба хонандагон дар фаҳмидани мақсади дарс кумак расонем?».

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавии кӯтоҳ (слайд 27) – Кори амалиро кӯтоҳ муаррифӣ мекунад: ёдрас мекунад, ки супоришҳо аз маводи мавзӯи 4.2 гирифта шудаанд – Таъкид мекунад: мо меомӯзем, ки оғози дарсро тавассути усулҳои тарҳрезӣ кунем, ки Мақсади дарсро намоён месозанд	– Гӯш мекунад, маводи кори амалиро дар саҳифаи 67 мекушоянд
2. Тақдими супориш – Рӯйхати усулҳоро нишон медиҳад: «Зинаи муваффақият», «Савол ба дарс», «Нақшаи 3-қадамӣ», «Ман чиро метавонам?», «Харитаи роҳи дарс» (тавсифи усулҳо дар саҳифаи 67) – Супориш медиҳад: як вазъияти таълимиро интихоб кунед ва оғози дарсро бо истифода аз як усул тарҳрезӣ намоед + муаррифӣ омода кунед – Иштирокчиён метавонанд интихоб кунанд: мавзӯи кори амали 1 ё ҳар вазъияти таълимӣ/дарси намунавии курс	– Дар гурӯҳҳо вазъият ё дарси намунавиро интихоб мекунад – Оғози дарсро бо истифода аз усули интихобшуда тарҳрезӣ мекунад
3. Иҷрои супориш – Гурӯҳҳоро мушоҳида мекунад, саволҳои роҳнамоикунада медиҳад: • Хонандагон чиро мебинанд? • Кадом мақсад барои онҳо фаҳмо мешавад? • Дар оғози дарс кадом амалро аз хонандагон интизоред? – Омодагии гурӯҳҳоро арзёбӣ мекунад, ҳангоми зарурат 2–3 дақиқаи иловагӣ медиҳад	– Навиштаҳоро дақиқ мекунад, робитаи усул бо мақсади дарсро таҳким мебахшанд – Муаррифро омода/тартиб медиҳанд
4. Муаррифиҳо – Муаррифиҳои кӯтоҳро ташкил мекунад: ҳар гурӯҳ 2 дақиқа – Пас аз ҳар муаррифи баррасӣ кӯтоҳ + пешниҳод мекунад, ки иштирокчиён саволҳои дақиқкунанда диҳанд	– Гурӯҳҳо вариантҳои оғози дарсро пешниҳод мекунад – Саволу ҷавоб мекунад

Кори амалии 2. «Аз андеша – ба амал»

Фаъолияти тренер	Фаъолияти иштирокчиён
1. Воридшавии кӯтоҳ (слайд 28) – Шакли кор: инфиродӣ ё дунафараӣ (бо хоҳиши иштирокчиён мумкин аст дар гурӯҳҳо низ амалӣ карда шавад) – Шарҳ медиҳад: маводди 4.1 ва 4.2-ро мутолиа кунед ва усулҳои интихоб намоед, ки воқеан метавон онҳоро татбиқ кард	– Барои кор инфиродӣ ё дар гурӯҳи ду нафара омодагӣ мегиранд
2. Тақдими супориш ва иҷро – Муттаҳид кунед: 2–3 усул ба ҳар категория: 1. Фардо санҷида мешавад (2–3 усули фаҳмо)	– Инфиродӣ ё дар гурӯҳи ду нафара маводро меомӯзанд – Усулҳоро интихоб

2. Баъдтар истифода мешавад Ба кор меояд	мекунад, ҷадвалро дар дафтарҳо пур мекунад
3. Баррасӣ дар гурӯҳи хурд – Пешниҳод мекунад: дунафарӣ муттаҳид шаванд (агар кори гурӯҳи бошад, гурӯҳҳои хурд, 4-нафарӣ ташкил мешаванд) – Баррасии кӯтоҳро дар дунафарӣ ташкил мекунад – 5 дақ. – Варианти дигар: 2–3 иштирокчӣ/дунафарӣ Тақсимои усулҳо садо медиҳанд + баррасии кӯтоҳ – Саволҳои намунавӣ: • Кадом усулро фардо санҷида мебинед ва чаро? • Чӣ омодагӣ талаб мекунад? • Кадом асбоб барои шумо кашфиёт шуд? – Хулосаи ниҳой: Муҳим аст, ки ҳадди ақал як усул интиҳоб ва ба дарси наздик ворид карда шавад — ҳамин аст гузариш аз баррасӣ ба амал – Тақсимои усулҳоро дар дунафарӣ ё гурӯҳҳои хурд баррасӣ мекунад – Як усулро интиҳоб мекунад, ки фавран амалӣ мекунад	

МАШҒУЛИЯТИ 16. ҶАМЪБАСТИ КУРС (80 – дақиқа)

Мавзӯ: Ҷамъбасти натиҷаҳои омӯзиш ва татбиқи амалии донишу маҳоратҳо
Ҳадаф: ҷамъбасти дониш, арзёбии пешрафт, нишон додани қобилияти татбиқи усулҳо дар амал

Қисм	Фаъолият	Нақши омӯзгор	Нақши шунавандагон	Вақт (дақ.)
Муқаддимаӣ	Шарҳи ҳадафи машғулият ва хотиррасонии кӯтоҳ аз машғулиятҳои гузашта	Муаррифӣ ва тавзеҳ	Баён кардани як фикри кӯтоҳ аз машғулиятҳои гузашта	10 дақ.
Ҷамъбасти гурӯҳӣ	Гурӯҳҳо рӯйхати 3–4 нуқтаи калидиро аз машғулиятҳои гузашта таҳия ва муаррифӣ мекунад	Саволҳои роҳнамо, идоракунии муҳокима	Омода кардани рӯйхат ва муаррифии кӯтоҳ	20 дақ.
Муҳокимаи умумӣ	Саволҳои калидӣ: «Кадам мафҳумҳо бештар дар хотир монданд?», «Чӣ гуна онҳоро дар амал татбиқ мекунем?»	Роҳнамоӣ ва идоракунии муҳокима	Иштирок дар муҳокима ва мубодилаи фикрҳо	15 дақ.
Тести ҷамъбасти	Тест аз 15–20 саволи интиҳобӣ ва ҷавоби кӯтоҳ	Тақсим ва шарҳи супориш	Ҷавоб додан ба саволҳо ба таври инфиродӣ	25 дақ.
Баҳодихӣ ба курс	Пур кардани варақаи баҳодихӣ (фикрҳо дар бораи курс, муаллим, усулҳо)	Тақсим ва шарҳи тарзи пур кардани варақа	Пур кардани варақаи баҳодихӣ ва пешниҳоди фикрҳо	5 дақ.

Чамъбаст	Баррасии натиҷаҳо, шарҳи ҷавобҳои дуруст, инъикос ва хулосаи омӯзгор	Шарҳи натиҷаҳо ва хулоса	Баён кардани як ҷумла: «Ман аз ин курс бештар ... омӯхтам»	5 дақ.
----------	--	--------------------------	--	--------

Марҳила	Вақт	Фаъолияти асосӣ
1. «Аз мисолҳои одӣ оғоз мекунем»	15 дақ	<ul style="list-style-type: none"> – дунафарӣ саволҳои пешниҳодшударо баррасӣ карда, хулосаҳои худро мухтасар баён мекунанд – Дар гурӯҳҳо муайян мекунанд, ки чӣ арзёбиро барои хонанда муфид мегардонад
2. Баррасии мухтасар: арзёбӣ дар мактаб	10-15 дақ	<ul style="list-style-type: none"> – Тренер иштирокчиёро бо мушкилоти асосии арзёбии анъанавӣ ва идеяи арзёбии ташаккулдиҳанда (формативӣ) шинос мекунад – Слайдҳоро на танҳо барои шарҳ, балки барои ҷалби иштирокчиён ба баррасӣ истифода мебарад
3. Худбаҳодиҳӣ	7 дақ	<ul style="list-style-type: none"> – Иштирокчиён маҳорати худро дар самти арзёбии ташаккулдиҳанда арзёбӣ мекунанд (саволномаи худбаҳодиҳӣ – кори амалии 7) – Тренер натиҷаҳоро баррасӣ мекунад: кадом маҳоратҳо рушд ёфтаанд ва чӣ душворӣ эҷод мекунад
4. Меомӯзем – Татбиқ мекунем – Ба дигарон меомӯзонем	80 дақ	<ul style="list-style-type: none"> – Қисми асосии амалӣ. Иштирокчиён дар 4 гурӯҳ муттаҳид шуда, маводро меомӯзанд (ҳадафҳо, меъёрҳо, шкала, чек-лист) – Дар асоси вазияти таълимии интихобшуда василаи арзёбии ташаккулдиҳандаро таҳия карда, муаррифиҳои кӯтоҳ омода мекунанд – Натиҷаҳоро бо усули «Зигзаг» ва пешниҳоди робитаи мутақобила мубодила мекунанд
5. Худбаҳодиҳӣ (такрорӣ – пас аз омӯзиш)	10-15 дақ	<ul style="list-style-type: none"> – Худбаҳодиҳии такрорӣ аз рӯи ҳамаи меъёрҳо – Муқоиса бо натиҷаҳои аввалия, баррасии тағйироти шахсӣ ва салоҳиятҳои нав – Тренер мубодилаи кӯтоҳи афкорро дар бораи рушд ва дурнамои такмили ихтисос ташкил мекунад
6. Худисанҷӣ. Варақаи худбаҳодиҳии 5.1	10 дақ	<ul style="list-style-type: none"> – Иҷрои инфиродии супоришҳои тестӣ оид ба мавзӯ. Санҷиш аз рӯи калидҳо ва мубодилаи ҷавобҳо, дунафарӣ – Баррасии мухтасари саволҳои тестӣ ва аниқ кардани мафҳумҳо